

Σωτήρη Π. Τουφίδη

Ο ΑΩΘΟΣ

ΚΑΙ Η

ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ

μυθικό

Κόνιτσα 2001

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

→ ερεα

624 Δατ. Βιβλιοθήκη
Κόνιτσα

3/4/2001

Σταυρ. Λαγ. 10/01

Πημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 47262
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 7/3/2001
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 914 953 ΤΟΥ

Συνδ. εγγ. 7028

Ο ΛΩΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Γ' Έκδοση 2001 (Βελτιωμένη)

δημόσια κεντρική βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Σωτήρη Π. Τουφίδη

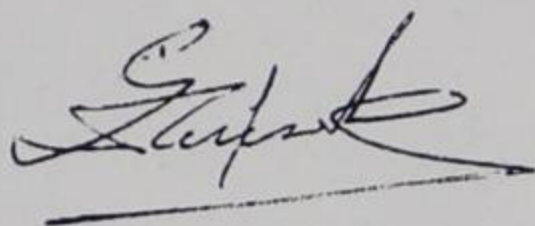
Ο Αώος και η φύση του

ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΟ

Περιγραφή, ετυμολογία. Το φαράγγι. Το Στόμιο και άλλα φυσιοδιφικά και ιστορικά στοιχεία. Η σύγχρονη αξιοποίηση της Χαράδρας και της περιοχής.

ΚΟΝΙΤΣΑ 2001

Κάθε γνήσιο αντίτυπο
Φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Διεύθυνση συγγραφέα:
Κόνιτσα 44100
Τηλ. (0655) 22212 - 22464

*Αφιερώνεται
σ' όσους αγαπούν πραγματικά
τη Φύση και αγωνίζονται
για την προστασία της.*

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ & ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΕΛΛΑΔΟΣ

Μέλος της Διεθνούς Όμοσπονδίας των Δημοσιογράφων
και Συγγραφέων Τουρισμού

- F. I. J. E. T. -

ΑΠΟΝΕΜΕΤΑΙ

ΕΠΙΔΙΝΟΣ

του 17ου Διαγωνισμού Τουριστικής Συγγραφής

στον ΣΩΤΗΡΙΟ ΤΟΥΦΙΔΗ

για τη δημοσιογραφική του έρευνα

«Ο Άσος και η φύση του»

Αθήνα, 16 Μαρτίου 1984

Ο Πρόεδρος

Αλίκη Κ. ΤΡΟΓΙΑΤΗΣ

Ο Γεν. Γραμματέας

Νίκος Α. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ

Προλογική σκιαγράφιση

Γράφει ο *Λάμπρος Μάλαμας*

Ο Σωτήρης Τουφίδης ως λόγιος και συγγραφέας, είναι μια γνήσια, πατριωτική και αυθεντική μορφή στην Κόνιτσα, στ' ακριτοχώρια της, και στην πανέμορφη ορεινή της φύση. Η καίρια συμμετοχή του στους Συλλόγους Εξωραϊστικό και Ορειβατικό, στο Δήμο έναν καιρό, όπως και στην προεδρία και αναμόρφωση της γενέτειράς του, του χωριού του, του Μαυροβουνίου, η δημιουργική και οικογενειακή, φυσιολατρική, καλλιτεχνική και φωτογραφική του επίδοση, είναι πολύ αξιέπαινη. Επίσης η δράση του στη φιλολογική και αναγεννητική πρωτοπορία της πόλης του και με το περιοδικό που διευθύνει χρόνια με τον τίτλο "Κόνιτσα", δημιούργησε θετική παράδοση. Μ' αυτό καλλιεργεί αδιάκοπα, ακούραστα και με ανιδιοτέλεια, τους ενωτικούς δεσμούς των συμπατριωτών του, με τον τόπο της καταγωγής τους.

Σ' έναν άλλον πάλι τομέα, απόδειξε με δική του φροντίδα και μόχθο μια σχετική μνημειακή αποκατάσταση της Εθνικής Αντίστασης, για τη δικαίωση και την ιστορική μνήμη πεσόντων ηρώων αγωνιστών της περιφέρειας. Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες του προσπορίζουν δικαιωματικά μια πρώτη θέση στον πνευματικό Παρνασσό της περιοχής του.

Περπατήσαμε μαζί βουνά και ποτάμια, οροπέδια και φαράγγια της Ηπείρου μας, και ταύτισε τις έγνοιες, τους καημούς και τα οράματά του, με την πιο ευλαβική αξιοποίηση και προστασία του φυσικού και περιβαλλοντικού της μεγαλείου!

Στην παρούσα βελτιωμένη Γ' έκδοση του "Αώου και της φύσης του", χαρίζει στον αναγνώστη το πιο ευγενικό κομμάτι της καρδιάς του, γιατί τον περιηγήθηκε πολλές φορές και στα πιο απόκρημνα επιβλητικά και πάντα χλοερά τοπία του! Έτσι, η άδολη ψυχή του Σωτήρη Τουφίδη έγινε ένα με αυτά.

Στο βιβλίο τούτο μ' έναν λόγο κομψό και γλαφυρό, περιγράφει κι απεικονίζει με μεράκι, ζωντάνια και λογοτεχνική χάρη, την αρίφνητη φυσιογνωμία και γοητεία του ποταμού και των συστατικών του στοιχείων. Δίνει την ετυμολογία και την ιστορική και φυσιοδιφική του υπόσταση.

Ο Σωτήρης Τουφίδης με τον σεμνό κι ενάρετο χαρακτήρα, την ηθική του ακεραιότητα, πορεύεται ακαταπόνητα, στο δρόμο της προσφοράς στα κοινά και της αγάπης του στο λαό και την πατρίδα.

Για την ξεχωριστή και αξιόλογη, εξευγενιστική και ηθοπλαστική, περιηγητική και φυσιολατρική γραφή του, έχει κερδίσει και τιμητική διάκριση, από την Ένωση συγγραφέων και Δημοσιογράφων Τουρισμού της FIJET, καθώς απόσπασε για το περιοδικό και άλλη σχετική βράβευση από το Σύλλογο Κοινοτριτών Ιωαννίνων.

Τον συνοδεύουν οι καλύτερες ευχές και η αγάπη μας.

Σύντομο σημείωμα στην Α΄ έκδοση

Αγαπητέ αναγνώστη,

τούτο το μικρό βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου, κάνει μια συνοπτική περιγραφή της χαράδρας του Αώου, όπως την είδαμε, όσοι από μας τους φυσιολάτρες σκαρφαλώσαμε τις απόσκιες ορθοπλαγιές της, διαβήκαμε τα δασοντυμένα διάσελά της, τσαλαβουτήσαμε γυμνοπόδαροι στα αφρισμένα και γοργοκίνητα νερά της...

Η πορεία της από τις πηγές Αώου -που είναι και η αρχή της χαράδρας- ως τη μονότοξη παλιά γέφυρα της Κόνιτσας, που τελειώνει, γίνεται σε τρεις μέρες.

Είναι αρκετά δύσκολη και κουραστική, παράλληλα όμως είναι πλούσια σε θέαμα και περιπέτεια.

Μια λεπτομερειακή περιγραφή θα απαιτούσε πολυσέλιδο τόμο και ίσως να γινόταν και κουραστική . γι' αυτό θα προσπαθήσουμε, με λίγα λόγια, να κάνουμε περισσότερο γνωστό το θαυμάσιο φαράγγι στον πολύ κόσμο και να κεντρίσουμε το ενδιαφέρον σε όσους μπορούν και θέλουν να φροντίσουν για τη διατήρησή του από την αλόγιστη και φυσιοκτόνα ανθρώπινη επέμβαση και τη σωστή αξιοποίησή του.

Αυτοί κιόλας, είναι οι σκοποί του βιβλίου.

Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι λέξεις, άρχισε η κατασκευή υδροηλεκτρικού έργου στη Χρυσοβίτσα - Μετσόβου, παράλληλα θ' ανυψωθεί με φράγμα το νερό των πηγών του Αώου και θα γίνει η εκτροπή του στον Άραχθο.

Ποιες θα 'ναι άραγε οι συνέπειες από την εκτροπή αυτή, σε όλο το οικοσύστημα της χαράδρας;

Ελπίζουμε πώς οι αρμόδιοι θα έχουν μελετήσει σοβαρά και υπεύθυνα τα προβλήματα που θα προκύψουν από το έργο, για να μη γίνουν ανεπανόρθωτες ζημιές στο τοπίο.

Κόνιτσα 22-11-81

Σ. Τουφίδης

Στη Β' έκδοση

Πέρασαν σχεδόν δέκα χρόνια από την πρώτη έκδοση του παρόντος βιβλίου και πολύ νερό κύλησε, στο διάστημα αυτό, κάτω από το παλιό πέτρινο γεφύρι του Αώου.

Το Υ.Η.Ε. Πηγών (Πολιτσές Μετσόβου - Χρυσοβίτσας), που είχε προγραμματίσει η Δ.Ε.Η. τελείωσε και οι δύο αρχικές πηγές του ποταμού βρίσκονται στον πυθμένα μιας μεγάλης αλπικής λίμνης σε υψόμετρο 1350 μ.

Το ποτάμι, αποδυναμωμένο ως ένα βαθμό, συνεχίζει τη ροή του με τ' άλλα παρακλάδια προς τον κάμπο της Κόνιτσας και τα τελευταία χρόνια με δυσκολία ποτίζει τα χωράφια του.

Το 1989-90 η Δ.Ε.Η. εκδήλωσε την πρόθεσή της να κατασκευάσει κι άλλο φράγμα με εκτροπή των νερών του "Αρκουδορέματος" (Βάλια Κάλντα) προς τη λίμνη των Πηγών. Τούτο προκάλεσε την αντίδραση πολλών Οικολογικών Συλλόγων, Δήμων και Κοινοτήτων της περιοχής με αποτέλεσμα να φτάσει το ζήτημα (με καταγγελίες Συλλόγων και Ευρωβουλευτών) στα αρμόδια όργανα της Ε.Ο.Κ.

Μετά απ' αυτό η Δ.Ε.Η. δεν προχώρησε στα σχέδιά της, ως τώρα, αλλά είναι άγνωστο "τι μέλλει γενέσθαι".

Η δεύτερη έκδοση του βιβλίου "Ο Αώος και η Φύση του" βρίσκει το πανάρχαιο ποτάμι σε κίνδυνο.

Είθε η ανησυχία και η αντίδραση του κόσμου να βρει απήχηση στους τεχνοκράτες, και αρμόδιους της Πολιτείας για μια χρυσή τομή του προβλήματος, ώστε τα νερά του ποταμού να συνεχίσουν τη ροή τους προς τη θάλασσα, όπως έκαναν ως τώρα, εδώ και χιλιάδες χρόνια...

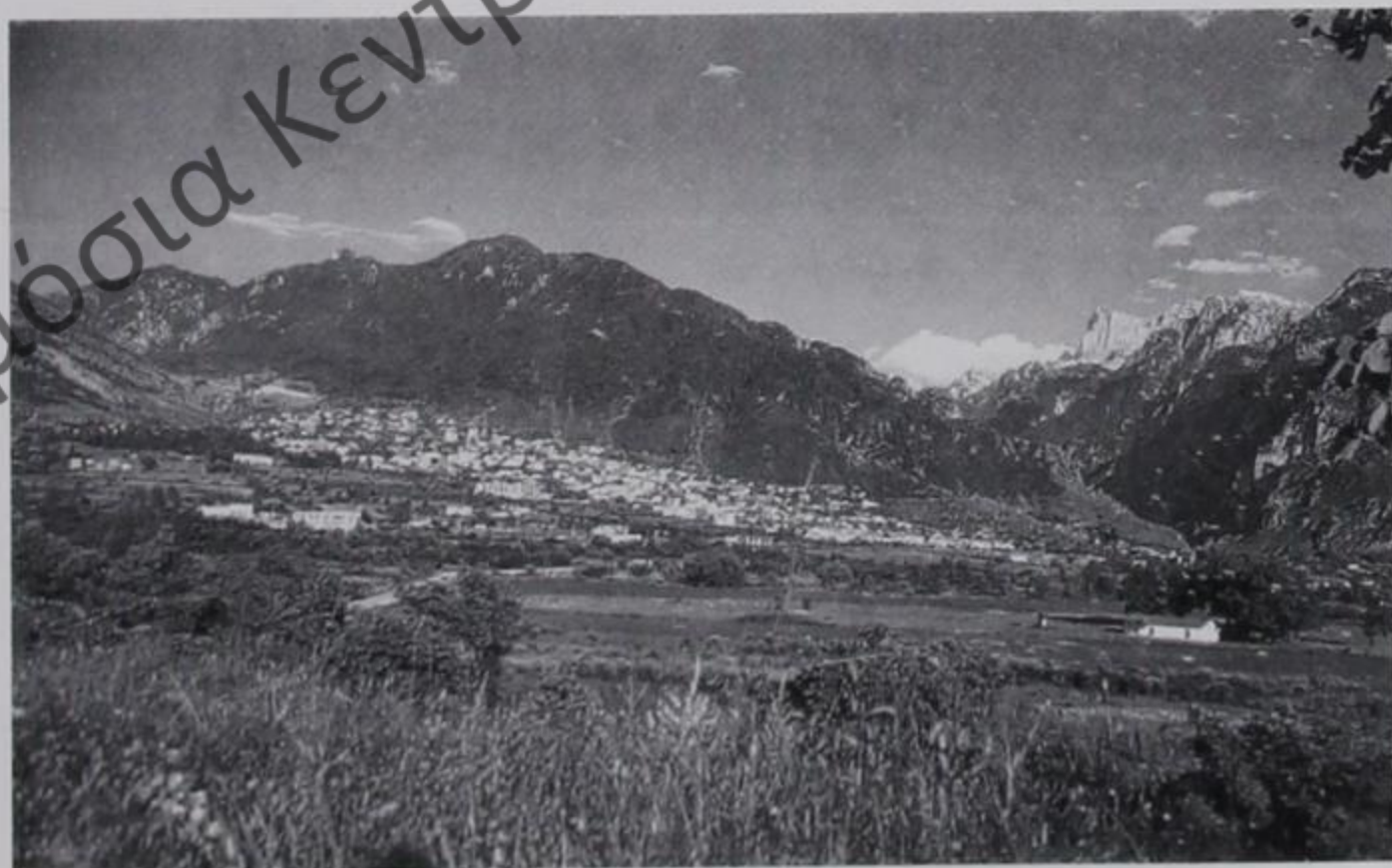
Σ.Τ.

Για την Γ' έκδοση

Δέκα χρόνια μετά τη β' έκδοση τούτου του βιβλίου, αφού εξαντλήθηκαν προ πολλού και τα τελευταία αντίτυπα, νιώθοντας χρέος προς τον τόπο μας, προβαίνουμε σήμερα στην επανέκδοση του "ΑΩΟΥ", ικανοποιώντας ταυτόχρονα και την επιθυμία πολλών φίλων του Αώου και δικών μας. Συμπληρώνοντας τούτο το πόνημα με περισσότερα στοιχεία και εμπλουτίζοντάς το με έγχρωμες φωτογραφίες και σύντομη μετάφραση στα αγγλικά, ελπίζουμε να είναι ο πιο χρήσιμος σύντροφος του κάθε φυσιολάτρη που θέλει να γνωρίσει και να θαυμάσει τη φύση της περιοχής μας.

Σ.Τ.

Κόνιτσα, Φλεβάρης 2001

Κονιτσα.

Konitsa.

Ο Ποταμός Αώος (Αλβ. Βιόσα), ο οποίος έπαιξε σημαντικό ρόλο στην οικονομική ζωή της Απολλωνίας, συνδέοντας την πόλη με τη θάλασσα, έγινε αντικείμενο τέχνης. Τον βρίσκουμε προσωποποιημένο, τόσο σε γλυπτά, όσο και σε νομίσματα.

Προσωποποίηση του ποταμού Αώου (II αι. π.Χ.).
Απολλωνία.

Aoos river (Alb. Vjosa) which played an important role in the economic life of Apollonia, connecting the city with the sea, became the object of a cult. We find it personified both in sculptures and on coins.

Personification of the Aoos river (II century B.C.).
Apollonia.

ημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΜΕΡΟΣ Α΄

Ο Αώος

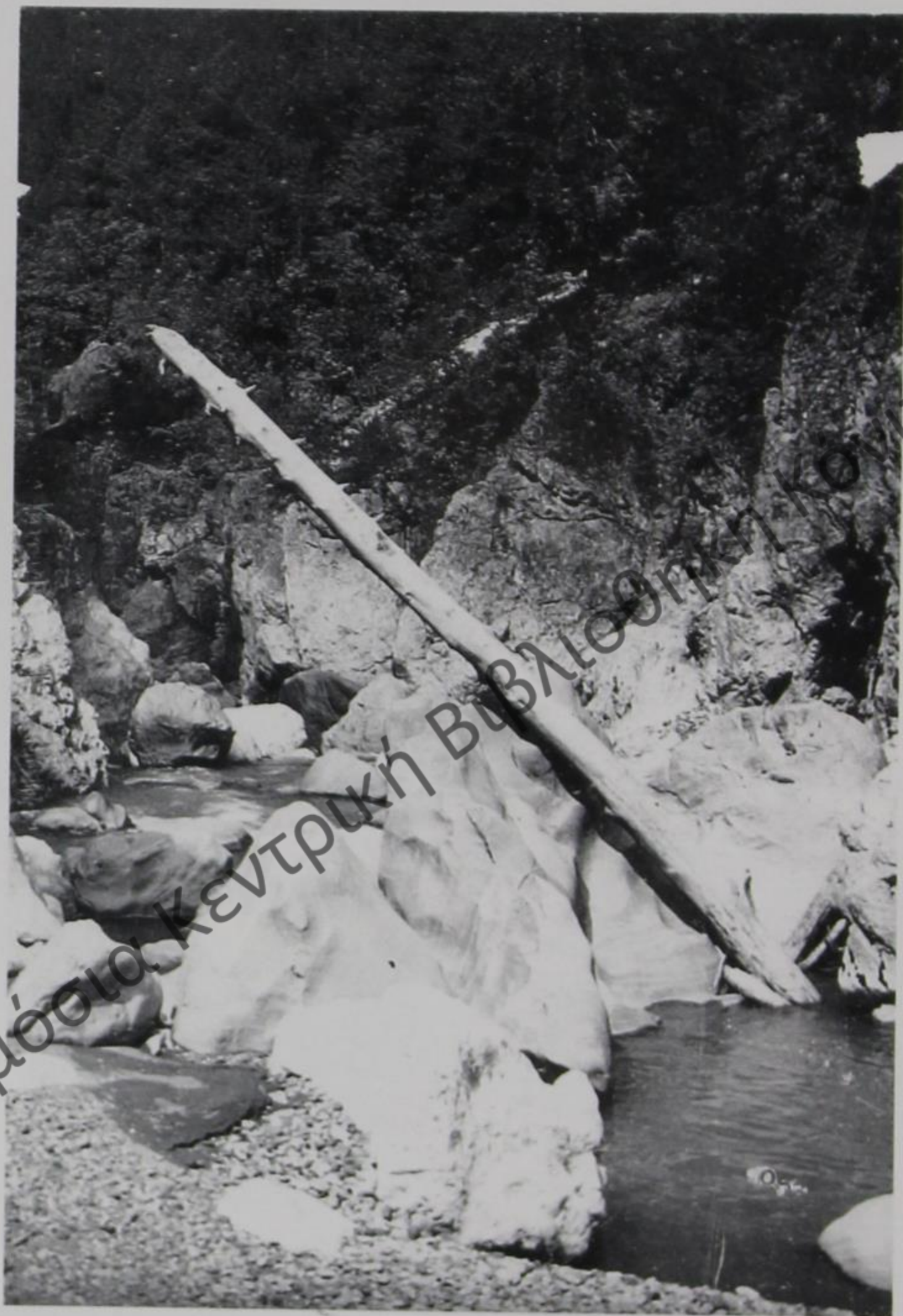
Από τα παμπάλαια χρόνια οι ποταμοί είχαν θεοποιηθεί. Οι άνθρωποι εκείνων των εποχών έβλεπαν με δέος την καταστροφική μανία των ποταμών όταν πλημμύριζαν , αλλά και τη ζωογόνο πνοή που έδιναν στη φύση.

Έτσι βλέπουμε στην Ινδία να λατρεύεται σαν Θεός ο ποταμός Γάγγης και οι ιθαγενείς να λούζονται στα νερά του. Στην Αίγυπτο λάτρευαν το Νείλο κ.α.

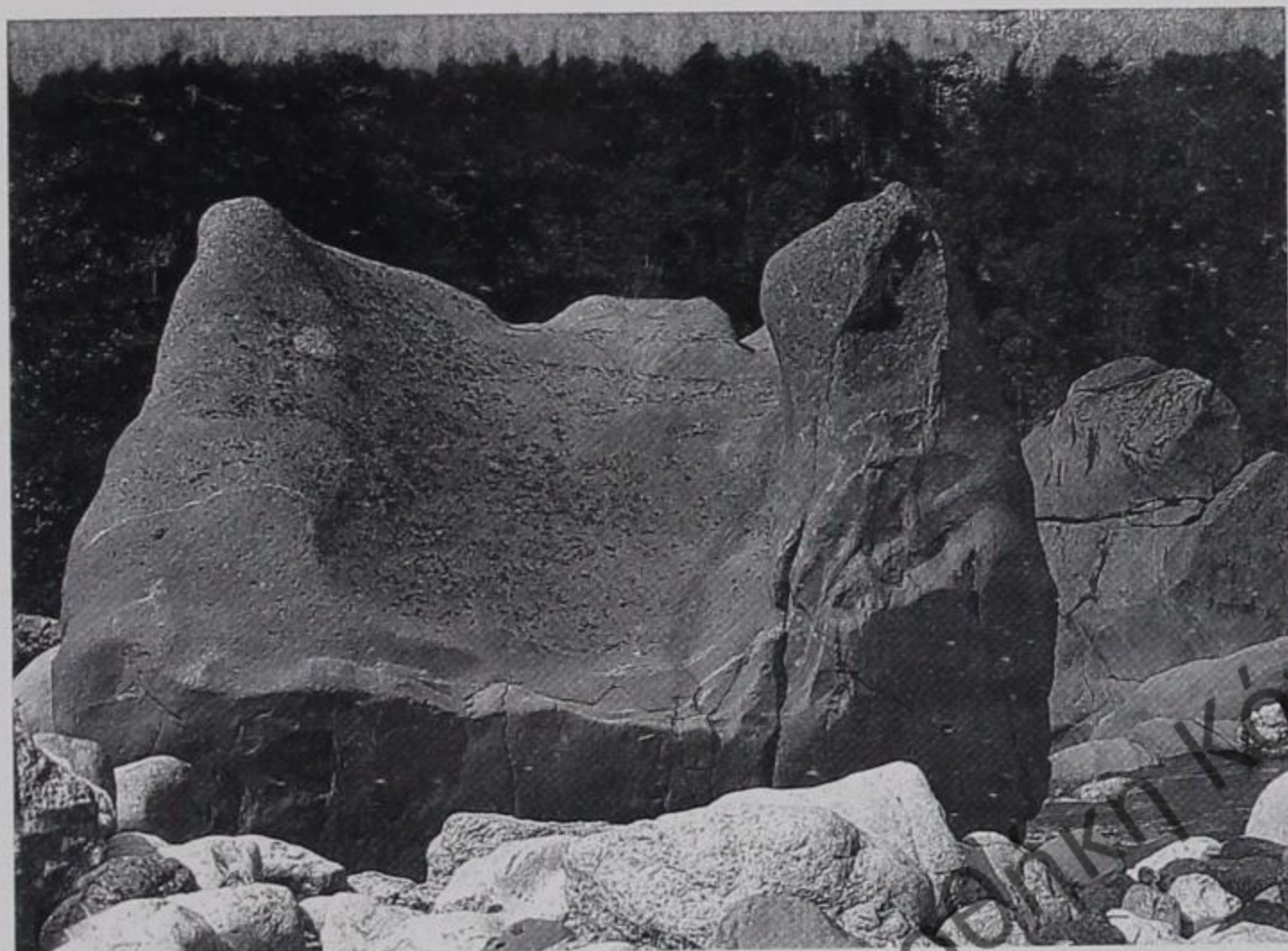
Στην Αρχαία Ελλάδα ο ποταμός Αχελώος , Θεός της Ακαρνανίας , γιος του Ωκεανού και της Τηθύος κατά τον Ησίοδο, λατρευόταν σε διάφορα μέρη και είναι γνωστός ο μύθος της πάλης του Αχελώου και του Ηρακλή, όπου μετά τη νίκη του ο Ηρακλής πήρε για γέρας τη μνηστή του Αχελώου Διάνειρα. Τον Αχελώο παρίσταναν κυρίως σαν ταύρο και μερικές φορές με ανθρώπινο κεφάλι μ' ένα κέρατο...

Όταν ο Αώος θυμώνει. When Aaos river "gets angry"

Κορμοί πευκίσιοι ανάμεσα στις κοτρόνες.
Pine logs between the rocks.

"...λες και είναι ο θρόνος κάποιου Θεού".

"...and it looks like a Gods throne"

Ένας μεγάλος ποταμός στον ελληνικό χώρο κατά την αρχαιότητα ήταν και ο Αώος ή Αυος, Άνιος κατά τον Πλούταρχο, Άλωρος κατά τον Αππιανό, Αίας κατ' άλλους, κοινώς Βογιούσα ή Βοϊούσα.

Για την προέλευση του ονόματος υπάρχουν διάφορες εκδοχές.

Κατά το "Μέγα λεξικόν Ελληνικής γλώσσης", HENRY G. LIDDELL-ROBERT SCOTT, προέρχεται από τον δωρικό τύπο του ηώς=αώος=πρωινός, όρθριος, τελικά Αώος. (Κατά τη δωρική διάλεκτο η Ήπειρος=Άπειρος).*

Η διερεύνηση του ετυμολογικού της λέξης είναι θέμα ειδικών μελετητών ...

Το μήκος του ποταμού από τις πηγές (βουνά του Μετσόβου) μέχρι την Αδριατική θάλασσα είναι 260 χλμ. , από τα οποία 70 περίπου στο ελληνικό έδαφος. Από τη θάλασσα ως τις πηγές , ανά τους αιώνες πέρασαν πολλά στρατεύματα και έγιναν αποφασιστικές μάχες. Οι πιο πρόσφατες ήταν οι φο-

βερές συγκρούσεις στον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940 στις χαράδρες πριν από τις πηγές και στα στενά Κλεισούρας-Τεπελενίου.

Ο Αώος , διασχίζοντας φαράγγια και κοιλάδες ως ότου φτάσει στις πεδιάδες της αρχαίας Απολλωνίας , από τα παλιά χρόνια προκαλούσε θαυμασμό και φόβο με το υπερκόσμιο βουητό του και τις πλημμύρες . Από την άλλη μεριά όμως , τους θερινούς μήνες πότιζε τη γη στο πέρασμά του , βοηθώντας την να δώσει πλούσια βλάστηση για τα ζωντανά και άφθονους καρπούς στους πεινασμένους ανθρώπους.

Στις εκβολές , με τις προσχώσεις του δημιούργησε μια εύφορη πεδιάδα, που σκόρπιζε απλόχερα τα πλούτη στους αυτόχθονες και τους αποίκους της Απολλωνίας.

Ένας ποταμός ευεργέτης λοιπόν δεν μπορούσε παρά να λατρεύεται ως Θεός και να τιμάται με αγάλματα.

Σαν απόδειξη για τα παραπάνω αναδημοσιεύουμε από το αλβανικό αρχαιολογικό βιβλίο-λευκωμα (έκδοση 1971, Τίρανα), φωτογραφία γλυπτού που βρέθηκε στην αρχαία Απολλωνία .Στο γλυπτό ο καλλιτέχνης αποτυπώνει υπερφυσικές ιδιότητες που απέδιδαν οι άνθρωποι της εποχής εκείνης στον ποταμό Θεό: σώμα μακρύ, πλούσια μαλλιά και γένια, όπως ήταν και ο Αώος μακρύς, με αμέτρητα ποτάμια και ρυάκια που τον δυνάμωναν με τα άφθονα νερά τους στο διάβα του από τα βουνά ως τη θάλασσα. Το πρόσωπο και οι μυώνες του δείχνουν σιγουριά, δύναμη και ζωντάνια που του δίνουν την ικανότητα να ξεπερνά όλα τα εμπόδια στην περιπετειώδη διαδρομή του.

Άλλοτε ήρεμος και γαλήνιος, άλλοτε θυμωμένος και ατίθασος ανάμεσα από βουνά και πεδιάδες, στο τέλος φτάνει νικητής και πέφτει στην απαλή αγκαλιά της μάνας του θάλασσας ...

*Σημείωση: Από το βιβλίο του Λ. Μάλαμα "Θωρώντας βουνά και πέλαγα", Αώος=Θεός (κατά τον Ησύχιο)και ηλιακή θεότητα συναφή προς τον Κάβειρο , που λάτρευαν οι Δωριείς.

Η ΧΑΡΑΔΡΑ ΤΟΥ ΑΩΟΥ

Η χώρα μας είναι γεμάτη από μικρά και μεγάλα βουνά, γυμνά ή δασωμένα.

Βαθιές χαράδρες χωρίζουν τα βουνά μεταξύ τους.

Από τις μικρές ή μεγάλες χαράδρες, λίγες είναι εκείνες που έγιναν πασίγνωστες για την αγριάδα ή την ομορφιά τους. Π.χ. Φαράγγι Βίκου, Σαμαριάς κ.α.

Η χαράδρα Αώου-το μεγάλο τούτο φαράγγι¹ αν και συνδυάζει τη φυσική αγριάδα με την ασύγκριτη ομορφιά του τοπίου, δεν είναι και τόσο γνωστή στον πολύ κόσμο.

Ποτάμι και Χαράδρα.
The river and the ravine.

Πηγές Αώου.
The Aaos springs.

Μέχρι σήμερα δεν προβλήθηκε όσο θα 'πρεπε, γι' αυτό το λόγο και η φήμη της ακόμα είναι μικρή.

Μπορούμε να πούμε, ότι είναι μια ατέλειωτη χαράδρα με αλληπάλληλα φαράγγια που διακλαδίζονται σ' όλο το μήκος της, σαν ένα πελώριο ψαροκόκαλο.

Το φαράγγι ξεκινάει από τις πηγές Αώου και τερματίζει στη γέφυρα της Κόνιτσας.

Στα βάθη του κυλάει ορμητικά ο ποταμός που από τη γέφυρα ως τα σύνορα με την Αλβανία, διατρέχει μια πεδιάδα και ποτίζει χιλιάδες στρέμματα καρπερής γης.

Εμείς θα παρακολουθήσουμε ποτάμι και φαράγγι αδερφωμένα και σφιχταγκαλιασμένα, από τις πηγές ως το γεφύρι, σε μια απόσταση πενήντα χιλιομέτρα.

Ας κάνουμε λοιπόν, ένα οδοιπορικό νοερά, παρόμοια όπως έγινε τόσες φορές και στην πραγματικότητα, από τους φυσιολάτρες περιπατητές των βουνών.

Οι αρχικές πηγές του ποταμού ξεπηδούν από τα ΒΔ του Μετσόβου και συγκεκριμένα από την τοποθεσία "Πολιτσές".

Άποψη Χαράδρας από Λάζαρο.

A ravine view from mt. Lazaros.

Σχηματίζεται ένα ποταμάκι, που ενώνεται παρακάτω με άλλο ένα μικρότερο σε υψόμετρο περίπου $1.350\mu.^2$

Από τη σμίξη πια, το νερό κυλάει στις βαθιές χαράδρες που δημιούργησαν οι χιλιετηρίδες ανάμεσα στα πολλά ψηλά βουνά της περιοχής και διανύει εβδομήντα χιλιόμετρα ως τα Ελληνοαλβανικά σύνορα.

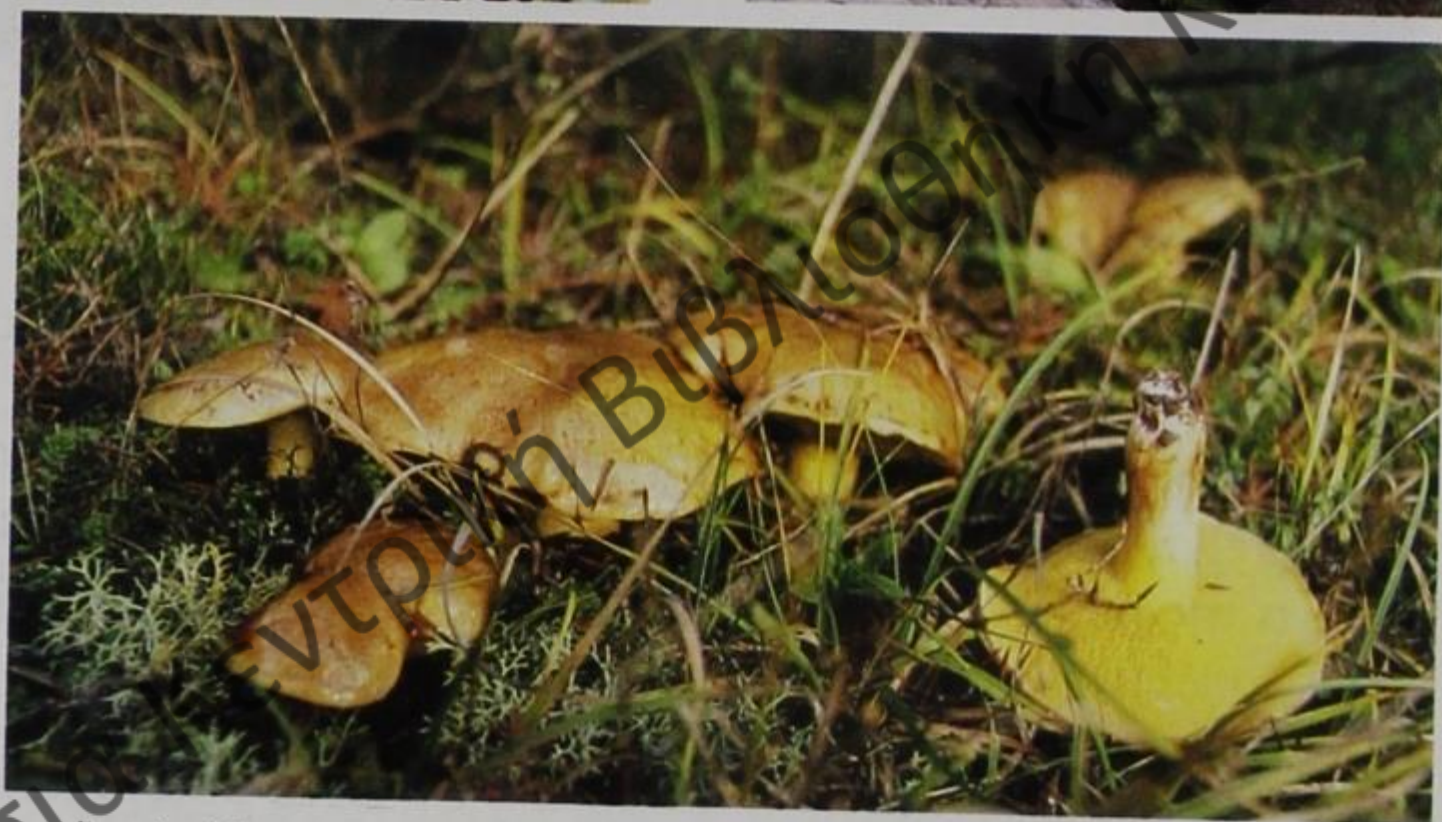
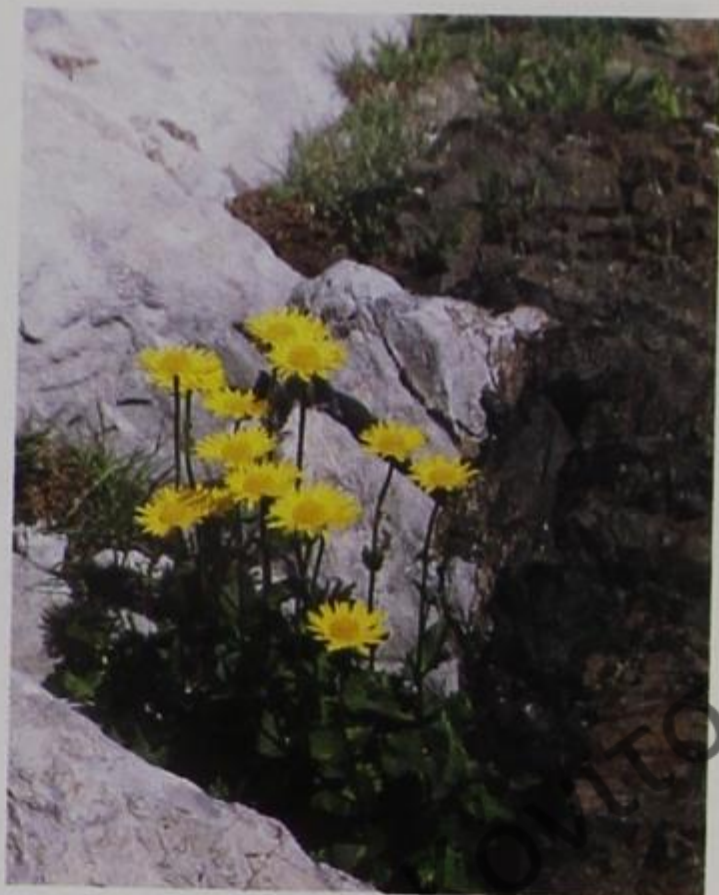
Οι πλευρές τις χαράδρας, από την αρχή τους έχουν αρκετή κλίση. Στα φλισχογενή πετρώματά της η μάνα φύση έσπειρε απέραντα πευκοδάση.

Ανάμεσα στα δέντρα ξεπροβάλλουν πυκνοί θάμνοι πυξαριού που καλύπτουν τα κενά.

Στα ξέφωτα φυτρώνουν φτέρες, αγκάθια και διάφορα αγριολούλουδα.

Όσο προχωρούμε δίπλα στο ποτάμι, από δύσβατα μονοπάτια προς τα κάτω, η βλάστηση πυκνώνει· ξεκινάει από τις ποταμίσιες όχθες και ανηφορίζει στις βουνοπλαγιές.

Τα πεύκα φυτρώνουν στα χωματερά εδάφη των βουνών, αλλά με την ίδια ευκολία βλασταίνουν και στα βράχια πάνω·

Λουλούδια και μανιτάρια.

Flowers and mushrooms.

που και που μπερδεύονται με λίγα έλατα ή κανέναν κέδρο.

Η αγριορίγανη και η θρούμπη σκορπίζουν έντονη μοσχοβολιά και τα παράξενα και σπάνια βουνίσια πουλιά, δείχνουν την παρουσία τους, με λιγοστές ξεκομμένες ντρίλιες, σε αραιά διαστήματα.

Αχολογούν οι πλαγιές από το αντιβούισμα του νερού, που ακολουθεί το νόμο της βαρύτητας και ασυγκράτητο κατηφο-

Σμόλικας και Δρακόλιμνη.
Smolikas and Drakolimni.

Δρακολιμνη Σμόλικα.
The Drakolimni of Smolikas.

ρίζει για τη θάλασσα.

Αμέτρητα χρόνια χαϊδεύει απαλά τα μαύρα βράχια και τα λαξεύει δίνοντας παράξενες μορφές στις κοτρώνες. Εδώ επίπεδα, αλλού σουβλερά και ό,τι άλλα σχήματα φανταστεί κανείς, ανάλογα με την αντοχή της πέτρας στο αιώνιο γλειφολιμάρισμα του νερού και την τριβή των άλλων λιθαριών που σέρνονται σε κάθε νεροκατεβασιά.

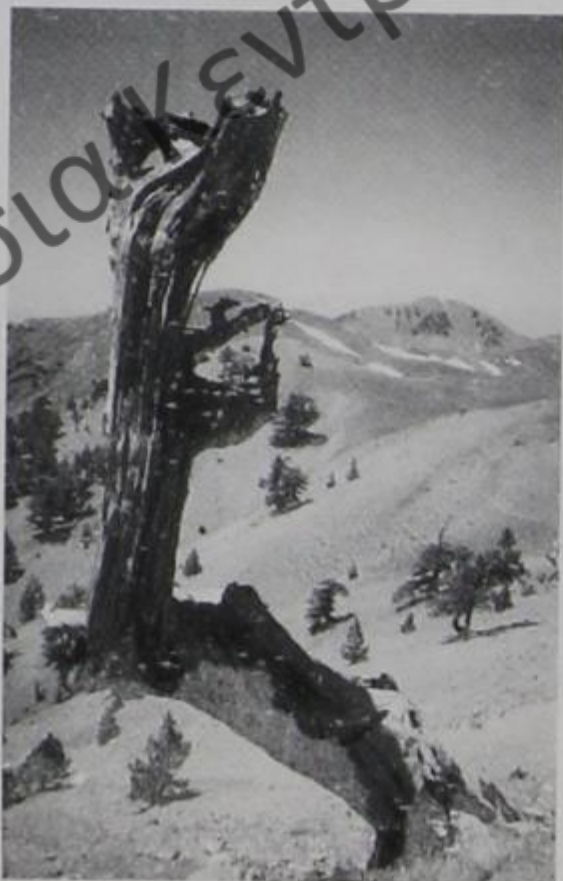
Εκεί που οι πέτρινοι όγκοι ήταν σκληροί, το ποτάμι στενεύει και μας θυμίζει τις μυθολογικές συμπληγάδες πιο κάτω δημιουργεί "οβύρες" και συνεχίζει τον ασταμάτητο δρόμο του, στρίβοντας κι όλο στρίβοντας, ανάμεσα στις αναρίθμητες εδαφικές πτυχές.

Σε μερικά σημεία ο χρόνος έφτιαξε σκαλοπάτια στην κοίτη και το νερό πέφτει με πάφλασμα κι αφρίζει στους φυσικούς αυτούς καταρράχτες.

Πιο κάτω προς το Φλαμπουράρι, άλλα νεροπλόκαμα σμίγουν με τον Αώο, δίνοντάς του πιότερο βάθος και ορμή.

Από την "Πυροσιτιά"³, στα δεξιά μας, κατεβαίνει ένα ρέμα κι απέναντι άλλο.

Η πορεία μας συνεχίζεται, άλλοτε στο μονοπάτι της ακροποταμιάς κι άλλοτε πηδώντας πέτρα στην πέτρα ή τσαλαβουτώντας στα νερά.

"...λακκούβες σαν αχνάρια από γιγάντιες πατούσες."

"...pools like giant footprints."
Ξηρό δέντρο.

Βλέπουμε στο δρόμο μας μερικές μικρές πηγές και πιο κάτω, στους πρόποδες του ψηλού "Αυγού"⁴, ξεπηδά από μια στροφή ολάκερο ποτάμι πού 'ρχεται απ' τη νερομάνα της Βάλια Κάλντα⁵.

Στις ορθοπλαγιές τα δάση συνεχίζονται. Πρασινίζει η γη από πεύκα, ρομπόλια μυρωδάτα, πυξάρια και φτερολίβαδα.

Αξέχαστα, στο φυσιολάτρη που θα περπατήσει τα ρουμάνια του Φλαμπουραριού, μένουν τα ψηλά και ισιόκορμα πευκόδεντρα-λαμπάδες ίδιες, όμοια τηλεγραφόξυλα· στολίζουν πλαγιές και ρεματιές κατά χιλιάδες.

Αθάνατη και ζωοδότρα φύση!

Άθελα πάει ο νους μας στους εγκληματίες εμπρηστές και σε πιάνει ρίγος για το ανοσιούργημά τους ...

Πλησιάζοντας το χωριό Βοβούσα, το ποτάμι ανοίγει λιγάκι, για να ξανακλείσει σαν φθάσουμε σ' αυτό.

Σιδερένια και πέτρινη γέφυρα ενώνει τους δυο μαχαλάδες του χωριού. Βρισκόμαστε σε υψόμετρο 1.000 μ.

Μέχρι εδώ φτάνει ο αυτοκινητόδρομος, που ξεκινάει από την Μπαλντούμα. Άλλοι δασικοί δρόμοι έχουν ανοιχτεί από το Δασαρχείο για την εκμετάλλευση του ξύλου. Πλάκες από πευκόξυλα είναι στοιβαγμένες στα βοβουσιώτικα πριόνια απ' όπου μεταφέρονται στο εμπόριο.

Ωραίοι τόποι για παραθερισμό. Εξάλλου στο χωριό υπάρχουν και ξενώνες που φιλοξενούν τακτικά, φυσιολάτρες Έλληνες και Ευρωπαίους.

Όσο αυτά τα μέρη έφτασαν οι ορδές του Μουσολίνι το 1940, στην προσπάθειά τους να πάρουν το Μέτσοβο κι απ' εδώ άρχισε η ορμητική αντεπίθεση του στρατού μας. Αναπολείς τις σκληρές εκείνες μέρες και νιώθεις περηφάνια για τους πατεράδες μας που ένωσαν τη φοβερή τους ιαχή "αέρα" με το χινοπωριάτικο βρυχηθμό του Αώου κι εξαπόστειλαν τους επιδρομείς στην Αλβανία...

Από τη Βοβούσα, η χαράδρα συνεχίζεται ΒΔ προς το Δίστρατο. Σύρριζα στον Αώο από δεξιά μεριά, ένα μονοπάτι μας οδηγεί, μετά από τετράωρη πορεία, στο διστρατιώτικο ποτάμι. Τα κλωθογυρίσματα του Αώου και οι πτυχώσεις των

Άλλη μια εικόνα της Χαράδρας.
Another ravine view.

βουνών εξακολουθούν στο διάβα μας. Η βλάστηση οργιαστική, σκεπάζει κάθε σπιθαμή γης.

Από την περιοχή Αρμάτων το ποτάμι πλαταίνει και η χαράδρα ανοίγει σαν μια σκάφη και δημιουργεί κοιλάδα θαυμαστή.

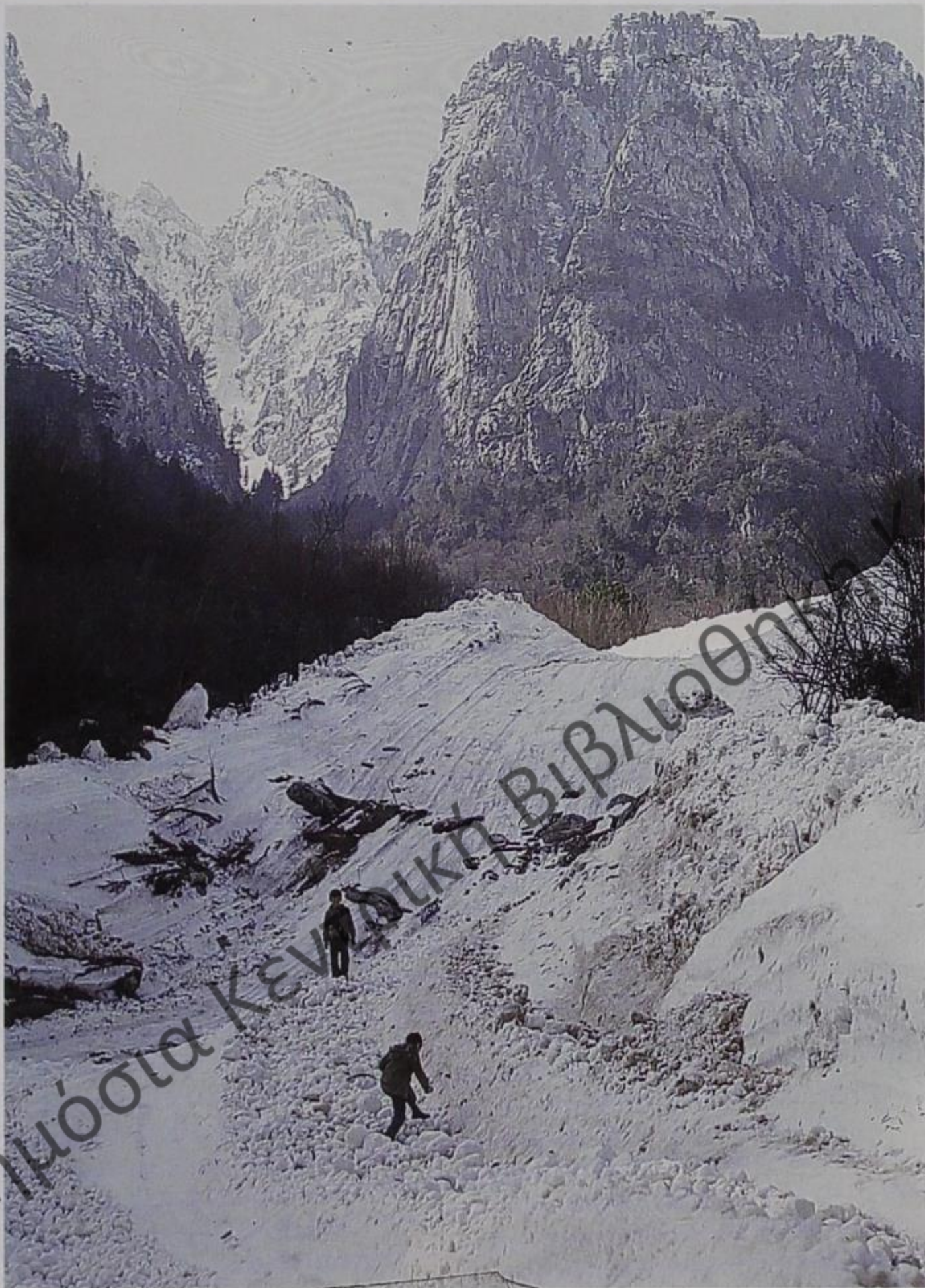
Θωρείς μπροστά σου κι αγαλλιά η ψυχή σου από το πολυπόκιλο τούτο θαύμα.

Γαλήνη του πνεύματος κι ανάταση της ψυχής!

Συλλογιέσαι πόσα θα πρόσφερνε τούτος ο επίγειος παράδεισος στους κουρασμένους από το άγχος της βιοπάλης και την ατμοσφαιρική μόλυνση ανθρώπους των πόλεων, αν μπορούσαν να τ' απολαύσουν. Αν μπορούσε η πολιτεία να κάνει τούτα όλα προσιτά, σ' όποιον τά 'χει ανάγκη!...

Η κοιλάδα επεκτείνεται μέχρι την περιοχή Ελεύθερου, όπου έχει μελετηθεί από τη ΔΕΗ υδροηλεκτρικό φράγμα.

Ο χώρος πραγματικά είναι μαγευτικός. Το ποτάμι κυλά πιο ήρεμα και μέσα σε πυκνόβλαστες ρεματιές ή θαλερά πλάγια

Χιονοστιβάδα στον Αώο. *Snowdrift in Aaos Gorge.*

με τα τρεχούμενα νερά τους, απλώνονται τα χωριά της Λάκκας, Άρματα, Πάδες, Παλιοσέλι, Ελεύθερο. Ακουμπάνε στα πόδια του μεγάλου Σμόλικα⁶. Απέναντι υψώνεται η Οροσειρά της Τύμφης⁷, με τις δαντελωτές, γυμνές κορφές. Από το φθι-

Μοναστήρι Στομίου. *The Stomio Monastery.*

νόπωρο ως την άνοιξη όλη η κορυφογραμμή είναι καταλευκη. Σαν παχύ πάπλωμα, το χιόνι σκεπάζει τα πάντα. Στις λακκιές μένει ακόμα και το καλοκαίρι.

Στη λεκάνη της περιοχής αυτής, χύνονται πολλά ποταμάκια που αναβλύζουν από τα σπλάχνα του σμολικιώτικου όγκου καθώς και από τη μεριά του Βρυσοχωριού, από την Τσούκα Ρόσια⁸.

Έτσι ο Αώος τροφοδοτείται με πιότερα νερά και συνεχίζει την πορεία του, Δυτικά για το Στόμιο. Στη θέση αυτή, που είναι μεταξύ Τραπεζίτσας⁹ και Γκαμήλας¹⁰, τα κακοτράχαλα αντερείσματα στενεύουν στη βάση τους τόσο πολύ, αφήνοντας μόνο ένα στενό πέρασμα για το νερό.

Στόμιο ονόμασαν οι παλιοί το στένωμα τούτο. Πραγματικά η απόσταση ανάμεσα στα "πόδια" των βουνών είναι μερικά μόνο μέτρα.

Αναγκαστικά, το νερό ακολουθεί κι αυτό το φυσικό πέτρινο κανάλι και γίνεται βαθύ κι ορμητικό.

Σα μανιασμένο στοιχειό, ορμά αφρίζοντας, να βρει διέξοδο να φύγει.

Πελώριοι πέτρινοι όγκοι πού 'ρθαν από τις κορφές τριγύρω-σα να τους έριξαν άλλα στοιχεία στην κοίτη-δεν μπορούν να κόψουν την ορμή του.

Το νερό χτυπιέται, αφρίζει, περνάει ανάμεσα ή από πάνω

τους και συνεχίζει τον αιώνιο δρόμο του με τρομερό πάφλασμα και υπερκόσμιο βουητό.

Ο αχός μεγαλώνει με τον αντίλαλο και φτάνει ίσα με τις κορφές επάνω.

Νομίζεις ότι εδώ γίνεται η συντέλεια του κόσμου. Βρίσκεσαι στις πύλες του Άδη.

Σου κόβεται η ανάσα βλέποντας δεξιά την Τραπεζίτσα και το Ροϊδοβούνι με τους πελώριους πέτρινους πύργους τους να κατεβαίνουν ως το ποτάμι και στα ζερβά η Γκαμήλα να προβάλλει προκλητικά στα μεσούρανα σαν μια πελώρια Τσεκούρα που προσπαθεί να σχίσει τα σύννεφα και το χάος.

Σ' ένα σκαλοπάτι του βουνού, πάνω ακριβώς από το Στόμιο¹¹, είναι χτισμένο από το 1774 το Μοναστήρι της Παναγίας της Στομιώτισσας¹².

Έξυπνοι οι καλόγεροι, τό 'χτισαν εκεί στην ακρή του γκρεμού σαν αετοφωλιά, για νά 'χει προστασία από τους πολλούς εχθρούς εκείνου του καιρού.

Γύρω η βλάστηση είναι πολύ πυκνή. Πεύκα, γραβιά, ξεροπλατάνια, φλαμούρια και κάθε λογής αγριόδεντρα συνθέτουν ένα καταπράσινο τοπίο. Ακόμα και στ' απόκρημνα βράχια έχουν φυτρώσει πεύκα λαμπαδιαστά, τρυπώντας με τις ρίζες τους τον ασβεστόλιθο για να τραφούν.

Ακατανίκητη δύναμη πού 'χει η ζωή! Κανένα εμπόδιο δε λογαριάζει και προχωρεί ακάθεκτα στο μυστηριακό σκοπό της...

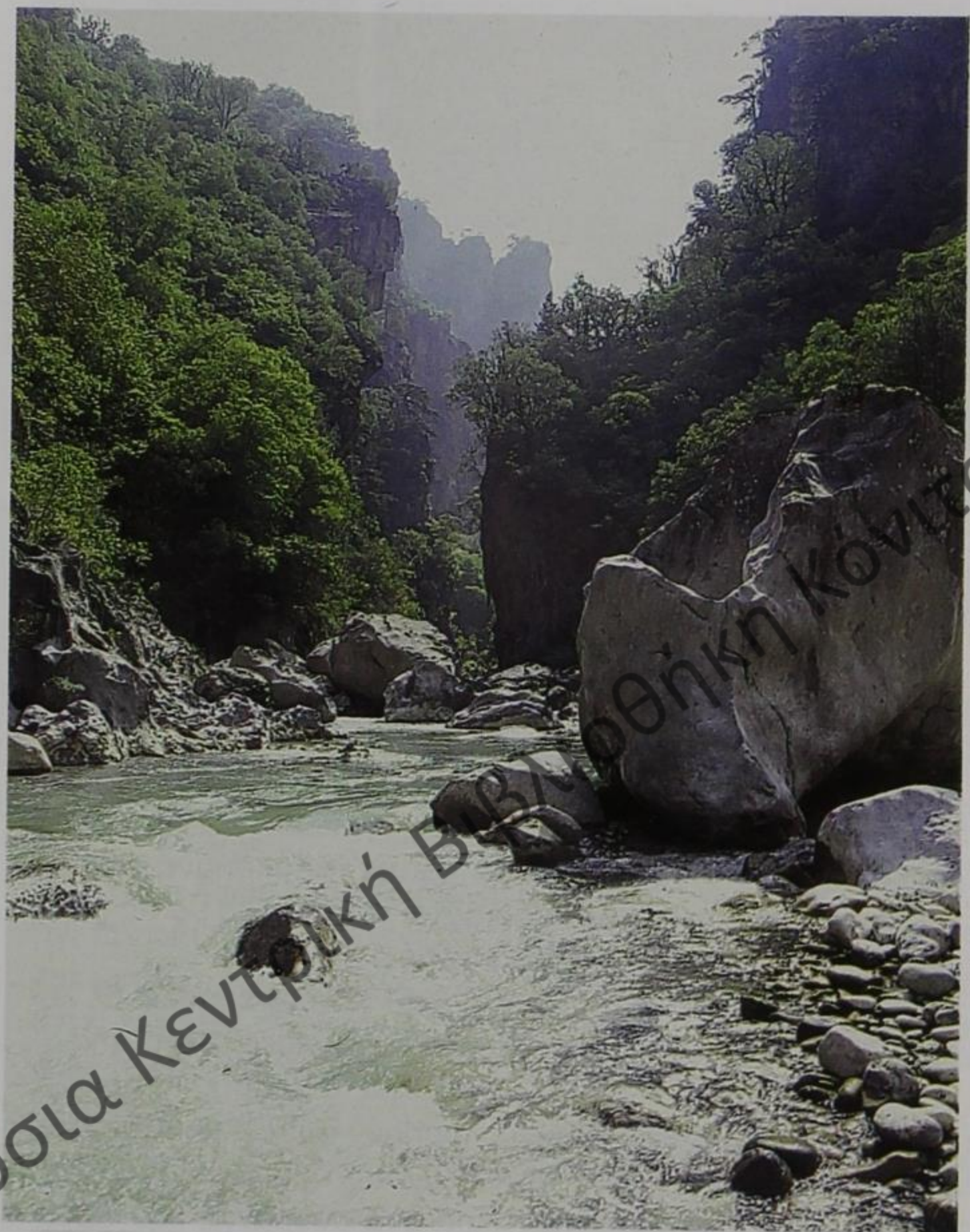
Σαν ερχεται η άνοιξη στο μοναστήρι, ο γράβος πρασινίζει τα καταράχια. Οι κουτσουπιές σκορπούν φωτιές με τους λουλουδιασμένους κλώνους τους. Χίλιους σκοπούς αλλάζουν στις ρεματιές τ' αηδόνια και μέσα στα ρουμάνια, του δρυοκολάπτη αντηχεί η δυνατή τρουμπέτα.

Γιδοκοπάδια δίχως πιστικούς, βόσκουν κι ακροβατούν στα σκέμπια. Τα κυπροκούδουνα αντηχούν ως κάτω.

Πολλές φορές τα ήμερα, με τ' άγρια ανταμώνουν καθώς οι στράτες τους τυχαίνει να συμπέσουν στα "ζωνάρια"¹³.

Τούτο το κομμάτι, αναμφίβολα, είναι τ' ομορφότερο και πιο επιβλητικό σ' όλο το μήκος της χαράδρας.

Ακόμα και μες στο καταχείμωνο να πάει κανείς στο Μονα-

Το Στόμιο. *The "Stomio".*

στήρι, ευλαβικός προσκυνητής, ή φυσιολάτρης, πολλά θά
δει και θα θαυμάσει.

Με δέος θ' ανάψει ένα κερι στο εκκλησάκι κι από το "Κα-
ταφίλι"¹⁴ γεμάτος περισυλλογή θ' αγναντέψει ολοτρίγυρα.

Την εποχή αυτή, όλα σκεπάζονται με χιόνι. Το ποτάμι φαί-
νεται πιο ήσυχο, καθώς το βουητό απορροφιάται από τα χιόνια.

Δρακόλιμνη Τύμφης. *The Drakolimni of Timfi.*

Πάνω από τη Χαράδρα.

Over the ravine.

Οι βουνοκορφές, θαρρείς κι ακουμπούν στον αστροφεγγισμένο ουρανό: "γης κι ουρανός γίνονται ένα". Φως ασημένιο λούζει το τοπίο και μια γαλήνη μυστηριακή πέφτει σ' όλη τη φύση και φτάνει ως τα μύχια της ανθρώπινης ψυχής.

"Τότε ο άνθρωπος μπαίνει σε περισυλλογή και εμβαθύνει στα εγκόσμια. Βλέπει τη ματαιότητα της πλεονεξίας, του φθόνου, της κακίας και φτάνει στη λογική του μέτρου".

Πηδάει πιο ψηλά, στη σφαίρα της νόησης και θωρεί τα πράγματα σε άλλο επίπεδο.

Ξεκολλά από τους γήινους μαγνήτες του ψευτοευδαιμονισμού και του ατομισμού, με μια λέξη εξανθρωπίζεται...

Μια εκδρομή εδώ πάνω, μπορεί να γίνει όλες τις εποχές και από οποιονδήποτε. Δύο ώρες με τα πόδια είναι η απόσταση Κόνιτσα -Μοναστήρι κι ο δρόμος είναι αρκετά βατός. Είναι το πιο προσιτό κι ευκολοπερπάτητο κομμάτι της μαγευτικής χαράδρας.

Αλλά ας συνεχίσουμε το οδοιπορικό μας προς την έξοδό της.

Περπατώντας στο μονοπάτι, συναντούμε το λακκο του "Γράβου", που έρχεται από την "Ξηρόλιμνη"¹⁵ και τη "Δρακόλιμνη"¹⁶ της Τύμφης. Νερά καθάρια και κατάψυχρα κατεβαίνουν από 'κει ψηλά και δροσίζουν τον κάθε στρατοκόπο.

Κάθε τόσο, βλέπουμε -κυρίως αριστερά μας- φαράγγια με απότομη κλίση και χαλικάριες.

Δεξιά μας είναι το φράγμα και το αυλάκι για την άρδευση του κάμπου.

Ακόμα πιο κάτω, φαίνεται απέναντι το ασηταριό¹⁷ μέσα στο κοίλωμα των βράχων.

Φτάνουμε στη βρύση της Γούβας. Το νερό της αναβλύζει αθόρυβα από τα έγκατα του βουνού κι είναι πολύ δροσάτο και χωνευτικό

Απέναντι διακρίνονται τα ίχνη από το αυλάκι του νερόμυλου, που άλεθε πιο κάτω το σιτάρι.

Κάπου στους πρόποδες του "Κάστρου"¹⁸, εκεί δα στα βράχια, είναι το άνοιγμα της σπηλιάς με τους σταλαχτίτες.

Οι παλιοί έλεγαν πως η σπηλιά επικοινωνούσε με το Κάστρο, πως τούτο ήταν έξοδος διαφυγής σε περίπτωση πολιορκίας.

Περπατάμε εκατό μέτρα και νά 'μαστε στο πέτρινο μονότοξο γεφύρι, όπου είναι και το τέλος της χαράδρας.

Το ταξίδι μας τέλειωσε.

Θαυμάσαμε τις ανεπανάληπτες ομορφιές της φύσης. Καιρός να περιεργαστούμε και να θαυμάσουμε τ' ανθρώπινο το έργο, της λογικής και του μόχθου -το παλιό πέτρινο, πασίγνωστο γεφύρι.

Το ιστορικό Γεφύρι. *The historical stone bridge.*

Το γιοφύρι της Κόνιτσας

Κατόχρονο το πέτρινο γιοφύρι,
τα τείχια της χαράδρας ζευγαρώνει
Φτιαγμένο απ' του Λαού το εργαστήρι,
ανθρώπους απ' τα πέρατα ενώνει.

Φυσούν ανέμοι μές απ' το φαράγγι
τα ουράνια ριχνούν τρομερές φωτιές.
Σειέται! Δεν πέφτει όμως το γιοφύρι
και μοιάζει, ωσάν να χτίστηκε προχτές.

Σαν το στοιχειό θα στέκει στο ποτάμι,
το χρόνο να μετράει και το νερό.
Διαβάτες, στρατοκόποι να θαυμάζουν
το έργο του Ζιώγα Φρόντζου, το τρανό.

Σωτήρης Τουφίδης

Βουνά γύρω στη χαράδρα και υψόμετρα

Όπως είδαμε και στη διαδρομή μας, η χαράδρα περιτριγυρίζεται από πολλά και ψηλά βουνά, άλλα γυμνά και άλλα δασωμένα.

Ξεκινώντας από τη λίμνη των Πηγών, δεξιά μας υψώνεται το Μαυροβούνι(υψ.2.160μ.) και συνεχίζουν: το Αυγό(2.177μ.), η Βασιλίτσα όπου υπάρχει και σύγχρονο χιονοδρομικό κέντρο(2.249μ.), ο Σμόλικας, δεύτερο σε ύψος βουνό στην Ελλάδα(2.637μ.), η Τραπεζίτσα(2.022μ.).

Αριστερά κατερχόμενοι, μετά το φράγμα, συναντούμε πάνω από το Φλαμπουράρι την κορυφή 1.978μ. και στη συνέχεια τις δαντελωτές κορφές της Τύμφης με την πιο ψηλή κορυφή της Γκαμήλας(2.497μ.).

Τα υψόμετρα της χαράδρας σε διάφορα σημεία είναι: Πηγές 1.350μ., Βοβούσα 1.000μ. Στη συνάντηση Αώου με ποτάμι από Δίστρατο 750μ. Στη συνάντηση με ποτάμι από Άρματα 710μ..Στη σμίξη Αώου με παδιώτικο 670μ..Κάτω από Παλιόσέλι 600μ. Κάτω από το Ελεύθερο 580μ. Στο Στόμιο 490μ. Και στην έξοδο του ποταμού, στη γέφυρα 440μ.

Ματιές από τ' αγνάντια

Τα πανέμορφα τοπία της χαράδρας, μπορούμε να θαυμάσουμε από διάφορες θέσεις.

Το πιο προσιτό κομμάτι -όπως αναφέραμε και πιο πάνω- είναι από το πέτρινο γιοφύρι μέχρι το Στόμιο, γιατί γειτονεύει με τον εθνικό δρόμο και την Κόνιτσα. Ωστόσο υπάρχουν κι άλλα σημεία.

Από την πολιτειούλα της Κόνιτσας, με τα πόδια, είν' εύκολο στον καθένα ν' ανεβεί ως την Άγια-Βαρβάρα σε δέκα λεπτά κι απ' εκεί σε άλλο τόσο χρόνο να βρεθεί στο Κάστρο.

Απ' αυτό το караούλι θα βιγλίσει, σ' αρκετό μάκρος, το

μεγάλο φαράγγι και τ' αντικρινά κορφοβούνια. Ο μικρός κόπος του φυσιολάτρη αποζημιώνεται με το παραπάνω.

Επίσης πηγαίνοντας απ' τον ασφαλτόδρομο στα χωριά της Λάκκας Αώου (Ελεύθερο, Παλιοσέλι, Πάδες, Άρματα, Δίστρατο, Βρυσοχώρι), έχουν τη δυνατότητα οι εκδρομείς να δουν το πανόραμα της κοιλάδας και να περπατήσουν ακόμα και ως αυτή από μονοπάτια.

Αλησμόνητες εμπειρίες θα πάρει κανείς πηγαίνοντας ως τα βάθη της Βοβούσας, από τα μεγάλα και πυκνά της δάση.

Ονειρεμένο θέαμα μπορούν να έχουν οι ορειβάτες, απ' όλες τις βουνοκορφές που περικλείουν τη χαράδρα.

Από τις κορφές, Σμόλικα, Αυγό, Τσούκα Ρόσια και προπάντων τη Γκαμήλα, φαίνεται όλο το μεγαλείο της χαράδρας σε αρκετή απόσταση, με τους δρυμούς στα διάσελα και τις πλαγιές της και το βουερό ποτάμι στο βάθος να αντικαθρεφτίζει τ' ουρανού το χρώμα. Από κει ψηλά θα δεις τριγύρω τις γυμνές ή χιονισμένες πετροκορφές των βουνών σφιχταγκαλιασμένες με τα παράξενα σύννεφα τ' ουρανού και μαζί με το μεγάλο ποιητή θα τραγουδήσεις:

"Βουνά γιγάντια..."

Gorgeous mountains.

Βουνά, παιδιά γιγάντια, βουνά της γης
Βουνά ανυπόταχτα, βουνά αιώνια,
Που έχετε τη λαμπράδα της αυγής
Για χαμόγελο, για στολή τα χιόνια,

Που χύνετε θυμό σας φλογερό
Την αστραπή, το μαύρο νέφος θλίψη
Και μίλημά σας το γοργό νερό,
Που με βοή κατρακυλά απ' τα ύψη.

Βουνά της γης αυτής ελληνικά
Διάφανα καθάρια, πελεκημένα
Από τεχνίτη χέρια μυστικά
Σα μετρημένα αγάλματα ένα ένα.

Κ. Παλαμάς
"Το τραγούδι των βουνών"

Άλλη μια εικόνα της Χαράδρας.
Another ravine view.

Από τη συνάντηση ορειβατών στο Βρυσοχώρι το Σεπτέμβριο του 1997 (απόσπασμα περιγραφής, περιοδικό "Κόνιτσα").

... Με πολύ κέφι έγινε η ανάβαση προς την Τσούκα Ρόσια, περνώντας μέσα από έλατα και οξυές που μόλις άρχισαν να παίρνουν τα χινοπωριάτικα χρώματα.

Μπροστά μας πρόβαλε άγρια και προκλητική η οροσειρά της Τύμφης με τις δαντελωτές κορφές της. Κάστρο απόρθητο η κορφή Τσούκα Ρόσια (υψ.2.380μ.).

Χιόνια φωλιάζουν σε ανήλιες "χούνες" και κοπάδια βόσκουν στα ριζά, εκεί που τελειώνουν οι απέραντες χαλικάριές.

Σκαρφαλώνουμε τις απότομες χαλικάριές με κόπο, αλλά το θέαμα μας αποζημιώνει, καθώς προχωρούμε στα ύψη.

Κάπου συναντούμε ίχνη αρκούδας και ψηλά πετούν μερικά κοράκια που αγναντεύουν τους παράξενους επισκέπτες ν' ανηφορίζουν σα μυρμήγκια τη δύσκολη ανηφοριά.

Για τους αρχάριους ορειβάτες, όλα αυτά που συναντούν, είναι μια πρωτόγνωρη εμπειρία, αλλά και για τους παλιότερους είναι ένα αναβάφτισμα στη θελκτική και μυστηριακή αγκαλιά της μάνας φύσης.

Τύμφη.

Tymfi.

Μετά από τρίωρη πορεία φτάνουμε στη βάση του πελώριου βράχου της Τσούκα-Ρόσια. Είμαστε στα 2.030μ. και πάνω από τα κεφάλια μας υψώνεται η μυτερή κορυφή 350μ., κάθετα σαν ένας γιγάντιος τοίχος. Φοβερή η όψη της! Σου προκαλεί δέος, αλλά καθώς στρέφουμε το βλέμμα μας κάτω προς την κοιλάδα του Αώου, στα απέραντα ρουμάνια με την ποικίλη βλάστηση και το ποτάμι να κυλάει ανάμεσα στα τρύχαλα, γαληνεύει η ψυχή μας και χαιρόμαστε το μεγαλείο που απλώνεται μπροστά μας.

Ακριβώς απέναντι στέκει μεγαλόπρεπος ο Σμόλικας με τα 2.637μ. και στα πόδια του, ανάμεσα από πυκνά δάση, λαμπυρίζουν στον ήλιο οι στέγες των σπιτιών του Ελεύθερου, του Παλιοσελίου και των άλλων χωριών της κοιλάδας που τα ζωντανεύουν οι νερομάνες του μεγάλου βουνού.

Εκατοντάδες οι λάτρεις της φύσης που βρέθηκαν σήμερα εδώ πάνω, σ' ένα κοινό αντάμωμα.

Κάθε ηλικίας και φύλου οδοιπόροι οι οποίοι άφησαν εκεί κάτω τη βοή της πόλης κι ανέβηκαν ν' απολαύσουν την ηρεμία του βουνού, με αισθήματα ανθρωπιάς κι αλληλεγγύης για το σύντροφο της πορείας που μοιράζεται μαζί τους το ψωμί και το νερό, τις ευχάριστες στιγμές ή και τις δυσάρεστες, αν τύχουν ...

Μονοπάτια

Αν θέλει κάποιος ν' ανέβει στην Τραπεζίτσα ή στο Ροϊδοβούνι ν' αγναντέψει τη χαράδρα, μπορεί να βαδίσει απ' το μονοπάτι που αρχίζει από τον Άι -Θανάση Κόνιτσας, περπατώντας μέσα στο πυκνό πευκοδάσος. Η διαδρομή λίγο κουραστική, περίπου τέσσερις ώρες, αλλά αξίζει τον κόπο. Νερό θα βρει μόνο στην τοποθεσία "Καρουτιά", σ' ένα γούπατο ανάμεσα στην Τραπεζίτσα και στο Ροϊδοβούνι.

Διαδρομή : Κόνιτσα -Σκαμνέλι Ζαγορίου

Ξεκινώντας από την πέτρινη γέφυρα της Κόνιτσας, φτάνει κανείς σε 1.30 ώρα στο Μοναστήρι Στομίου. Απ' εκεί βαδίζοντας στο σημαδεμένο μονοπάτι δεξιά, μέσα σε δάσος πεύκων και ελάτων φτάνει στα λιβαδοτόπια της "Μύγας" σε τρεις ώρες περίπου. Λίγο πιο πάνω περνάει τον αυχένα του Αβάλου και σε

τρεις ώρες βρίσκεται στο Σκαμνέλι. Η διαδρομή μπορεί να γίνει και αντίστροφα. Είναι εξαιρετική διαδρομή, συνολικής διάρκειας 8 ωρών περίπου (ανάλογα και με το περπάτημα που κάνει κάποιος). Νερό πρέπει να πάρει ο πεζοπόρος από το Μοναστήρι.

Διαδρομή : Μοναστήρι -Δρακόλιμνη -Γκαμήλα

Το μονοπάτι αρχίζει λίγο πιο πάνω από το Μοναστήρι Στομίου (Λάκκος -Δέση). Προχωράει δεξιά, περνάει από τις τοποθεσίες Αμάραντος-Νταβάλιστα και βγαίνει σε ανοιχτό μέρος, σαν μικρή κοιλάδα, που καταλήγει σ' ένα "βαρκό" μέρος όπου έρχονται τα νερά της "Ξηρόλιμνης".

Απ' εκεί, αριστερά βγαίνει στη Δρακόλιμνη της Τύμφης. Πριν την ανηφόρα συναντούμε τη "Σιδερόβρυση" και εφοδιαζόμαστε με νερό. Σύνολο διαδρομής 6 ώρες.

Αν, αντί για Δρακόλιμνη, θέλουμε να πάμε στην κορυφή της Γκαμήλας, τότε περνάμε από την Ξηρόλιμνη, αφήνοντας το καταφύγιο Παπίγκου δεξιά, περνάμε τον αυχένα κάτω από την Αστράκα, εφοδιαζόμαστε με νερό από τη "Ρωμιόβρυση" (τη βρίσκουμε στον αυχένα) και βαδίζουμε στην πλαγιά του "Πλόσκου". Έχοντας αριστερά μας τον Πλόσκο, πίσω δεξιά την Αστράκα, σε 3 ώρες από την Ξηρόλιμνη φτάνουμε στην κορυφή.

Διαδρομή : από Λάκκα Αώου προς Σμόλικα και Δρακόλιμνη.

Αυτή η διαδρομή γίνεται:

1 Από αυχένα Σουσνίτσας -Κλέφτη -Νταλιόπολη -Δρακόλιμνη Σμόλικα. 5 ώρες.

2. Από Παλιοσέλι -Καταφύγιο -Δρακόλιμνη.

3. Από Πάδες -Δρακόλιμνη -Σμόλικα.

Υπάρχουν σημαδεμένα μονοπάτια και οι ώρες είναι περίπου ίδιες. Από Δρακόλιμνη ως την κορυφή του Σμόλικα ανάλογα με την εποχή και το περπάτημα είναι 1.30 -2 ώρες. Νερό υπάρχει σε διάφορα σημεία.

Διαδρομή : κατάβαση Αώου.

Μια δύσκολη αλλά πολύ ενδιαφέρουσα πορεία είναι μέσα στο φαράγγι με τα φιδίσια κλωθογυρίσματα του ποταμού. Συγκεκριμένα στο τμήμα από τη χαράδρα κάτω από το χωριό Ελεύθερο ή το Παλιοσέλι.

ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ

Η χλωρίδα της χαράδρας είναι πολύ πλούσια σε ποικιλία δέντρων και φυτών.

Από τις πηγές του Αώου μέχρι το χωριό Άρματα, οι πλαγιές είναι κατάφυτες από μαυρόπευκο (*Pinus nigra*), οξυά (*Fagus sp.*), ρόμπολο και άλλα είδη δέντρων στα χαμηλά. Από κει και κάτω ως την έξοδο (Γέφυρα Κόνιτσας), συναντούμε μεγάλη ποικιλία: Μαύρο πεύκο, γράβο (*Caprinus sp.*), μαυρόγραβο, κουτσουπιές (*Cercis siliquastrum*), βελανιδιές (διάφορα είδη, *Quercus sp.*), φλαμουριές (*Tilia sp.*), έλατα (*Abies sp.*), φραξιά (*Fraxinus sp.*), πλατάνια (*Platanus sp.*), ξεροπλάτανα και όλα σχεδόν τα είδη της ορεινής και ημιορεινής ελληνικής χλωρίδας.

Επίσης, διάφορα θαμνώδη φυτά όπως: το πυξάρι (*Buxus sempervirens*), αγριοτριανταφυλλιές (*Rosa canina*) και σπάνια φυτοβότανα.

Βρέθηκαν στη χαράδρα κατά τον Γ. Σφήκα, 253 είδη φυτών, αλλά συμπεραίνεται ότι ο αριθμός αυτός μπορεί να διπλασιαστεί ή να τριπλασιαστεί.

Σ' αυτή την πλούσια χλωρίδα, φυσικό είναι, να ζουν πολλά είδη ζώων. Τα κυριότερα είναι: Αρκούδες (*Ursus arctos*), λύκοι (*Canis lupus*), αλεπούδες (*Vulpes vulpes*), αγριογούρουνα (*Sus scrofa*), ασβοί (*Meles meles*), λύγκες (*Felis lynx*), αγριόγιδα (*Rupicapra rupicapra*), ζαρκάδια (*Capreolus capreolus*), λαγοί (*Lepus europaeus*), κουνάβια (*Mustela sp.*), σκίουροι (*Sciurus sp.*), νυφίτσες, αγριόγατοι (*Felis silvestris*), βίδρες (*Lutra lutra*), ποντικοί (*Muridae*), χελώνες (*Chelonia*). Διάφορα είδη σαύρας (*Lacertidae*), τρίτωνες (*Triturus sp.*, Sala-

mandra sp.) και πολλά φίδια(Ophidia), μικρά και μεγάλα.

Επίσης, η χαράδρα έχει ποικιλία πουλιών: αετούς(Aquila sp.), όρνια(Gyps sp.), κοράκια(Corvus sp.), αγριοπερίστερα(Columba sp.), τσαλαπετεινούς(Urupa eops), πέρδικες(Alectoris graeca), δρυοκολάπτες(Dryocopus sp.), κίσσες(Garrulus glandarius), κοτσύφια(Turdus sp.), αηδόνια(Erithacus sp.) και πολλά μικρότερα ακόμα.

Φυσικά η έρευνα πρέπει να συνεχιστεί περισσότερο και σ' όλες τις εποχές του χρόνου για να καταγραφούν όλα τα είδη της πανίδας και της χλωρίδας.

Το Υπουργείο χωροταξίας και Περιβάλλοντος έστειλε το 1982 επιστημονική ομάδα για την έρευνα στη Χαράδρα Αώου και τη σύνταξη έκθεσης "για την αξιολόγηση και διαχείριση της χαράδρας του ποταμού Αώου".*

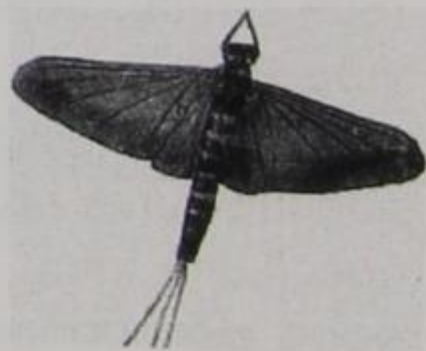
Κατά τις παρατηρήσεις που έγιναν στην περιοχή της Χαράδρας από την επιστημονική ομάδα, εντοπίστηκαν πολυάριθμα είδη εντόμων, μαλάκια, αμφίβια, ερπετά, πουλιά περί τα εξήντα είδη, θηλαστικά (μικρά και μεγάλα), καθώς και αρκετά είδη ψαριών.

Τα ψάρια είναι από τα συνηθισμένα ποταμόψαρα, όπως: τα "συρτάρια"(Chondrostoma nasus), "μπρανιά"(μουστακαλήδες-Barbus meridionalis), "γολιανοί" (ποταμ.κέφαλοι-Leuciscus cephalus), γέλια(Anguila anguila), "πλακούτες"(Alburnus alburnus, Alburnoides bipunctatus) και καλύτερο απ' όλα η περίφημη πέστροφα(Salmo trutta m.fario).

Oligoneuriella ή Ολιγονευρούλα (Η "μύγα" του Αώου)

Στο οικοσύστημα του ποταμού Αώου ζουν διάφορα υδρόβια έντομα: εφημερόπτερα, τριχόπτερα, πλεκόπτερα και δίπτερα με τα οποία τρέφονται τα ψάρια και ειδικότερα η πέστροφα.

Ένα από αυτά είναι η Ολιγονευρούλα

(το όνομά της προέρχεται από τα νεύρα των φτερών της), σπάνιο είδος που σε όλα τα στάδια των μεταμορφώσεών της από λάρβα μέχρι τέλειο έντομο, αποτελεί την κυριότερη τροφή για την πέστροφα (90%).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Η έκθεση βρίσκεται στο Δήμο Κόνιτσας και περιλαμβάνει τα εξής:

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
2. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
 - 2.1. Ο ποταμός Αώος.
 - 2.2. Η μορφολογία της χαράδρας-φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία.
3. ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΧΑΡΑΔΡΑΣ
 - 3.1. Το υδροηλεκτρικό φράγμα.
 - 3.2. Τα τουριστικά έργα
 - 3.3. Η διάνοιξη δρόμων.
4. Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΧΑΡΑΔΡΑΣ.
5. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΣΤΟ ΤΟΠΙΟ
 - 5.1. Το υδροηλεκτρικό φράγμα.
 - 5.2. Τα τουριστικά έργα.
 - 5.3. Η διάνοιξη δρόμων.
6. ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΧΑΡΑΔΡΑΣ
 - 6.1. Οι ζώνες της βλάστησης-Φυτοκοινωνιολογία της περιοχής.
 - 6.2. Η χλωρίδα.
 - 6.3. Η πανίδα.
 - 6.3.1. Έντομα.
 - 6.3.2. Χερσαία μαλάκια.
 - 6.3.3. Αμφίβια-Ερπετά.
 - 6.3.4. Πουλιά.
 - 6.3.5. Θηλαστικά.
 - 6.3.6. Ψάρια.
 - 6.4. Το οικοσύστημα και η αξιοποίησή του.
7. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΣΤΟ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ
 - 7.1. Η διάνοιξη δρόμων.
 - 7.2. Το υδροηλεκτρικό φράγμα.
 - 7.3. Τα τουριστικά έργα.
 - 7.4. Το μικρό φράγμα υδροληψίας.
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το αγριόγιδο

Το πιο σημαντικό είδος στην πανίδα της χαράδρας και το πιο χαρακτηριστικό, είναι αναμφισβήτητα το αγριόγιδο.

Ζει στις απόκρημνες και δασωμένες πλαγιές της, σε μικρές ή μεγαλύτερες οικογένειες (3-4 ζώα ή και περισσότερα). Το αρσενικό περιπλανιέται και μόνο του.

Είναι το πιο σβέλτο και σκληροτράχηλο ζωντανό της περιοχής. Οι μυτερές και δυνατές οπλές του, το βοηθάνε να σκαρφαλώνει και στα πιο απάτητα "ζωνάρια" γυρεύοντας τροφή και σιγουριά.

Πηδάει από βράχο σε βράχο με καταπληκτική ταχύτητα και ακρίβεια, χωρίς να λογαριάζει τους γκρεμούς και το φοβερό χάος που ξανοίγεται κάτω. Είναι ένας πραγματικός ακροβάτης.

Δεν έχει καμιά ιδιαίτερη ομορφιά, αλλά, επιβλητικό και αγέρωχο, καθώς στέκει ν' ακούσει ή ν' αγναντέψει πάνω στα βράχια. Το χαρακτηριστικό του γνώρισμα είναι τα κέρατα, που δε φυτρώνουν όρθια -όπως στα ήμερα- αλλά, αρχίζοντας μπροστά, από το πάνω μέρος του κεφαλιού οριζόντια σχεδόν στην αρχή, στο τέλος τους γυρίζουν σα γάντζοι προς τα πίσω.

Στολίδι της άγριας χαράδρας, εντυπωσιάζει τους φυσιολάτρες με την αναπάντεχη παρουσία του, όταν εμφανίζεται ξαφνικά μπροστά τους κι εξαφανίζεται σαν ξωτικό αμέσως.

Το χειμώνα, που τα χιόνια κατεβαίνουν αρκετά χαμηλά από τις κορυφές, κατεβαίνει κι αυτό αναγκαστικά και καταφέρει, αντιπαλεύοντας με τις παγωνιές και το λιγότεμα της τροφής, ν' αντέξει παρόλ' αυτά και να επιζήσει. Σήμερα ζουν μερικές δεκάδες όλα κι όλα· παλιότερα υπήρχαν πιο πολλά.

Το κυνήγι τους απαγορεύεται, αλλά, οι λαθροκυνηγοί τα αποδεκατίζουν κάθε χρόνο και είναι αμφίβολο αν θα συνεχιστεί η ύπαρξή τους και στο μέλλον, χωρίς πιο αυστηρή τήρηση της απαγόρευσης.

Αυτό το σημερινό στολίδι της περιοχής, που σ' άλλες χώρες θα το σέβονταν και θα το αγαπούσαν όλοι, εδώ σε μας κυνηγιέται ασυνείδητα κι απάνθρωπα· κυνηγιέται από μερικούς ρωμιούς που θεωρούν μυθικό κατόρθωμα το φόνο του

και επιδείχνουν με καμάρι σε φίλους τους, το τρόπαιο του δέρματος ή των κεράτων.

Πόσες φορές δεν ακούονται στις πλαγιές και στα διάσελα της χαράδρας, τουφεκιές κυνηγετικών αλλά και πολεμικών όπλων! Και τις περισσότερες από τις φορές αυτές, τα μαύρα βόλια τους κατευθύνονται σ' αυτά τα άκακα κι αβλαβή ζωντανά της φύσης.

Μ' αυτόν το ρυθμό, σε λίγα χρόνια, το αγριόγιδο θα εξαφανιστεί και τα παιδιά μας θα μαθαίνουν από τη Ζωολογία ή τις εγκυκλοπαίδειες ότι υπήρχε κάποτε, όπως τα προϊστορικά μαμούθ και οι δεινόσαυροι.

Ίσως τώρα που είναι καιρός ακόμα, θα πρέπει η πολιτεία να ενδιαφερθεί άμεσα και δραστήρια.

Πώς έχουμε το θράσος σήμερα να καμαρώνουμε σαν Ευρωπαίοι πολίτες από τη μια μεριά, κι από την άλλη να φερόμαστε σαν Αφρικανοί κανίβαλοι.

Η πολιτεία αν θέλει μπορεί!

Μάλιστα! Μπορεί να σώσει το αγρίμι. Είναι στο χέρι της να φροντίσει γι' αυτό. Άλλωστε τούτο δεν απαιτεί οικονομική δαπάνη, αλλά τη λήψη ορισμένων πρόσθετων μέτρων από τα τοπικά Δασαρχεία για φύλαξη και προστασία.

Αφού ο πολίτης -δυστυχώς- δεν έφτασε ακόμα σε επίπεδο που να σέβεται τη φύση και τα στολίδια της, ας τού 'ρχεται κατακέφαλα η τιμωρία του νόμου χωρίς ελαφρυντικά και πολιτικάντικα πισώπλατα τερτίπια, για να συνέρχεται.

Έτσι θα παραδειγματίζονται και οι άλλοι μελλοντικοί παραβάτες.

Ο Ορειβατικός Σύλλογος Κόνιτσας και άλλοι Σύλλογοι, πολλές φορές διαμαρτυρήθηκαν στις αρμόδιες Υπηρεσίες για το παράνομο κυνήγι του Αγριόγιδου, αλλά μέχρι σήμερα η κατάσταση παραμένει ίδια. Στις 10/7/99 με τον τίτλο "Στον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Αώου... έγκλημα χωρίς τιμωρία" ο Ορειβ. Σύλλογος Κόνιτσας έστειλε στις διάφορες Υπηρεσίες και στον τύπο έγγραφο, στο οποίο αναφέρονται μεταξύ των άλλων και τα εξής: "...Λίγες δεκάδες αγριόγιδων έχουν απομείνει σήμερα, μετά από το ανελέητο κυνήγι ασυνείδητων "ντου-

φεκάδων". Εφοδιασμένοι με όλα τα σύγχρονα όπλα, από αυτόματες караμπίνες μέχρι Καλάσνικωφ, δολοφονούν, χωρίς έλεος, τ' ανυπεράσπιστα ζώα κι ενώ είναι προστατευόμενο είδος, καμιά υπηρεσία δεν έλαβε μέχρι σήμερα τα απαραίτητα μέτρα για τη φύλαξη του Δρυμού και την πάταξη της λαθροθηρίας.

Οποιαδήποτε μέρα και κυρίως τα Σαββατοκύριακα, οι "ντουφεκάδες" αλωνίζουν τον Εθνικό Δρυμό και γίνεται το μεγάλο μακελειό!

Οι πυροβολισμοί θυμίζουν πόλεμο. (Έχουμε τη μαρτυρία πέντε μελών του Ορειβ. Συλλόγου Κόνιτσας που ανεβαίνοντας τις πλαγιές του "Λάπατου" την Κυριακή πρωί, 4-7-99, μετρησαν δεκατέσσερις (14) πυροβολισμούς!)

Είναι δυνατόν μετά από τέτοια ασυδοσία να επιβιώσει αυτό το είδος; Βαίνει ολοταχώς προς εξαφάνιση και σε πολύ σύντομο διάστημα, μόνο από τις εγκυκλοπαιδείες θα το γνωρίζουμε πια.

Εμείς έχουμε την απορία: πώς γίνεται σε μη κυνηγετική περίοδο και σε απαγορευμένο-προστατευόμενο(;) Δρυμό να πυροβολούν με κυνηγετικά και πολεμικά όπλα χωρίς να συλλαμβάνεται κανείς. Έχουμε κράτος, επιτέλους, ή όχι;

Αυτό που γίνεται στον Εθνικό Δρυμό ισοδυναμεί με αντεθνική πράξη και πρέπει να αντιμετωπιστεί αυστηρά και παραδειγματικά.

Αρμόδιες Υπηρεσίες, Αυτοδιοίκηση, Σύλλογοι, Οικολ. Οργανώσεις και ευαίσθητοι πολίτες αυτής της χώρας, θα ανεχθούμε την εξαφάνιση αυτού του σπάνιου ζώου με απάθεια;

Απευθύνουμε έκκληση στους Δήμους Κόνιτσας-Ζαγορίου, στις αρμόδιες Υπηρεσίες, τα Μ.Μ.Ε. και σε κάθε λογικό πολίτη να δραστηριοποιηθούμε για τη σωτηρία του αγριόγιδου.

S.O.S. γιατί σε λίγο θα είναι αργά!

" Δεν αρκεί να βλέπει κανείς το κακό, είναι κι αυτός συνυπεύθυνος, αν δεν κάνει κάτι να το αποτρέψει".

Η αρκούδα

Η χαράδρα μας- μες στην αγκαλιά της Πίνδου- έχει το προνόμιο από τη φύση να φιλοξενεί το μεγαλύτερο και σπάνιο θηλαστικό, τη φαιά αρκούδα (*Ursus arctos*).

Τα υπάρχοντα άτομα του είδους είναι λίγα, αλλά κι αυτά κινδυνεύουν από την παράνομη δράση κυνηγών, τσοπάνηδων κ.ά.

Από οικολόγους-φυσιολάτρες, γράφονται στον Τύπο άρθρα για την προστασία της αρκούδας και από τα τηλεοπτικά μέσα προβάλλονται διάφορα ντοκιμαντέρ. Ακούγεται και ένα πρόγραμμα "Άρκτος".

Χωρίς να είμαστε κατά των θεωρητικών, θα επισημάνουμε μερικά πρακτικά μέτρα, που αν εφαρμοστούν από το Υπουργείο Γεωργίας, πιστεύουμε ότι θα γλιτώσουν το αγρίμι από την εξαφάνιση.

Εκτός από τα μέτρα φύλαξης των αρμοδίων Υπηρεσιών, που πρέπει να είναι αυστηρά, το κυριότερο είναι η πρόληψη, η οποία πάντα φέρνει καλύτερα αποτελέσματα από τη θεραπεία ενός κακού.

Παλιότερα η αρκούδα εύρισκε πιο εύκολα την τροφή της στα βουνά και τα λαγκάδια της πατρίδας μας. Πυκνά δάση χωρίς δρόμους, περισσότερα άγρια και ήμερα ζώα, πολλά σπυροφόρα δέντρα υπήρχαν στα ορεινά χωριά κ.λ.π.

Τώρα τα κοπάδια λιγόστεψαν, τα χωριά ερήμωσαν, τα άγρια ζώα (φυσική τροφή της αρκούδας) εξοντώνονται από νόμιμους και παράνομους "κυνηγούς" με караμπίνες και ασυρμάτους, ως τις ψηλότερες κορφές και τα βαθύτερα φαράγγια, αφού οι δασικοί δρόμοι είναι προσιτοί στα νέα οχήματα.

Το ζώο δεν μπορεί να κορέσει την πείνα του με μυρμήγκια και βατόμουρα, η ανάγκη το κάνει να κατεβαίνει χαμηλότερα, σε χωριά και κάμπους. Τα τελευταία χρόνια, αρκούδα που εμφανίστηκε στα καμποχώρια της Κόνιτσας, βρέθηκε δολοφονημένη κοντά στο Βοϊδομάτη. Επομένως το πρόβλημα πρέπει

να εντοπιστεί στη σχέση του ζώου με την τροφή του.

Αν υπάρξει αρκετή τροφή στα κρησφύγετά του (στα βουνά και στα φαράγγια) δε θά 'χει καμιά διάθεση να κατέβει χαμηλότερα, σε κατοικημένα μέρη.

Για το σκοπό αυτόν προτείνουμε τα εξής:

A). Να απαγορευτεί αυστηρά το κυνήγι στις περιοχές που ζει η αρκούδα και να εμπλουτίζονται αυτές με μικρά ζώα από εκτροφεία.

B). Τα Δασαρχεία- Οικολογικοί Σύλλογοι κ.ά. να φροντίσουν το φύτεμα στις υψηλές ζώνες διαφόρων δένδρων (αγριοκερασιές, φουντουκιές, κορομηλιές, ξυνομηλιές κ.ά.) ώστε μακροπρόθεσμα να αυξηθεί το "σιτερέσιο" του αγριμιού.

Γ). Όσοι να αποδώσουν τα παραπάνω, το αρμόδιο Υπουργείο με τις υπηρεσίες του, να φροντίσει για τη ρίψη σε επίκαιρα σημεία, με αυτοκίνητα ή και ελικόπτερα ακόμη, μερικών τόνων από κρέατα, φρούτα και άλλα τρόφιμα που πετιούνται άσκοπα στις χωματερές, για να μη βρίσκεται στην ανάγκη το ζώο να κάνει ζημιές, σε κατοικίδια και στα κηπάρια των ορεινών χωριών.

Τέλος, να ληφθεί μέριμνα για αποζημίωση των χωρικών στο ακέραιο για κάθε απώλεια που θα υφίστανται στα κατοικίδια ζώα τους ώστε να μετριάσουν και σιγά-σιγά να παραμερίσουν την έχθρα που έχουν κατά της αρκούδας.

Μ' αυτά τα μέτρα και κάποια άλλα, που ίσως προστεθούν από άλλους νομίζουμε ότι θα λυθεί ικανοποιητικά το πρόβλημα ύπαρξης της αρκούδας.

Από τη μια μεριά, έχοντας εξασφαλισμένη την τροφή της, θα ελαχιστοποιηθούν οι ζημιές της και από την άλλη, ο κάθε πολίτης της υπαίθρου θα συνειδητοποιήσει ότι πρέπει να ζήσει αυτό το σπάνιο θηλαστικό των βουνών μας, αφού κι αυτός θα προστατεύεται και θ' αποζημιώνεται από την πολιτεία.

Βότανα

Στο χώρο της χαράδρας και των γύρω βουνών, υπάρχουν πολλά και σπάνια φυτοβότανα· δε γνωρίζουμε να έγινε ως τώρα καμιά συστηματική μελέτη γι αυτά. Πάντως παλιότερα, που δεν υπήρχαν φάρμακα, οι άνθρωποι γνώριζαν πολλά από αυτά και τα χρησιμοποιούσαν.

Μάλιστα στη γειτονική χαράδρα του Βίκου τα μάζευαν για χρήση οι κομπογιαννίτες ή βικογιατροί.

Αυτοί ήταν πρακτικοί γιατροί που ξεκινούσαν από τη χαράδρα του Βίκου και τριγυρνούσαν σε όλα τα χωριά της Ηπείρου και της άλλης υπόδουλης Ελλάδας τον καιρό της τουρκοκρατίας. Στον ώμο τους είχαν κρεμασμένο το σάκο με τα βότανα και στο χέρι κρατούσαν ένα χοντρό κρανίτικο ραβδί, για να γλιτώνουν από τα σκυλιά, τα φίδια και τους άλλους εχθρούς τους.

Έφταναν και στις άλλες βαλκανικές χώρες και γιάτρευαν τις διάφορες αρρώστιες των ανθρώπων, τότε που οι σπουδαγμένοι γιατροί ήταν άγνωστοι σ' αυτές τις χώρες.

Χρησιμοποιούσαν διάφορα βοτάνια και μαντζούνια· η προσφορά τους ήταν μεγάλη στους ασθενείς και γι αυτό απόχτησαν την εμπιστοσύνη του Λαού.

Το επάγγελμά τους πήγαινε από πατέρα σε παιδί (ιδίως στο πρωτότοκο) και είχαν καθιερώσει ακόμα και ειδική γλώσσα να συνεννοούνται μεταξύ τους.

Για την ονομασία κομπογιαννίτες υπάρχουν διάφορες εκδοχές.

Α. Ότι ήταν γιατροί από τα Γιάννινα.

Β. Από τους κόμπους που έχουν τα βότανα και το ρήμα υγιαίνω.

Γ. Από τους κόμπους που είχαν τα ραβδιά τους.

Σήμερα με τη λέξη "κομπογιαννίτης" εννοούμε κάποιον απατεώνα - τσαρλατάνο. Αυτό έχει την εξήγηση στο ότι οι σπουδαγμένοι γιατροί της Ευρώπης, τους κατηγορούσαν και τους χλέβαζαν από ζήλεια γιατί τους αγαπούσε ο Λαός.

ημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Οδοιπορικό στα φαράγγια του Αώου

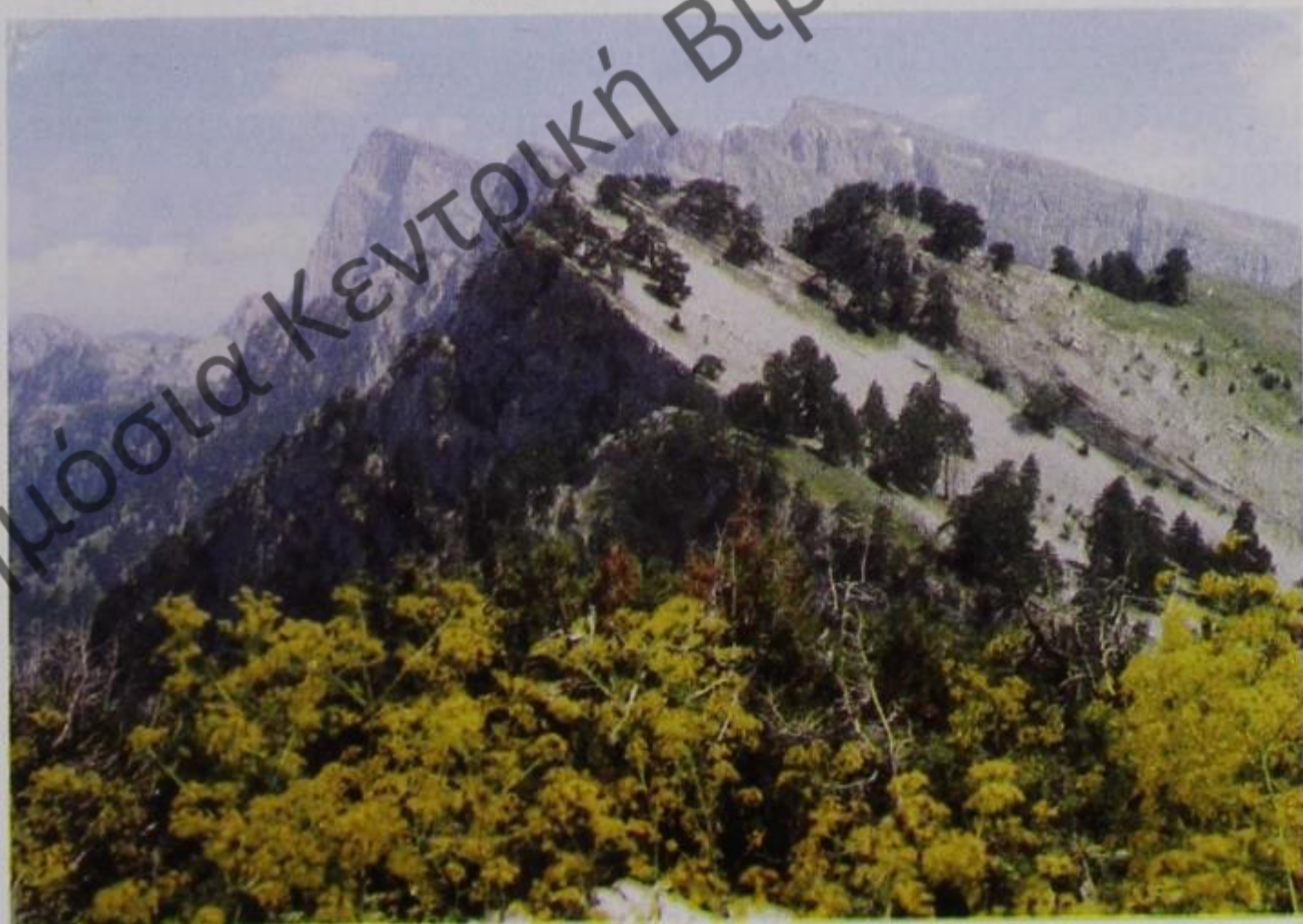
" ... Είχαμε προγραμματίσει να περάσουμε αυτό το κομμάτι μέσα στο καλοκαίρι, αλλά ήρθαν έτσι τα πράγματα που μας πήρε το φθινόπωρο χωρίς να πραγματοποιήσουμε την απόφασή μας.

Στις 18 του Σεπτέμβρη ο καιρός φαινόταν καλός. Πήραμε την απόφαση.

Ή τώρα ή πάει πια για φέτος, είπαμε. Γιατί έτσι και περάσει και τούτο το Σαββατοκύριακο, δεν μπορούμε πια να βασιζόμαστε στον καιρό. Τα σύννεφα πυκνώνουν στον ουρανό και η ατμόσφαιρα κρυώνει ...

" Αμ' έπος, αμ' έργον", πού 'λεγαν και οι αρχαίοι.

Από νωρίτερα είχαν δηλώσει συμμετοχή 5-6 άτομα, (να κάνουμε το πέρασμα μαζί) αλλά την τελευταία στιγμή βρεθήκαμε μονάχα δύο: ο Ίκαρος Τσιάγκης κι εγώ.

Άγριες ομορφιές της Χαράδρας.

The ravine wilderness.

Βλέπετε τά 'χουν οι εκδρομές αυτά τα απρόοπτα.

Έτσι, λοιπόν, με τα σακίδιά μας έτοιμα, μπήκαμε στο λεωφορείο της γραμμής Κόνιτσας-Δίστρατου και κατεβήκαμε έξω από το Παλιοσέλι (στο εικόνισμα).

Απέναντί μας αντικρίσαμε την οροσειρά της Τύμφης, που υψώνεται σαν τείχος απόρθητο. Στους πρόποδες ανοίγεται μια καταπράσινη κοιλάδα, με τον Αώο ανάμεσα, να λαμποκοπά στις χρυσοπλουμιστές αχτίνες του απογευματινού ήλιου.

Φορτωνόμαστε τα βαριά σακίδια και παίρνουμε τον κατήφορο για το Βρυσοχωρίτικο γεφύρι.

Εδώ στην πλαγιά, ήταν κάποτε αμπέλια και κηπάρια. Τώρα, μετά την εγκατάλειψη, τά 'πνιξε το δάσος και μόνο οι σκόρπιες καρυδιές ή κυδωνιές δείχνουν την αλλοτινή παρουσία του ανθρώπου.

Σε μισή ώρα φτάνουμε στο ποτάμι κι έχουμε την πρώτη επαφή με το στοιχείο του νερού.

Ο ήλιος χαμηλώνει στις βουνοκορφές. Το βουητό του ποταμού σκεπάζει κάθε άλλο θόρυβο κι εμείς δυο μόρια του απέραντου χάους, περπατάμε ανάμεσα στα χαλίκια της ακροποταμιάς.

Είναι η εποχή που το νερό έχει περιοριστεί σε μια στενή λουρίδα.

Οι αμμοσωροί και τα σκόρπια ξύλα στα διάφορα σημεία δείχνουν τις μεγάλες χειμωνιάτικες νεροκατεβασιές. (Εδώ, από το φθινόπωρο γίνεται λίμνη).

Τώρα ξεθυμασμένο το ποτάμι κυλάει ήσυχα ανάμεσα στα μικρά ή μεγάλα ποταμολίθαρα που έχουν στρογγυλέψει από το αιώνιο νεροχάιδεμα.

Περπατάμε -περπατάμε. Ο ήλιος γέρνει πίσω από την "Τραπεζίτσα". Σκιές θεόρατες διαγράφονται στην ακροποταμιά.

Το βουητό γίνεται πιο ηχηρό.

Η πορεία συνεχίζεται για λίγο μέχρι που το σούρουπο μας βρίσκει στην περιοχή του "Ελεύθερου". Διαλέγουμε, σε μια στροφή ένα απάγγειο μέρος και αποθέτουμε τα σακίδιά μας.

Γρήγορα, γρήγορα μαζεύουμε ξερόξυλα που είναι εδώ κι εκεί και σε λίγο ανάβουμε κοντά στο νερό μια όμορφη φωτιά. Σε τέτοιες περιπτώσεις η φωτιά αποχτάει μια μαγική δύναμη! Δίνει στη συντροφιά μια ξέχωρη προστασία και σιγουριά, ημερεύει το σκοτεινό και άγριο τοπίο ...

Ανοίγουμε τα σακίδια με τα τρόφιμα. Μετά από την πρώτη γεύση της κούρασης, το φαγητό έχει ιδιαίτερη νοστιμιιά και απόλαυση, δίπλα από τις πύρινες φλόγες που παιγνιδίζουν γλείφοντας τα ξύλα.

Βάζουμε μια μικρή σχάρα στ' αναμμένα κάρβουνα και πάνω της ακουμπάμε τη μοναδική πέστροφα που πιάσαμε στην αρχή της πορείας μας.

Γίνεται νόστιμο το ψάρι και ο βουνίσιος τούτος μεζές μας αφήνει μια ευχάριστη γεύση στον ουρανίσκο.

Ύστερα από το φαγητό ρίχνουμε λυγαρόκλαδα στην ακροποταμιά και στρώνουμε τους υπνόσακους. Τρυπώνουμε μέσα με την πεθυμιά για έναν ευχάριστο ύπνο.

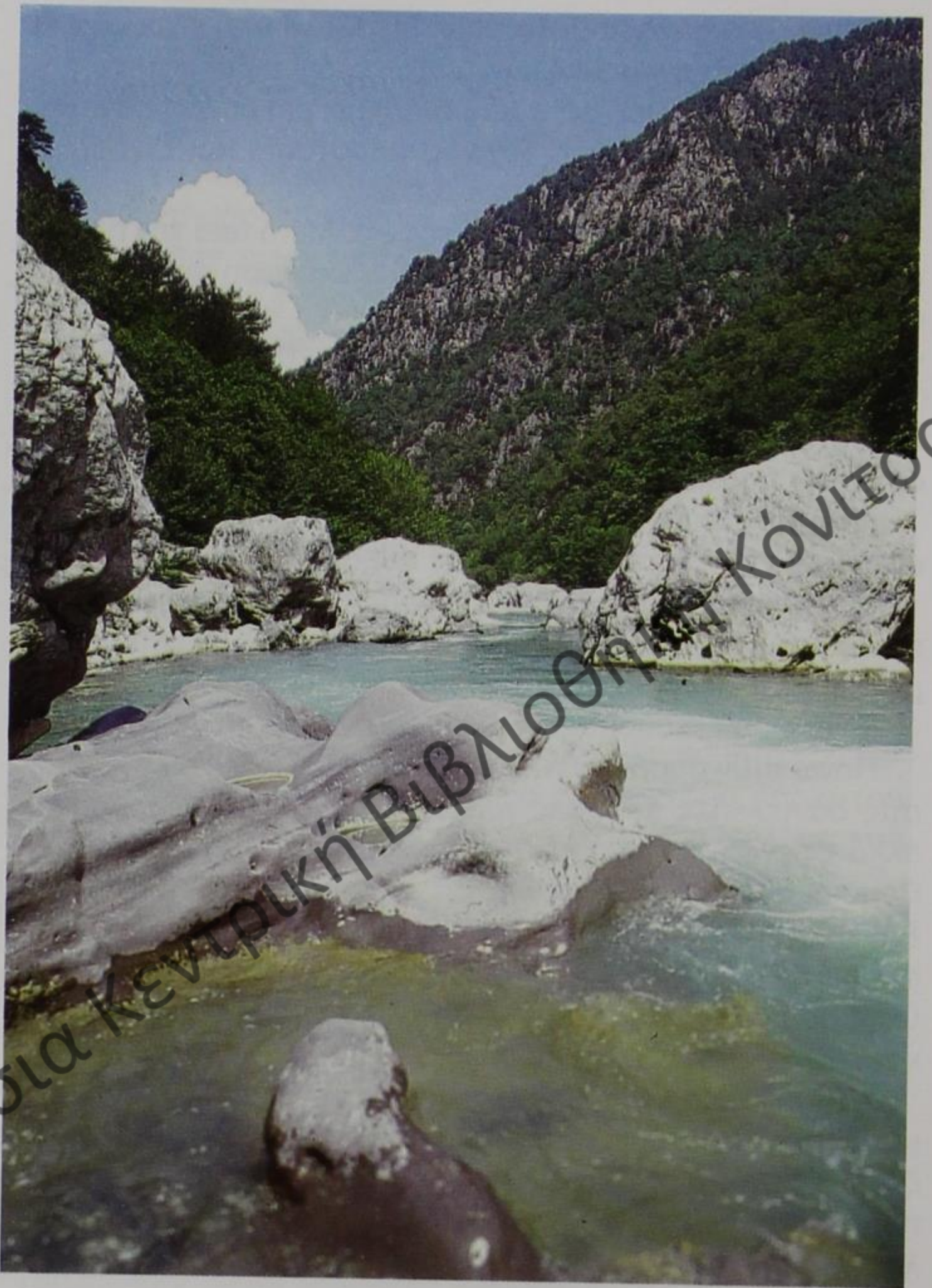
Είναι ώρα ξεκούρασης και περισυλλογής ...

Πάνω στον ουράνιο θόλο τ' άστρα μοιάζουν ν' ακουμπάνε στις δαντελωτές κορυφές των οροσειρών. Στα μεσούρανα, άλλα φέγγουν έντονα κι άλλα αχνά, ίσα που διακρίνονται. Που και που κάποιο ξεφεύγει απ' την τροχιά του, διαγράφει ένα τόξο και σβήνει. Ένας κόσμος αιώνιος κι απέραντος στο ατελεύτητο σύμπαν. Ανυπολόγιστες ποσότητες κοσμικής ύλης που βρίσκεται σε κοσμικές ανακατατάξεις, χωρίς αρχή και τέλος μέσα στο χρόνο.

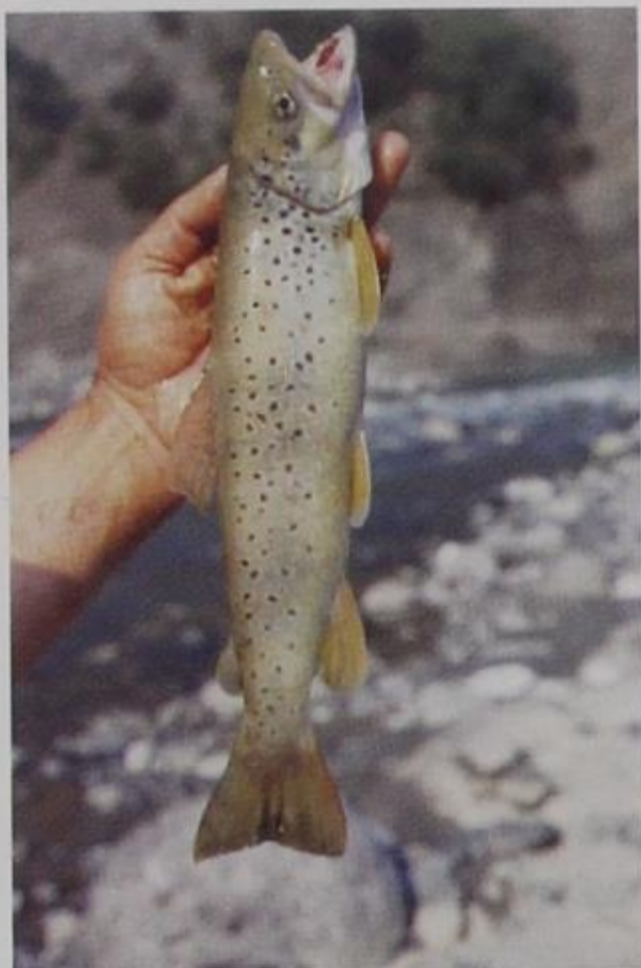
Στοχάζομαι και πάει να σαλέψει ο νους από το άλυτο μυστήριο. Αποστάσεις που μετριοούνται σε έτη φωτός χωρίζουν τ' άστρα μεταξύ τους κι εμείς τα βλέπουμε τόσο σιμά που νομίζουμε πως θ' ανταμώσουν. Δεν μπορείς να μη συλλογιστείς, πώς έγιναν όλα τούτα τα θαυμαστά και παράξενα ουράνια σώματα.

Ποια είναι η αρχή και ποιο το τέλος τους. Βασανίζεις το νου σου και συμπεραίνεις πως δεν υπάρχει αρχή και τέλος.

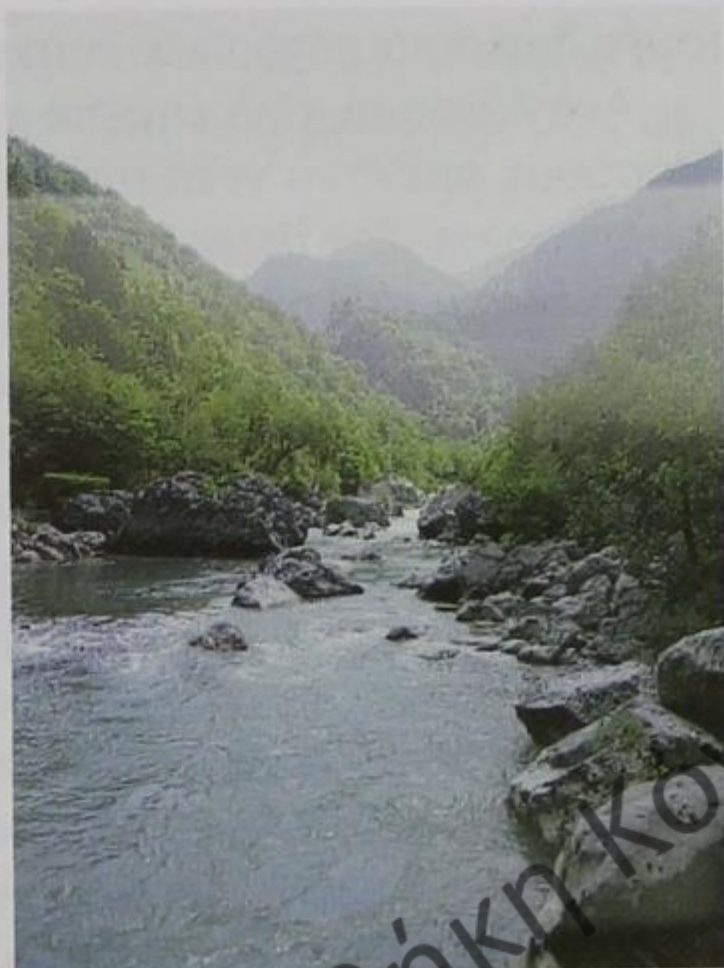
Γενιές και γενιές πέρασαν από το μικρό πλανήτη μας κι άλλες μυριάδες θα περάσουν και θ' ανιχνεύσουν το σύμπαν

"Πελώριοι πέτρινοι όγκοι..."
Huge rock massifs.

Η πέστροφα του Αώου.
The Aaos trout.

Άλλη μια εικόνα της Χαράδρας.
Another ravine view.

με τη σκέψη, με τα όργανα και με τα διαστημόπλοια. Το τέλος όσο κι αν θα φαίνεται σιμά τόσο θ' απομακρύνεται στο χάος...

Ένα γαλακτερό φως αντιφεγγίζει ως τα βάθη της χαράδρας· κάποιο τριζόνι μοναχό μας συντροφεύει στη νυχτιά και το ασταμάτητο πάφλασμα του νερού αντηχεί στ' αμέτρητα φαράγγια και μας νανουρίζει καθώς ο ποθητός ύπνος μας τυλίγει στ' απαλά του πέπλα...

Πρωί -πρωί, μας ξύπνησε το σφύριγμα βουνίσσιου δρυοκολάπτη. Τούτος ο δρυοκολάπτης της χαράδρας δεν είναι σαν τους άλλους που ξέρουμε, με τα πολύχρωμα φτερά· είναι κατάνταμαυρος με κίτρινο ράμφος κι αλλιώτικο σφύριγμα.

Μας χαιρέτησε μ' ένα πέταγμα από τη μια μεριά της χαράδρας στην άλλη, τραγουδώντας το εγερτήριο σάλπισμά του.

Σηκωθήκαμε και γρήγορα μαζέψαμε τα πράγματά μας. Οι υπνόσακοι είχαν μουσκέψει από το βραδινό πούσι.

Φάγαμε το πρωινό μας και ξεκινήσαμε. Δεν προχωρήσαμε

ούτε διακόσια μέτρα και οι στροφές του ποταμού άρχισαν.

Αναγκαστικά εδώ έπρεπε να μπούμε στο νερό και να περάσουμε απέναντι γιατί στη στροφή τα βράχια έκαναν τείχος απότομο και δεν περνιόνταν.

Βγάλαμε τα άρβυλα και φορέσαμε άλλα σπορ παπούτσια.

Το νερό λίγο κρύο στην αρχή μας κάνει ν' ανατριχιάζουμε, αλλά μια-δυο φορές μέσα και το συνηθίζουμε.

Όσο περπατάμε προς τα κάτω, τα βουνά όλο και κλείνουν το πλάτος της χαράδρας.

Δεξιά τα αντερείσματα της Τραπεζίτσας κατεβαίνουν απότομα και σχηματίζουν τρομερούς γκρεμούς. Πελώριες κοτρώνες έχουν έρθει από τις κορφές και στέκονται στην κοίτη - όμοιοι δράκοντες με παράξενα σχήματα - σαν να προσπαθούν να κόψουν την ορμή του νερού.

Με το ασίγαστο νερογλείψιμο, οι πέτρες πήραν διάφορες μορφές.

Στη μέση του ποταμού συναντάμε έναν τεράστιο ογκόλιθο, βαθουλωτό στη μέση, όμοιο με πολυθρόνα, λες και είναι ο θρόνος κάποιου θεού.

Πιο κάτω, το νερό άνοιξε αυλακιές ή προεξοχές στο βράχο, αλλού τον τρύπησε κι αλλού λάξευσε κάτι λακκούβες σαν αχνάρια από γιγάντιες πατούσες.

Μύρια σχήματα και μορφές έδωσαν στην ύλη οι μεγάλοι μαστόροι της Φύσης: ο χρόνος και το νερό. Βοήθησε και το χώμα που κουβαλάει το θυμωμένο ποτάμι όταν βρέχει. Πέτρες και χώμα στα θολά κι αγριεμένα νερά, τρίβουν και γυαλίζουν τους βράχους σαν υπομονετικοί μαστόροι.

Ανάμεσα στις κοτρώνες, κορμοί πευκίσιои, μεγάλοι και μικροί, σφηνώθηκαν με τρομερή δύναμη και δημιουργούν ένα είδος φράγματος. Δε χορταίνεις να βλέπεις τούτα τα παράξενα καμώματα της φύσης.

Πηδάμε από πέτρα σε πέτρα και προχωράμε. Στις δυο ορθοπλαγιές που περιορίζουν το ποτάμι, η βλάστηση οργιάζει. Κυριαρχούν τα γραβιά, αλλά άφθονα είναι τα φλαμούρια και το πυξάρι, ο ξεροπλάτανος και τα μαυρόπευκα.

Σε κάποια στιγμή φτάνουμε σε αδιέξοδο. Ορθοί κι απότομοι βραχότοιχοι προβάλλουν ξαφνικά μπροστά μας σε κάποια στροφή του ποταμού.

Η κοίτη είναι στενή. Ογκόλιθοι είναι σκόρπιοι εδώ κι εκεί και το νερό πεισματωμένο, σαν θεριό που τόχουν κλείσει ολόγυρά του, ξεχύνεται ορμητικό κι ατίθασο.

Μας πιάνει δέος και απόγνωση· αυτό όμως για λίγο. Μια ολιγόλεπτη αναγνώριση κι αποφασίζουμε να παρακάμψουμε αριστερά το βράχο. Σκαρφαλώνουμε σαν αγριοκάτσικα, πατώντας ελαφρά σε ρωγμές και προεξοχές. Τα δέντρα μας βοηθούν και μοιάζουν σαν ν' απλώνουν φιλικά τους κλώνους καθώς αρπαζόμαστε απ' αυτά. Σε λίγο ξεστρατίζουμε απ' το τείχος και ριχνόμαστε στην άλλη μεριά. Εκεί πάλι αδιέξοδο.

Τώρα είμαστε κυκλωμένοι από τεράστια τείχη· τείχη πανύψηλα, κυκλώπεια, που όταν κοιτάς προς την κορφή τους, ζαλίζεσαι και χάνεται η ματιά σου στο χάος. Σ' αυτή τη δύσκολη περίπτωση δεν υπάρχει άλλος τρόπος· πρέπει να περάσουμε κολυμπώντας, γιατί το βάθος είναι αρκετό.

Βγάζουμε τα ρούχα και φοράμε μαγιό. Δένουμε μια φουσκωτή σαμπρέλα με σχοινί και κρατώντας την ο Ίκαρος, πέφτει στο νερό και βγαίνει απέναντι, ενώ εγώ κρατώ την άλλη άκρη του σχοινιού. Τώρα πρέπει να περάσουμε τα σακίδια και τις φωτογραφικές μηχανές.

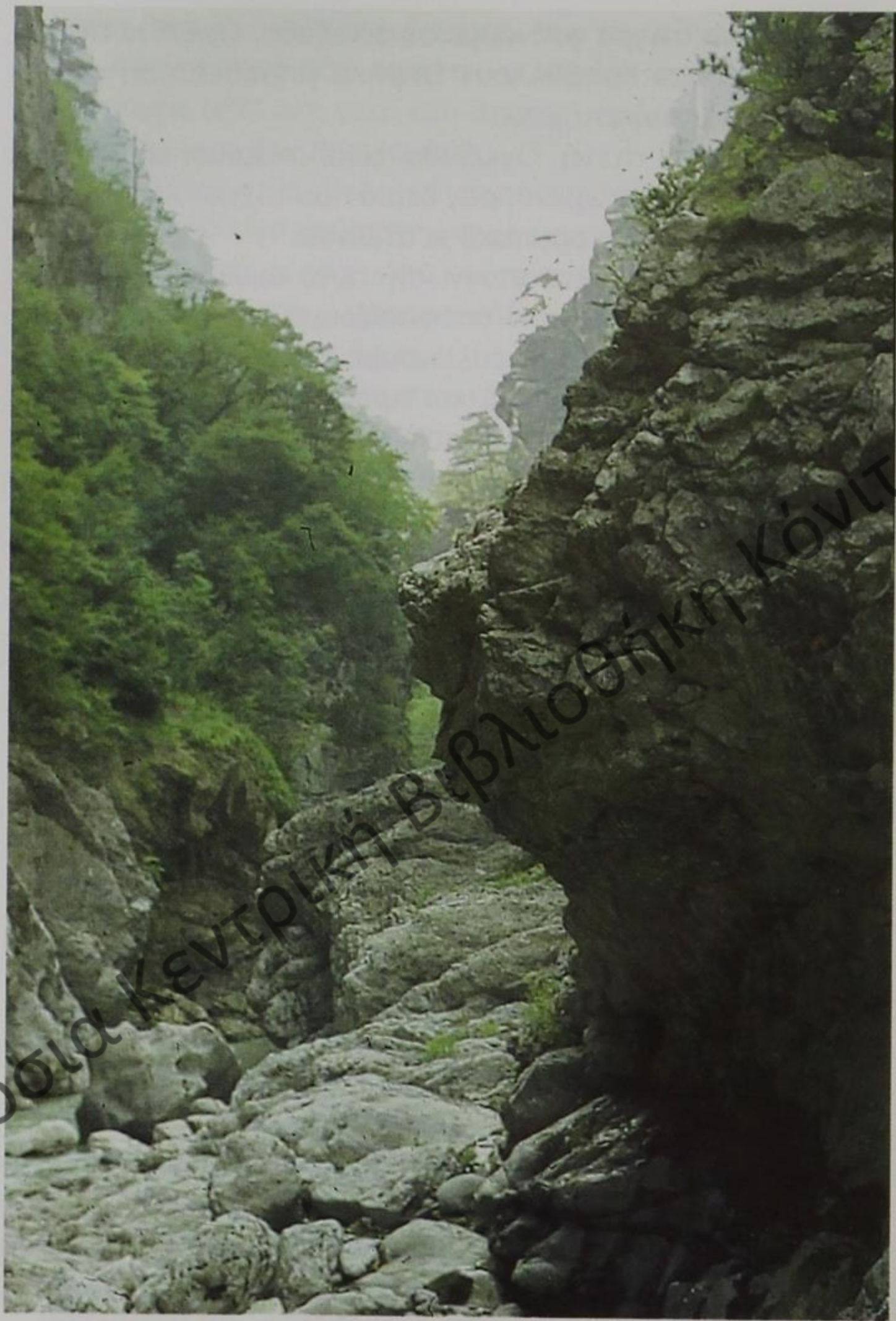
Ο ένας τραβάει από τη μια μεριά κι ο άλλος αφήνει λίγο-λίγο το σχοινί να φεύγει. Σιγά -σιγά το σακίδιο φτάνει αντίπερα στην όχθη.

Με τον ίδιο τρόπο στέλνεται και τ' άλλο. Σειρά μου να περάσω απέναντι κι εγώ.

Αγκαλιάζω τη σαμπρέλα και δίνοντας μερικά χτυπήματα με τα πόδια στο νερό, βρίσκομαι γρήγορα αντίκρου.

Συνεχίζουμε το περπάτημα - μάλλον το πήδημα από πέτρα σε πέτρα - στην άλλη πλευρά. Παρακάμπτουμε, κάποια βράχια και όπου βρίσκουμε κάποιο σημείο προσπελάσιμο προχωρούμε.

Πιο κάτω ξαναμπαίνουμε στο νερό που φτάνει ως το στήθος και μουσκεύονται τα σακίδια. Το ρεύμα είναι δυνατό. Σέρνουμε τα βήματα αργά και με προσοχή μεγάλη.

Στα βάθη του Φαραγγιού.
In the depths of the gorge.

"...δίνοντας παράξενα σχήματα στις κοτρόνες."

Strange rock shapes.

Ένα στραβοπάτημα να κάνεις, μπορεί να βρεθείς, με το σακίδιο αντάμα, στην κρύα αγκαλιά του νερού.

Σε μια στιγμή, καθώς βρισκόμουν μέσ' στη μέση, έχασα την ισορροπία μου και λίγο έλειψε να παρασυρθώ. Ίσα που πρόλαβα να κρατησω κόντρα με το ξύλο.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ένα μπαστούνι, μια γκλίτσα ή έστω κι ένα γερό ξύλο, σώνουν την κατάσταση.

Όταν βρίσκεσαι μόνος, μέσ στο ορμητικό κι αφρισμένο ποτάμι, νιώθεις έντονα την πίεση του νερού να σε σπρώχνει· νιώθεις τα πόδια σου να μην πατάνε σίγουρα. Ακούς το υγρό πλατάγισμα τριγύρω σου και θωρώντας μπροστά σου και τριγύρω τα κύματα του νερού άπειρα να κυνηγιούνται μεταξύ τους, ζαλίζεσαι.

Είναι κι αυτή μια δυσκολία από τις τόσες και τόσες που συναντάς όταν διαβαίνεις τα ποτάμια...

Όσο προχωρούμε, όλο και στενεύει το φαράγγι. Δρασκελίζεις μερικές δεκάδες μέτρα και σε κάθε στροφή είσαι αναγκασμένος να ξαναπεράσεις το νερό ψάχνοντας πού έχει το

λιγότερο ρεύμα μη σε παρασύρει.

Στη μέση του φαραγγιού, εκεί που μόνον ο Θεός και τα όρνια μπορούν να σ' αγναντέψουν πάνω απ' τη στενή ουράνια λουρίδα, συναντήσαμε ένα αγριόγιδο. Είχε κατέβει να ξεδιψάσει και δεν περίμενε ν' απαντηθεί με τέτοιους στρατοκόπους σ' αυτήν την ερημιά. Με την εμφάνισή μας όρμησε στο πυκνό κι απότομο ρουμάνι να κρυφτεί. Δεν προφτάσαμε καν να το δούμε κι ευθύς έγινε άφαντο σαν ξωτικό.

Χαμένοι μέσ' στα βάθια της γης, εκεί που αιώνες αιώνων η διαβρωτική μανία του υγρού στοιχείου κοίλωσε τα σπλάχνα της, νιώθαμε αδύνατοι και μόνοι, η ζωντανή παρουσία, όμως ενός αγριμιού μας ζέστανε την καρδιά.

Πόσα τέτοια αγρίμια θα συναντούσαμε, όταν σκαρφαλώνουμε στα βουνά, αν μερικοί άνθρωποι με παράλογη απληστία, ασυδοσία κι απερισκεψία δεν τ' αποδεκάτιζαν ασυνείδητα!

Αυτοί ποδοπατούν αλογάριαστα τους νόμους της Πολιτείας και της Φύσης και διασαλεύουν τη λεπτή ισορροπία του οικολογικού περιβάλλοντος.

Ο σημερινός άνθρωπος - σαν αλαζονικός δικτάτορας στη φύση - δε σέβεται τίποτα και καταστρέφει χλωρίδα και πανίδα. Όμως οι οικολόγοι προειδοποιούν, ότι μ' αυτόν τον κατήφορο που πήρε, προετοιμάζει την καταστροφή του. Σήμερα στη χαράδρα σπανίζουν και τα μεγάλα πουλιά. Μιάμισης μέρας πορεία στα δυσπρόσιτα φαράγγια του Αώου και είδαμε ένα μεγάλο γεράκι όλο κι όλο!!...

Το μεσημέρι ήρθε κι έφυγε χωρίς να το καταλάβουμε. Ο ήλιος ίσα που χαϊδεύει τις κορφές και τις απότομες κόγχες της χαράδρας. Οι μελένιες αχτινοδέσμες του, σπαθίζουν τα αχνόπεπλα της μόνιμης αχλής και φευγαλέα πηδούν σε διάσελα και καταρράχια.

Εκεί, στ' αβυσσαλέα βάθη, μόνο για λίγες στιγμές, καταφέρνει να στείλει το γλυκοφίλημά του. Σχεδόν όλες τις ώρες της ημέρας, σκιές υγρές τυλίγουν τους γρανίτες.

Περπατώντας αρκετές ώρες, μας άνοιξε η όρεξη. Σκαρφαλώσαμε σε κάποιο βραχοκοίλωμα και καταβροχθίσαμε με

βουλιμιά την ξερή τροφή μας.

Όλα έχουν ιδιαίτερη νοστιμιά σε τούτο το υπαίθριο τραπέζι.

Δίπλα μας - σαν απ' ουράνιους κρουνοί - τρέχουν ανάμεσα στις πέτρες και τα μούσκλια, νερά καθάρια, δροσερά, της δίψας καταπότια. Ξεπηδούν εκεί που δεν τα περιμένεις, μεσ' από σχισμές βράχων, δεξιά κι αριστερά σε πολλά σημεία.

Ρουφάμε λαίμαργα και δροσίζονται τα σωθικά μας. Δοξολογούμε τη μάνα Φύση για τα μύρια αγαθά που δίνει σπλαχνικά κι απλόχερα στα πλάσματά της...

Ξαφνικά, στο μικρό ξέφωτο τ' ουρανού που βλέπουμε πάνω μας, διακρίνονται βαριά σύννεφα. Δεν αργεί ν' ακουστεί ένα δυνατό μπουμπουνητό, που αντιλαλεί στα τοιχώματα των φαραγγιών και τρέμει η γης. Νομίζεις πως το τρομερό χάσμα θα γίνει βαθύτερο και θα μας καταπιεί στα σκοτεινά του άντρα.

Κι άλλη βροντή ακολουθεί και μια βροχή ξεχύνεται από ψηλά, κυματιστή και κρύα.

Επιταχύνουμε την πορεία μας γιατί φοβούμαστε μη δυνάμωσει η μπόρα και "κατεβάσει" το ποτάμι. Αν θά 'χουμε τέτοια τύχη αλίμονό μας! Το ποτάμι θα φουσκώσει και θα γίνει αδιάβατο. Ξύλα και πέτρες θα κατρακυλούν στην κοίτη ανακατωμένα στ' αγριεμένα κύματα.

Τότε ποιος ξέρει πόσες μέρες θ' αναγκαστούμε να μείνουμε σε κάποια βραχοσπηλιά, ώσπου να «καθίσουν» και πάλι τα νερά.

Αυτή η σκέψη, μας αλαφιάζει· μας κάνει να πηδάμε σαν ακρίδες πατ-πατ, από βράχο σε βράχο, χωρίς να λογαριάζουμε πως είναι τα βράχια νοτισμένα από τη βροχή και γυαλιστερά. Γλιστράμε πέφτουμε, ξανασηκωνόμαστε και συνεχίζουμε. Τώρα αψηφάμε τελείως το νερό. Σε κάθε αδιέξοδο, μπαίνουμε μέσα χωρίς δισταγμό και βγαίνουμε από την άλλη μεριά να συνεχίσουμε την κάθοδο για λίγο, και πάλι να ξαναμπούμε στο ποτάμι.

Κι αυτό γίνεται δεκάδες φορές.

Σε μερικούς επίπεδους βράχους, παρατηρούμε σημάδια σαν από βομβαρδισμό.

Είναι από κοτρόνες που κατρακυλούν κάθε τόσο από τις

Αγριόγιδα Wildegos (Balkan Chamois). Φωτ. Χ. Παπαϊωάννου.

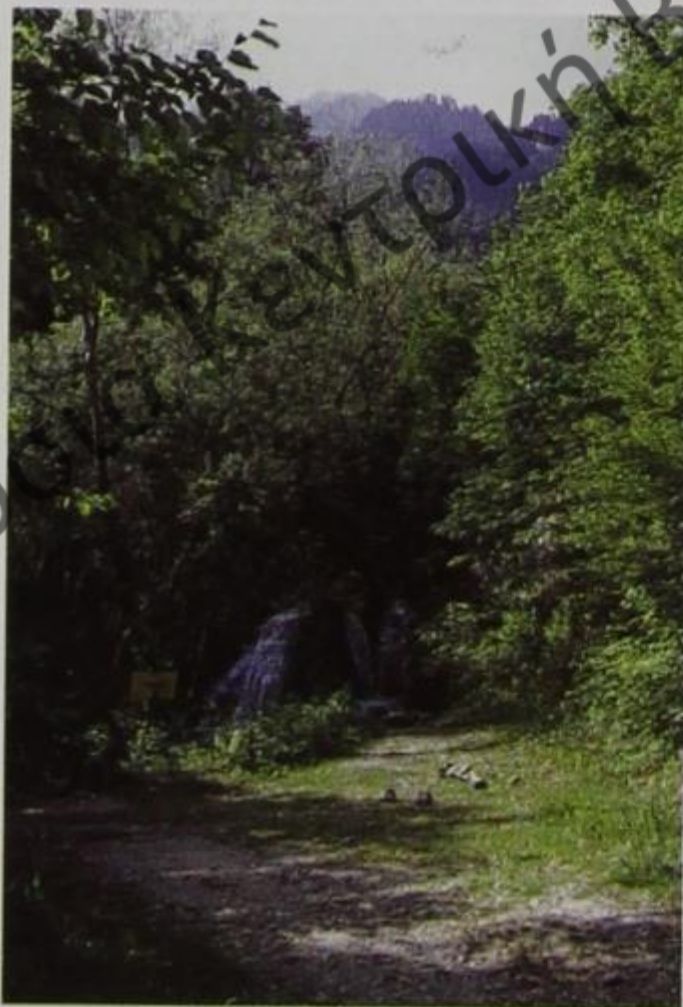
γύρω κορφές και με τεράστια ταχύτητα και δύναμη θρυπαλίζονται στην άβυσσο.

Ε, και να μας έρθει κανένα τέτοιο δώρο απ' εκεί ψηλά τι έχει να γίνει! Ούτε μόνιο από μας δε θ' απομείνει.

Αυτός ο φόβος είναι στιγμιαίος και η αγωνία, μήπως κλειστούμε εκεί δα, νικάει τη σκέψη μας αυτή και ... βάζουμε στα πόδια μας φτερά.

Καθώς η ώρα περνάει, η βροχή απομακρύνεται και φαίνεται πως ξεθυμαίνει.

Το σούρουπο δε θ' αργήσει ν' αγκαλιάσει τη φύση. Αν δεν προλάβουμε να βγούμε έξω από το «Στόμιο» τώρα που έχει φως ακόμα, σε λίγο θάναη η θέση μας δυσκολη. Όλα τα στενά που συναντούμε, μοιάζουν με το Στόμιο και μόλις πλησιά-

Ο Γράβος.
The Gravos current.

Καταρράκτης κάτω από το Στόμιο.
Waterfall bellow Stomio.

Γέφυρα Αώου στην Κόνιτσα
χιονισμένη.

The Aoos bridge in Konitsa.

Μια ανείπωτη χαρά μας γεμίζει. Είμαστε κάτω από το Μοναστήρι της Παναγίας της Στομιώτισσας.

Επιτέλους διαβήκαμε και την τελευταία στενοποριά του μεγάλου φαραγγιού.

Απ' εδώ πλέον είναι πιο εύκολα τα πράγματα. Νιώθουμε τη χαρά των μυρίων όταν αντίκρισαν τη θάλασσα.

Με τη βοήθεια ενός ηλεκτρικού φαναριού, βαδίζουμε στις νύχτας το βαθύ σκοτάδι, που το κάνει πιο πηχτό η βαριά συννεφιά και το στενό και δασωμένο φαράγγι.

Πότε σκοντάφτουμε στα κοτρώνια, πότε μας γρατσουνάνε τ' αγκαθερά κλαδιά των δέντρων και των θάμνων, μα τελικά ανακαλύπτουμε το μονοπάτι και τα πόδια μας βρίσκουν τον κανονικό τους ρυθμό.

Θέλουμε μια ώρα να φτάσουμε στην Κόνιτσα. Στα μισά

ζουμε λέει ο ένας στον άλλο:

- Νάτο! Επιτέλους φτάνουμε.

Το προσπερνάμε και στην παρακάτω δαντελωτή στροφή, νάσου και παρουσιάζεται άλλο παρόμοιο στένωμα.

Έτσι, περνάμε το' να ύστερ' από τ' άλλο, σκαρφαλώνοντας ή μισοκολυμπώντας στο δροσερό νερό αρκετές φορές, μέχρι το πολυπόθητο Στόμιο. Η νύχτα άρχισε να πέφτει και ακριβώς πάνω στην ώρα, αντικρίζουμε ανάμεσα στο κενό που σχηματίζουν οι ορθοπλαγιές, το σταυρό πάνω στο "καταφύλι" του Μοναστηριού.

του δρόμου, παρόλο που το μονοπάτι είναι τελείως ομαλό, τώρα τα πόδια άρχισαν να γίνονται βαριά. Ο κάματος μιας μέρας ολόκληρης τα λύγισε. Με αργόσυρτα βήματα προχωρούμε και ο δρόμος παρότι λίγος, φαίνεται ατέλειωτος. Κάποια στιγμή περνάμε απ' την παλιά πέτρινη γέφυρα κι αφήνουμε πίσω μας τη χαράδρα με το βουερό πάφλασμα του Αώου, που μας συντρόφευε στο φοβερό του διάβα μιάμιση μέρα...

Σε λίγο, μετά από ένα τελευταίο λουτρό -στο σπίτι μας αυτή τη φορά- αναπαυόμαστε στο γνώριμο κρεβάτι μας.

Στην ήσυχη νύχτα, ενώ στ' αυτιά μου αχολογεί ακόμα του ποταμού ο σάλαγος, από το νου μου περνάει -σαν κινηματογραφική ταινία- το συναρπαστικό πέρασμα του μεγάλου φαραγγιού. Ένα πέρασμα που χάρισε στα μάτια μας την ασύγκριτη θέα των άγριων τοπίων· που έδωσε στην όσφρηση μύρια αρώματα απ' τα πολυάριθμα βοτάνια της γης· που έτερψε την ακοή με τις φωνές των πουλιών και το νανουριστικό βούισμα του φιδογύριστου ποταμού.

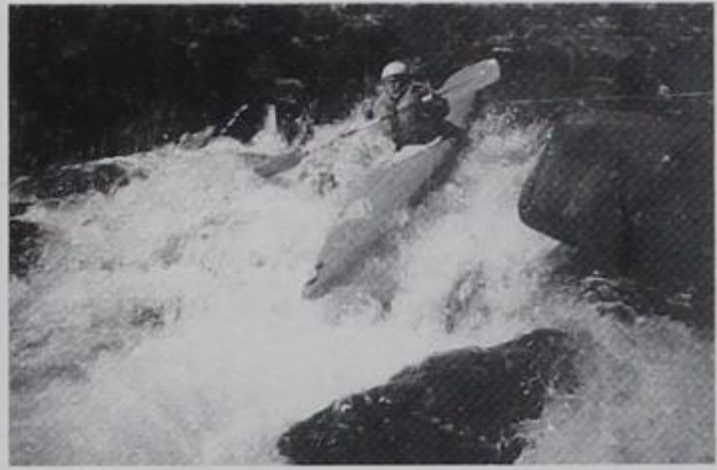
Η μεγάλη κούραση σιγά-σιγά μετατρέπεται σε μια γλυκιά ανάμνηση, που παραμερίζει όλα τα δυσάρεστα και κρατάει όλες τις εντυπώσεις της οπτικής και της αισθητικής αντίληψης από την περιπέτεια. Μια γλυκιά ανάμνηση από το σφιχταγκάλιασμα της Μάνας Φύσης.

ΣΩΤ. ΤΟΥΦΙΔΗΣ

Κόνιτσα 3-10-82

Αώος και "Καγιάκ"

Ο Αώος και η χαράδρα του, εκτός από την άγρια ομορφιά και τον ανεκτίμητο πλούτο της πανίδας και της χλωρίδας, προσφέρουν και κάτι άλλο στους λάτρεις της φύσης.

Ο J. Schachner στον Αώο.

Την ασύγκριτη χαρά και ικανοποίηση στους οπαδούς του δύσκολου, αλλά γραφικού αθλήματος του "Καγιάκ".

J. Schachner kanoeing in Aaos.

Κάθε χρόνο, στις αρχές του καλοκαιριού, ομάδες-ομάδες, διάφοροι ξένοι (κυρίως Γερμανοί), ξεκινούν από τη Βοβούσα και διαπλέουν το ποτάμι ως τη γέφυρα της Κόνιτσας. Το θέαμα είναι πολύ εντυπωσιακό και ευχάριστο σ' εκείνους που παρακολουθούν το γλίστρημα των κανώ στα ορμητικά και αφρισμένα νερά.

Ο πρώτος καγιακίστας που διέπλευσε τον Αώο από τη Βοβούσα είναι ο Γερμανός JOSEF SCHACHNER, λάτρης του Αώου και του Βοϊδομάτη. Κατά τη γνώμη του, ο Αώος είναι ένα από τα πέντε καλύτερα ποτάμια της Ευρώπης. Το 1982 πρόβαλε σε κινηματογράφο στην Κόνιτσα ντοκυμαντέρ από την κατάβαση Βοβούσα-Κόνιτσα με καγιάκ, δείχνοντάς μας τις ομορφιές των φαραγγιών του Αώου σε όλο τους το μεγαλείο. Με τις τολμηρές εξορμήσεις του στα άγρια φαράγγια, κέντρισε την περιέργεια και ενθουσίασε τους Κονιτσιώτες, αλλά και με την ταινία που γύρισε με τον Κολόζη, έκανε γνωστά σε όλη την Ελλάδα τα ποτάμια μας και πολλοί άρχισαν από τότε να ασχολούνται μ' αυτό το τολμηρό και συναρπαστικό άθλημα.

Το 1982, σε επιστολή που έστειλε στο Δήμο Κόνιτσας, μεταξύ άλλων έλεγε και τούτα: "κάνω καγιάκ από το 1946 σε όλη την Ευρώπη. Ήρθα έξι φορές στην Ελλάδα-τέσσερις εβδομάδες κάθε φορά- για να κάνω καγιάκ και γνωρίζω όλα σχεδόν τα ποτάμια από τις πηγές ως τις εκβολές τους. Στην Ευρώπη γνωρίζω τριακόσια ποτάμια και ένα από τα ωραιότερα είναι ο Αώος. Το 1976 με δυο φίλους μου κατεβήκαμε με καγιάκ από τη Βοβούσα στην Κόνιτσα θαυμάζοντας τις χαράδρες και τα βάρα-

*Καταρράκτης στο Ελεύθερο.
Waterfall near by Elefthero.*

Καγιάκ στον Αώο.

Kajack in Aoos.

θρα με τα δάση και τα άνθη, εκπληκτικής ομορφιάς σε όλη την Ευρώπη.

Τα ορμητικά νερά του Αώου, οι πολλές πηγές και τα ποταμάκια, κάνουν τον Αώο να είναι μοναδικός. Στο φαράγγι του ποταμού υπάρχουν ακόμα και αρκούδες, που δεν είναι εύ-

κολο να βρει κανείς αλλού στην Ευρώπη...".

Στο τέλος κάνει παραινέσεις για τη διαφύλαξη του Αώου από κάθε παρέμβαση ώστε να μένει αλώβητο μνημείο στους αιώνες.

Το 1996, σε ηλικία 70 ετών ο λάτρης του Αώου και φίλος μας Γιόζεφ, ήρθε να διαπλεύσει για άλλη μια -τελευταία- φορά τον Αώο, πριν παραδώσει τη σκυτάλη στους νεώτερους. Τον ευχαριστήσαμε για την προβολή των ποταμιών μας μέσα κι έξω από την Ελλάδα κι αναχώρησε για την πατρίδα του παίρνοντας μαζί του τις όμορφες εντυπώσεις από το φιλόξενο περιβάλλον των βουνών και των ποταμιών μας, καθώς και τις γνωριμίες με τόσους και τόσους ανθρώπους.

Οι αναμνήσεις αυτές θα τον συντροφεύουν, όταν θα φυλλομετράει τα άλμπουμ με τις φωτογραφίες και θα προβάλλει τα ντοκυμαντέρ από τις θρυλικές εξορμήσεις στα ορμητικά ποτάμια των πανέμορφων δρυμών της πατρίδας μας.

Κατά τον Σέχνερ, ο Αώος είναι από τα πιο δύσκολα ποτάμια γι' αυτό το σπορ. Με κλίμακα, που το 7 είναι το ανώτερο νούμερο, βαθμολογεί τον Αώο με 4 και σε μερικά πιο δύσκολα περάσματα, 5-6 βαθμούς.

Τελευταία, ορισμένοι φυσιολατρικοί σύλλογοι ασχολούνται με το συναρπαστικό σπορ του καγιάκ και του rafting στην Κόνιτσα και πολλοί νέοι έρχονται Άνοιξη -Καλοκαίρι στον Αώο για τολμηρές και πρωτόφαντες εξορμήσεις. Ο Δήμος Κόνιτσας σε συνεργασία με τους συλλόγους διοργανώνει εκδηλώσεις με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων αθλητών γύρω στα τέλη Μάη, με την επωνυμία "Εύαθλος".

Λιθόγλυπτο της φύσης στον Αώο.
Rock carvings in the Gorge.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΔΡΑ ΑΩΟΥ

Ξεκινώντας από τις πηγές του Αώου συναντάμε τη Βοβούσα, ένα χωριό που χωρίζεται στα δυο από το ποτάμι. Κατηφορίζοντας, αριστερά μας βρίσκονται μες στις δασωμένες πλαγιές των βουνών, η Λάιστα, το Ηλιοχώρι και το Βρυσοχώρι. Δεξιά είναι το Δίστρατο, τα Άρματα, οι Πάδες, το Παλιόσέλι και το Ελεύθερο.

Εκτός από το Ελεύθερο, όλα τα άλλα κατοικούνται από βλαχόφωνους.

Από παλιά οι κάτοικοι ασχολούνταν με την κτηνοτροφία και την καλλιέργεια χωραφιών και αμπελιών. Σήμερα αυτές οι ασχολίες έχουν περιοριστεί, αφού ελαττώθηκε και ο πληθυσμός στην περιοχή με τις νέες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες.

Πολλοί ασχολούνταν με την υλοτομία (κάποιοι ασχολούνται και τώρα) και με την παραγωγή κατραμιού, κάρβουνου κ.ά.

Άλλοι γίνονταν αγωγιάτες, κάνοντας μικρά ή μεγάλα δρομολόγια με τα καραβάνια τους. Πάρα πολλοί ταξίδευαν για

Χιονοδρομικό Βασιλίτσας.

Vassilitsa ski center.

εργασία σε διάφορες πόλεις της Βόρειας Ελλάδας κυρίως, αλλά και στα Βαλκάνια, μέχρι που στις αρχές του αιώνα μας "ανακάλυψαν" την Αμερική και πολλοί στράφηκαν προς αυτή τη μακρινή χώρα.

Οι κάτοικοι της "Λάκκας Αώου" έλαβαν μέρος σε όλους τους αγώνες της πατρίδας μας, από την Τουρκοκρατία μέχρι τα νεότερα χρόνια. Στη Γερμανική κατοχή μάλιστα εκτός από τα ανθρώπινα θύματα, είχαν και το κάψιμο των σπιτιών τους από τους αδίστακτους Ναζί...

Μοναστήρια

Στην περιοχή της χαράδρας, από πολύ παλιά, ευσεβείς χριστιανοί και δραστήριοι καλόγεροι έχτισαν μοναστήρια και σήμερα διατηρούνται σε καλή κατάσταση το μοναστήρι της Αγ. Τριάδας κοντά στο Βρυσοχώρι (1667) και το μοναστήρι της Παναγίας της Στομιώτισσας κοντά στην Κόνιτσα.

Σε διάφορες τοποθεσίες συναντάμε την ονομασία "Παλιομονάστηρο", που μας υποχρεώνει να βγάλουμε το συμπέρασμα ότι παλιότερα εκεί υπήρχαν μοναστήρια.

Οι καλόγεροι των μοναστηριών καλλιεργούσαν χωράφια, κηπάρια, αμπέλια, είχαν κοπάδια γιδοπροβάτων, μελίτσια κ.ά.

Σε χαλεπούς καιρούς τα μοναστήρια αποτελούσαν καταφύγιο για τους κατοίκους των κοντινών χωριών. Εκεί θά' βρισκαν στέγη και τρόφιμα οι κατατρεγμένοι.

Μοναστήρι Αγίας Τριάδας Βρυσοχωρίου.

Γεφύρια στη χαράδρα

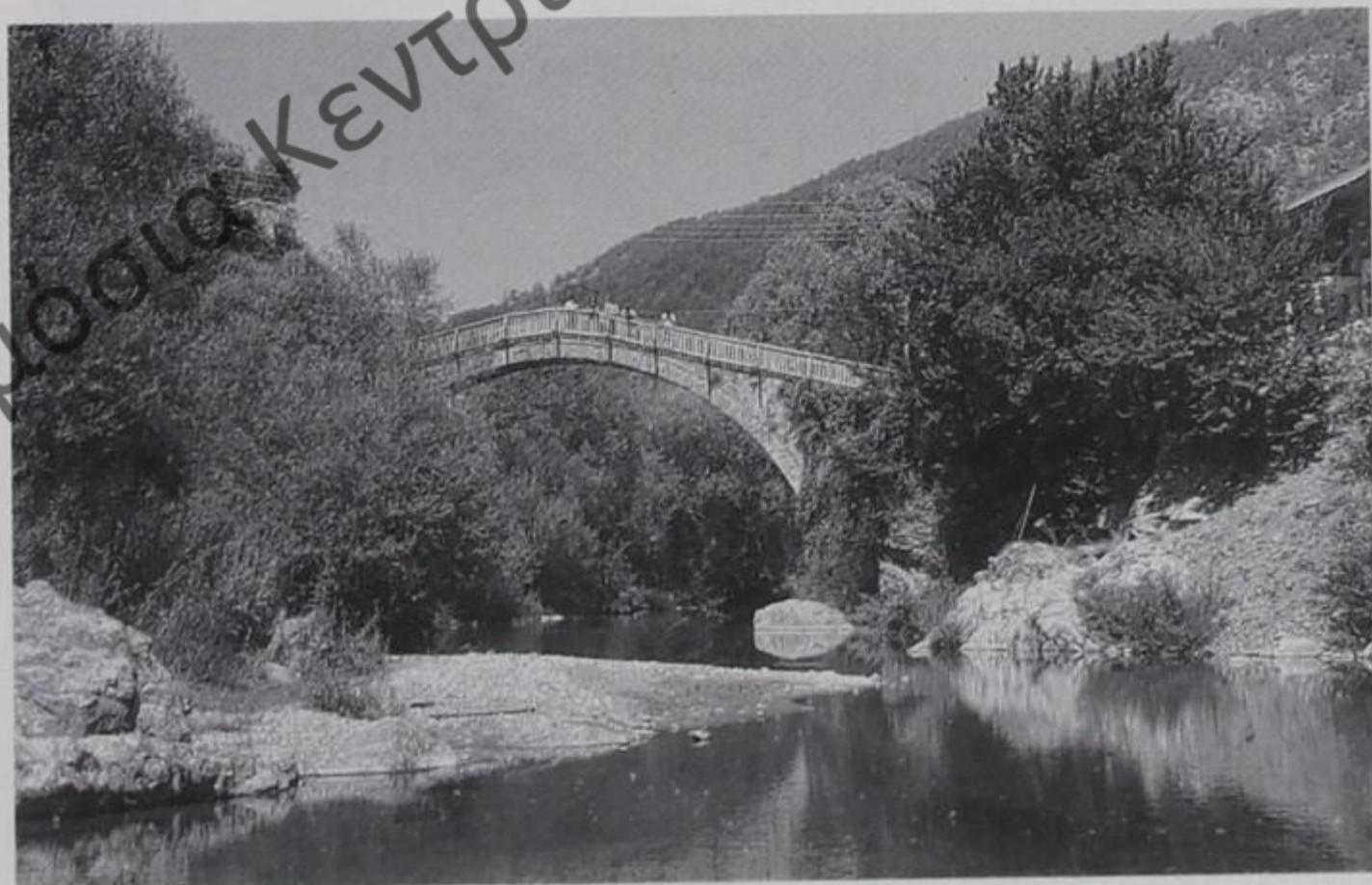
Από τα παλιά χρόνια οι άνθρωποι επινόησαν διάφορους τρόπους για να διαβαίνουν τα ποτάμια από τη μια μεριά στην άλλη. Χρησιμοποιώντας τα υλικά που παρείχε το περιβάλλον και την τεχνογνωσία της κάθε εποχής, κατάφεραν να δαμάσουν την άγρια κι ατίθαση φύση. Με τη μαστοριά του λαϊκού τεχνίτη έγιναν τα περίφημα τοξοτά γεφύρια που έζευξαν μικρά ή μεγάλα ποτάμια κάνοντας ακίνδυνο το πέρασμα του ανθρώπου.

Ο Αώος, από τις πηγές ως τις εκβολές του, έχει αρκετά παλιά πέτρινα γεφύρια και νεότερα τσιμεντένια ή σιδερένια.

Εδώ θ' αναφέρουμε αυτά που βρίσκονται στη χαράδρα.

• Γεφύρι Βωβούσας

Χτίστηκε το 1748 με χρήματα του ευεργετή Αλέξη Μίσσιου (Ζαγορίσιου άρχοντα από τη Βίτσα), όπως αναφέρει ο ιστορικός Ι. Λαμπρίδης. Είναι μονότοξο με ξύλινα κάγκελα στις δυο πλευρές του για την προστασία των διερχομένων, πεζών και καβαλάρηδων. Σήμερα βρίσκεται σε καλή κατάσταση.

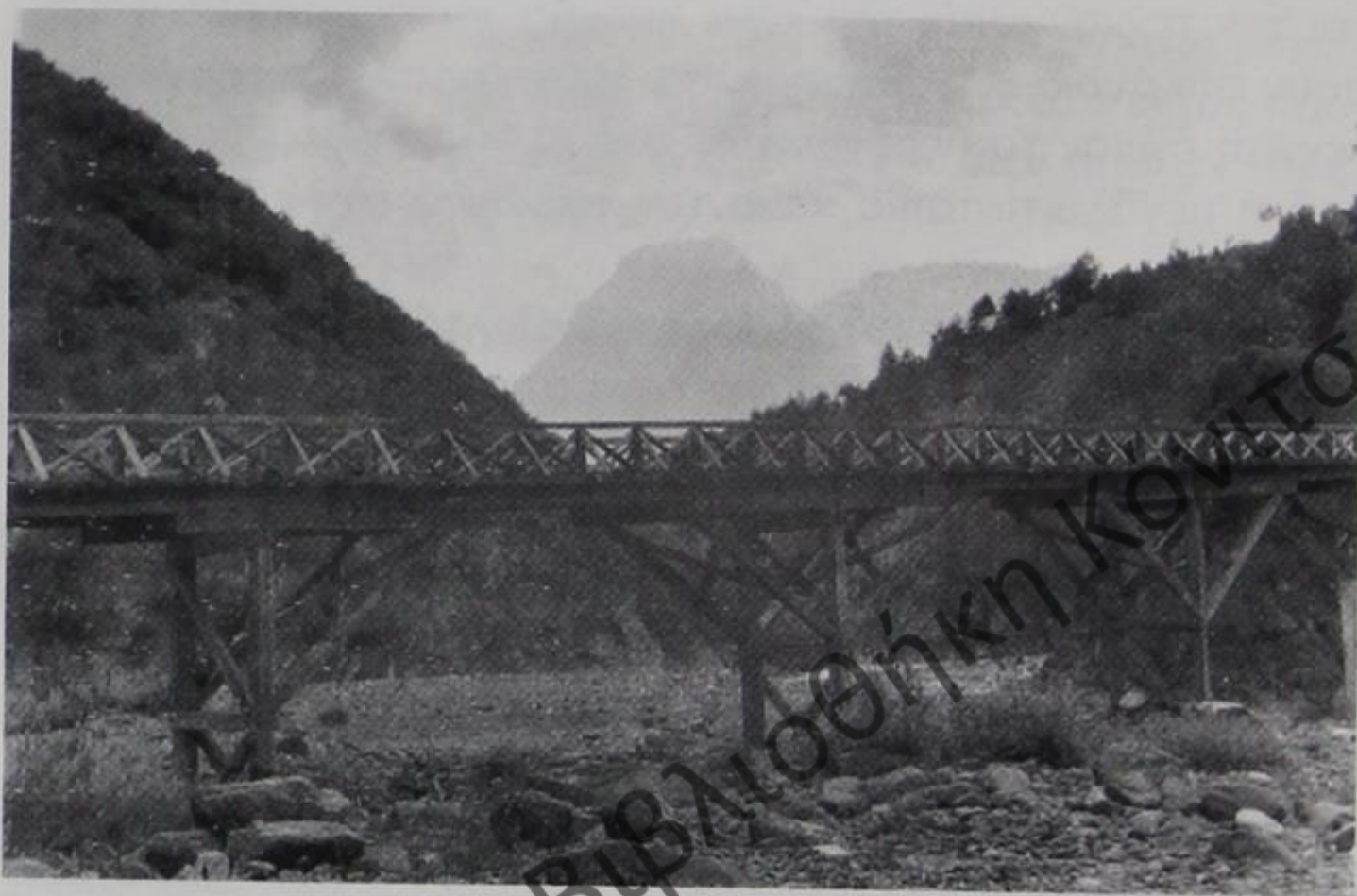

Γέφυρα Βοβούσας

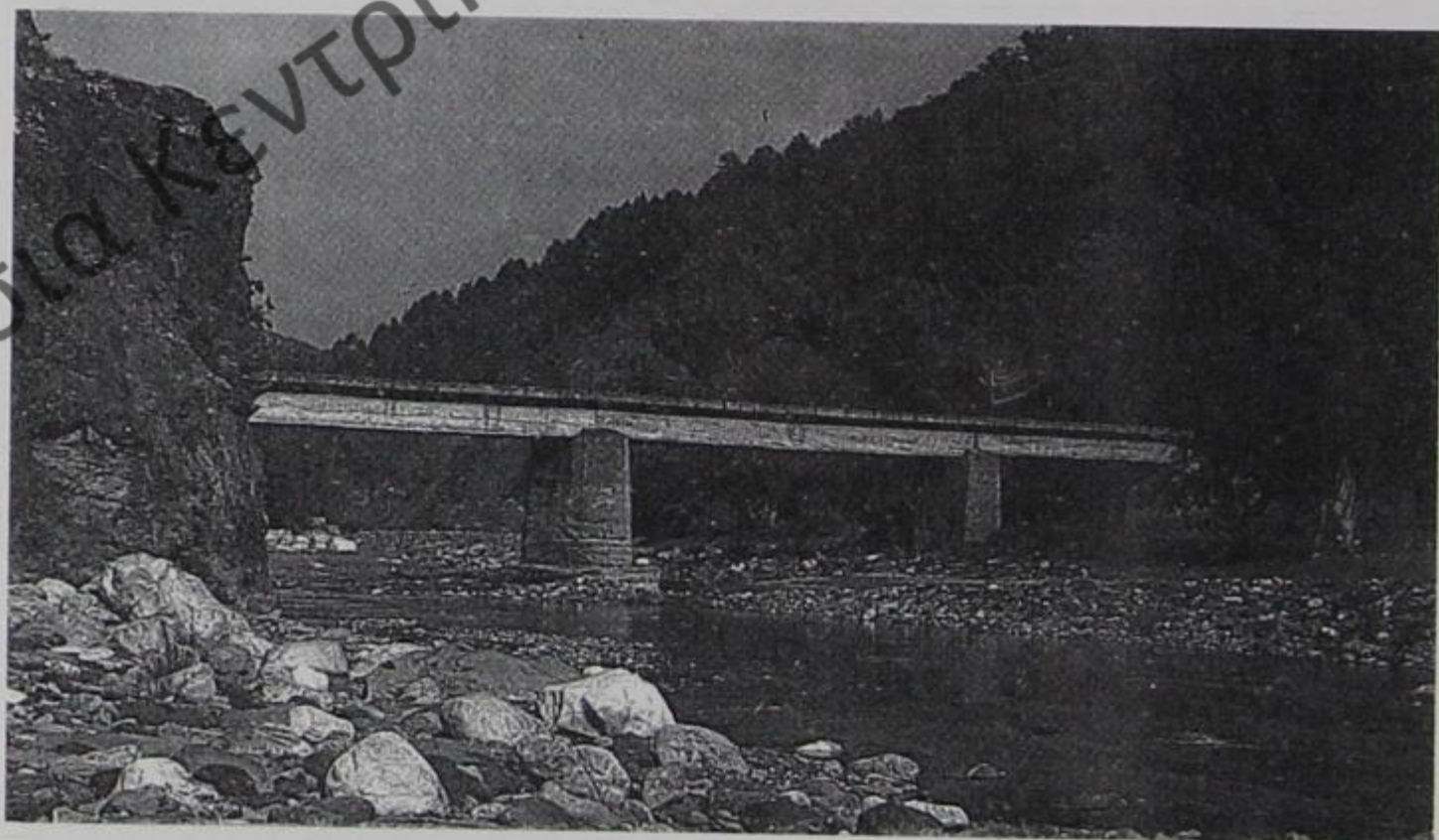
The Vovousa bridge.

- **Γεφύρι Παλιοσελίου- Βρυσοχωρίου**

Αυτό κατασκευάστηκε το 1930 με ξυλεία που μεταφέρθηκε από τη Λάιστα για να εξυπηρετήσει τα χωριά Κόνιτσας και Ζαγορίου, ιδίως τους χειμερινούς μήνες που είναι αδιάβατο το ποτάμι.

*Η προπολεμική γέφυρα Αώου, μεταξύ Παλιοσελίου-Βρυσοχωρίου.
The pre-war bridge on Aous river, between the villages of Vrisochori*

*Η τσιμεντένια γέφυρα που κατέρρευσε το 1988.
The concrete bridge, collapsed in 1988.*

Δυστυχώς στις 30-10 1940, για να μην μπορέσουν οι Ιταλοί, που είχαν φτάσει στο Παλιοσέλι, να περάσουν απέναντι στο Βρυσχώρι, ο Ελληνικός στρατός το κατέστρεψε καίγοντάς το.

Το 1960-62 ξανάγινε το γεφύρι τσιμεντένιο αλλά δυστυχώς με μια άγρια κατεβασία το 1998 κατέρρευσε αφού πρώτα παρασύρθηκε το μεσαίο βάθρο.

Την κατασκευή του νέου γεφυριού ανέλαβε το 1999 η Νομαρχία Ιωαννίνων.

• Γεφύρι Κόνιτσας

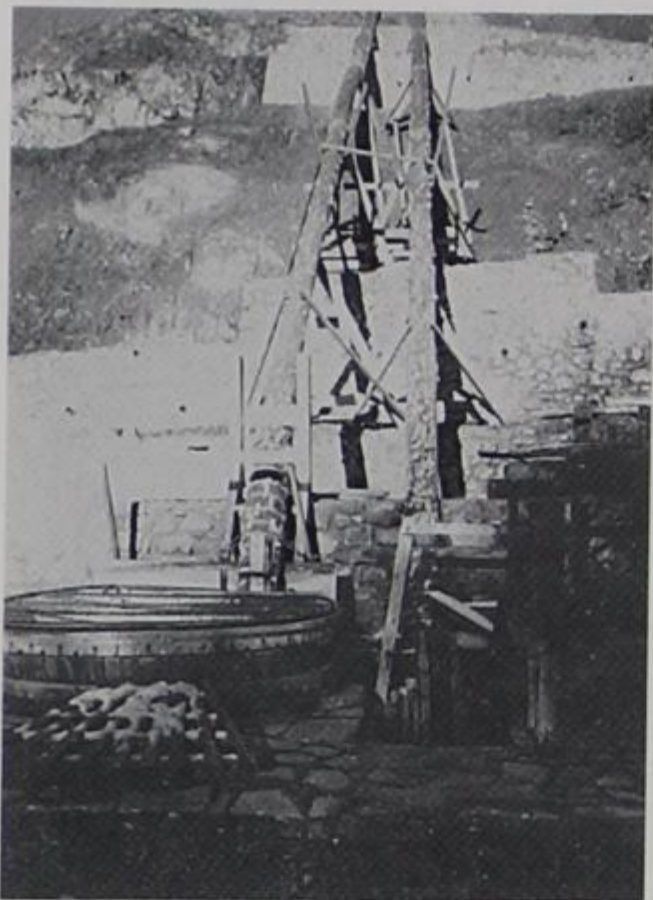
Στην έξοδο της χαράδρας βρίσκεται το μονότοξο γεφύρι της Κόνιτσας(40 επί 20 μ.) το οποίο χτίστηκε το 1871 στη θέση ενός ξύλινου που είχε παρασυρθεί από το νερό. Εργάστηκαν μαστόροι της περιοχής με αρχιμάστορα το λαϊκό αρχιτέκτονα Ζιώγα Φρόντζο από την Πυρσόγιαννη. Τα χρήματα για την κατασκευή συγκεντρώθηκαν από τους κατοίκους. Το 1913 οι Τούρκοι αποπειράθηκαν, φεύγοντας, να το γκρεμίσουν, αλλά δεν τα κατάφεραν.

(Για περισσότερα στοιχεία βλέπε "Η Κόνιτσα και τα χωριά της" Τουριστ. Οδηγός Σ. Τουφίδη)

Η γέφυρα του Αώου στην Κόνιτσα. (φωτ. Σπύρου Μελετζή 1938)
The Aous bridge in Konitsa (a 1938 foto).

Νερόμυλοι-νεροπρίονα

Νεροτριβή στο Δίστρατο.
"Nerotrivi" at Distrato.

και στο "πήξιμο" των μάλλινων (βελέντζες-δίμιτα υφάσματα κ.ά.).

Επίσης μεγάλη εξυπηρέτηση είχαν οι ξυλοκόποι οι οποίοι χρησιμοποιούσαν την πτώση του νερού για την κίνηση των πριονιών τους. Μ' αυτά έσχιζαν τους κορμούς των πεύκων που τους πρόσφεραν απλόχερα οι πλαγιές των βουνών από τις δυο πλευρές της χαράδρας.

Νεροπρίονο
στα Άρματα.
Watersaw at Armata.

Στα χωριά που βρίσκονται δεξιά κι αριστερά του Αώου, με το νερό του ποταμού ή των παραποτάμων του δούλευαν οι μύλοι παλιότερα.

Η χρησιμότητα των νερομύλων στην κλειστή οικονομία της προβιομηχανικής εποχής ήταν πολύ σπουδαία. Δημητριακά, αλλά και ζωοτροφές αλέθονταν με ευκολία και κατέληγαν στα αμπάρια των κατοίκων.

Αλλά και τα μαντάνια και οι νεροτριβές που στήνονταν δίπλα στους μύλους βοηθούσαν τις νοικοκυρές στο πλύσιμο

Αξιοποίηση της Χαράδρας

Μέχρι τη στιγμή αυτή δεν έγινε καμιά προσπάθεια για την αξιοποίηση της Χαράδρας ή του ποταμού Αώου, εκτός από το υδροηλεκτρικό φράγμα των πηγών στις Πολιτσές Μετσόβου.

Ίσως αυτό να είναι καλό από μίαν άποψη: αν γινόταν κάτι που θα ζημίωνε τη φυσική και οικολογική ισορροπία, πριν ακόμα αρχίσει ο κόσμος να νιώθει βαθιά την αξία της φύσης, τότε η ζημιά θα ήταν ανεπανόρθωτη, όπως έγινε σε άλλα μέρη. Τώρα όμως η έννοια "προστασία περιβάλλοντος" έγινε κτήμα και των μικρών παιδιών. Έτσι λοιπόν, αν ποτέ γίνει κάτι στο μέλλον, αυτό σίγουρα θά 'χει πολύ περισσότερες πιθανότητες να γίνει σωστό.

Στο παρελθόν έγιναν προτάσεις για τη δημιουργία Εθνικού Δρυμού στη Χαράδρα, αλλά αντέδρασαν οι κάτοικοι της Λάκκας Αώου.

Η Χαράδρα του Αώου και το φράγμα του Βίκου έχουν χαρακτηριστεί από το 1973 Εθνικός Δρυμός και είναι μέσα στους δέκα Δρυμούς της χώρας.

Παλιότερα (1962) έγινε μια μελέτη αξιοποίησης της Χαράδρας. Τη σύνταξη της μελέτης έκανε ο Ελβετός, ειδικός σε θέματα μεταφορών και τηλεφερίκ, μηχανικός A. Schonholzer με εντολή του Ο.Ο.Σ.Α. μετά από αίτηση της "Υπηρεσίας Περιφερειακής Ανάπτυξης Ηπείρου".

Η έκθεση είναι δημοσιευμένη στο περιοδικό " Ηπειρωτική Εστία" τομ. ΙΑ, σελ. 843 με τον τίτλο:

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΧΕΙΜΕΡΙΝΩΝ ΣΠΟΡ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ (Στον ορεινό όγκο της Τύμφης).

Παραθέτουμε ένα μικρό μέρος από τη μελέτη: "...Κατά γενικόν κανόνα, δια να καλύψωμεν μίαν ορισμένην υψομετρικήν διαφοράν, το τηλεφερίκ είναι πάντοτε προτιμότερον από τον δρόμον, εκτός εάν πρόκειται περί πάρα πολύ συχνής κυκλοφορίας και μεταφοράς βαρέων σωμάτων. Το πλεονέκτημα αναφέρεται κατ ουσίαν εις τας δαπάνας κατασκευής, αλλά επίσης και εις τας δαπάνας συντηρήσεως συνυπολογιζομένων και των δαπανών καθαρισμού του δρόμου από τας χιόνιας).

Η προτεινομένη προσπέλασις απαιτεί κατασκευήν ενός δρόμου μεταξύ γεφύρας Κονίτσης και Παναγίας Στομιώτισσας (μήκους περίπου 4 χλμ.). Η τοποθεσία του παλαιού αυτού μοναστηρίου μου φαίνεται μα-

γευτική και παρακινεί εις την κατασκευήν ενός Ξενοδοχείου "ΧΑΡΑΔΡΑ" ή "ΨΑΡΑΣ", βασικώς δε προβλέπεται ότι θα αποβή τόπος προσελκύσεως προπάντων δια τους ξένους.

Η ύπαρξις ενός τελεφερίκ θα προσελκύσει ασφαλώς επισκέπτας (εξ ίσου και τους μη χιονοδρόμους ως και τους μη ορειβάτας) δια να απολαύσουν έναν ευχάριστον περίπατον εις αλπικόν πλαίσιον: χλόη, λίμναι, βουνοκορφαί.

6. Συμπεράσματα. Εν τέλει, φρονώ, ότι είναι δυνατή η πραγματοποίησις των εξής εργασιών:

α) Προέκτασις και διευθέτησις ώστε να δύναται να χρησιμοποιηθή ο υπάρχων κατά μήκος του Αώου δρόμος από Κόνιτσαν μέχρι Παναγίας Στομιώτισσας (περίπου 4 χλμ.). Ο δρόμος αυτός θα δυνηθή να εξυπηρετήσῃ επίσης την δασικὴν εκμετάλλευσιν. Κατά την γνώμην μου θα πρέπει να περιορισθώμεν εις έναν δρόμον 2,50 μ. πλάτους περίπου, αποκλειωμένης της χρήσεώς του από ιδιωτικὰς αμάξας, επιτρέποντος ὁμως την κυκλοφορίαν μικροῦ λεωφορείου (VW-BUS).

β) Εγκατάστασις ενός απλοῦ ξενοδοχείου εις Παναγίαν Στομιώτισσαν μάλλον δια το θέρος, δυνάμενον ὁμως να ανακουφίση, τη βοήθειά του τελεφερίκ, το μελλοντικόν ξενοδοχείον του ὄρους, που θα ευρίσκειται 1.000μ. υψηλότερον εις την κοιλάδα των λιμνών.

γ) Εγκατάστασις ενός τελεφερίκ, που θα συνδέει τον δρόμον με την κοιλάδα των λιμνών και το οποίον θα καλύπτῃ μίαν υψομετρικὴν διαφορὰν 1.000μ. περίπου εις μήκος 2 χλμ. Με 2 θαλάμους ικανότητος 15 προσώπων και με ταχύτητα 4-4,5 μ. εξασφαλίζεται δυναμικότης 100 προσώπων καθ' ὥραν περίπου (σύστημα μεταβάσεως και επανόδου), πράγμα που πρέπει να μᾶς ικανοποιή κατ' ἀρχήν.

δ) Κατασκευή ενός ορεινοῦ πανδοχείου εις την κοιλάδα των λιμνών (τύπος καλύβης Ορειβατικοῦ Συλλόγου), αρχικῶς ξυλίνου με θαλάμους δια 50-100 πρόσωπα, μερικὰ ιδιαίτερα δωμάτια, μαγειρεῖον και εστιατόριον. Ἐνδεχομένως θα ἔπρεπε να ἀρχίσωμεν προηγουμένως με μίαν ἐγκατάστασιν στρατιωτικῶν παραπηγμάτων και με πανδοχείον δια τους νέους.

Η τοποθεσία πρέπει να ἐκλεγεί μετὰ περισσῆς φρονήσεως δια να ἀποφύγωμεν κινδύνους ἀπὸ χιονοστιβάδας και διογκώσεις και να ἐξασφαλίσωμεν ἐπαρκὴ ἠλιοφωτισμόν.

ε) Κατασκευή ενός μέσου ἀναβάσεως του κλιτύος προς τον Πλόσκον δυναμικότητος 400 προσώπων καθ' ὥραν, δυνάμενον να τροποποιηθῇ ἀργότερον κατά το θέρος εις κινητὴν αἰώραν δυναμικότητος 100 προσώπων καθ' ὥραν, ἐπιτρεπούσης την ευχερὴν προσπέλασιν προς την βουνοκορφήν. Πρέπει να σημειωθῇ ὅτι το δυναμικόν του ἀναβατηρίου πρέπει να εἶναι πολὺ ἀνώτερον του τελεφερίκ ἐξ' αἰτίας των συντελεστών της διαδρομῆς. Ο αὐτός χιονοδρόμος ἀναβαίνει ἀπαξ της ἡμέρας εις το τελεφερίκ, ἐνὼ χρησιμοποιεῖ 10 ἴσως φορές το ἀναβατόριον (SKILIFTS)".

Κατασκευή Υδροηλεκτρικού Έργου Πηγών Αώου

(Μικρό ιστορικό)

Όπως αναφερθήκαμε στον πρόλογο του βιβλίου, η Δ.Ε.Η. ύστερα από μελέτες, έκρινε σκόπιμη την αξιοποίηση του νερού της Χαράδρας για παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, κατασκευάζοντας το φράγμα στις Πηγές Αώου με συνακόλουθο την εκτροπή του νερού από την φυσική του κοίτη, προς τον Άραχθο.

Στο Δήμο Κόνιτσας και στους ανησυχούντες κατοίκους η Δ.Ε.Η. απάντησε τότε με το παρακάτω έγγραφό της που αναφέρουμε για την ιστορία:

1. "Η υδροηλεκτρική αξιοποίηση της Ελληνικής λεκάνης του ποταμού Αώου, μελετήθηκε στα πλαίσια του γενικού σχεδίου αξιοποίησης των ποταμών Αώου, Σαραντάπορου, Βοϊδομάτη και Καλαμά από την Καναδική εταιρία Συμβούλων μηχανικών SURVEYOR & CHEKEVERT. Το γενικό σχέδιο αξιοποίησης προέβλεπε την κατασκευή του Υ.Η. Έργου Πηγών στο υψίπεδο του Αώου (Υψόμ. 1.350μ. περίπου) και άλλα υδροηλεκτρικά έργα εις την κοιλάδα του ποταμού μεταξύ Βοβούσης και Μελισσόπετρας.

2. Με το Υ.Η. Έργο Πηγών Αώου γίνεται εκμετάλλευση της εξαιρετικής δυνατότητας που προσφέρεται από την τοπογραφική διαμόρφωση της περιοχής, δηλαδή της δημιουργίας ύψους πτώσεως 650-680 μέτρων, με τη δημιουργία ταμιευτήρος στο υψίπεδο των πηγών του Αώου δια της κατασκευής φράγματος ύψους 70 μέτρων περίπου και δια της εκτροπής προς τον παρακείμενο ποταμό Μετσοβίτικο, παραπόταμο του Αράχθου.

Με τη διαταγή αυτή προέκυψε δεκαπλασιασμός της ικανότητας του Υ.Η. Έργου Πηγών από άποψη ισχύος και παραγωγικής ενέργειας έναντι της λύσεως της εκμεταλλεύσεως του ύψους πτώσεως επί του Αώου με την κατασκευή του Υ.Η. στην κοίτη αυτού του ποταμού κατάντη του αντιστοίχου φράγματος.

Λόγω των ανωτέρω χαρακτηριστικών, το Υ.Η. Έργο Πηγών προέκυψε οικονομικώς αποδοτικό, έγινε η ένταξή του στο πρόγραμμα κατασκευής έργων της Δ.Ε.Η. και προωθήθηκε η κατασκευή του.

3. Η εκτροπή των υδάτων του Άνω Αώου με το Υ.Η. Έργο Πηγών δεν αφαιρεί τη δυνατότητα αναπτύξεως της πεδιάδας Κόνιτσας και της κοιλάδας του Αώου, στον οποίο μέχρι την έξοδό του στην πεδιάδα της Κόνιτσας, συγκεντρώνονται σημαντικές παροχές, δεδομένου ότι στη θέση Ελεύθερο κοντά στην Κόνιτσα η μέση παροχή του ποταμού μετά την εκτροπή υδάτων από το Υ.Η. Πηγών φθάνει τα 17μ³/δλ.

Τα υπόλοιπα Υ.Η. έργα επί του Αώου με προεξέχον το Υ.Η.Ε. Ελευθέρου, είναι υπό μελέτην εντός του πλαισίου αναθεωρήσεως υπό διευθύνσεώς μας του γενικού σχεδίου αξιοποίησης των ποταμών Αώου,

Βοϊδομάτη, Σαρανταπόρου, Καλαμά.

Λόγω των βροχομετρικών χαρακτηριστικών της λεκάνης από τα αντίστοιχα Υ.Η. έργα Αώου ειδικώς το Υ.Η. Έργον Ελευθέρου, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

4. Ως ανακεφαλαίωση των ανωτέρω:

4.1 Για την κατασκευή των υδροηλεκτρικών έργων στον Αώο, ακολουθείται σε γενικές γραμμές το υπάρχον γενικό σχέδιο αξιοποίησης που εκπονήθηκε το 1973.

4.2 Η προώθηση της κατασκευής του Η.Υ.Ε. Πηγών, του πλέον οικονομικά αποδοτικού έργου του Αώου δεν επηρεάζει τις δυνατότητες ανάπτυξεως της πεδιάδας της Κόνιτσας και δεν καταργεί τα υπόλοιπα Υ.Η.Ε. στην κοιλάδα του Αώου των οποίων θα προωθηθούν οι μελέτες και στη συνέχεια η κατασκευή".

Λ. Ροντήρης

Δ/τής Μελετών-Κατασκευών
Υδροηλεκτρικών Έργων

Μια άλλη απάντηση

Το ίδιο γραφείο της Δ.Ε.Η. και για το ίδιο θέμα, απαντώντας στον Εξωραϊστικό Σύλλογο Κόνιτσας, μεταξύ των άλλων αναφέρει τα εξής:

"...Ειδικότερα απαντώντας στα ερωτήματα της επιστολής σας, δίνουμε στον παρακάτω πίνακα τα ζητούμενα στοιχεία μέσω παροχών της πενταετίας 1972-73 έως 1976-77 σε κυβικά μέτρα το δευτερόλεπτο.

	Ιούνιος	Ιούλ.	Αύγ.	Σεπτ	Μέσες Ετήσιες
Παροχές ΥΗΕ Πηγών.	1,07	0,49	0,33	0,45	3,18
Παροχές στη γέφυρα Κόνιτσας.	9,32	5,19	3,76	4,27	21,42
Παροχές μετά τη λειτουργία Έργου Πηγών.	8,25	4,70	3,43	3,82	18,24

Λ Ροντήρης

Δ/τής Μελετών-Κατασκευών
Υδροηλεκτρικών Έργων

Μετά από αυτές τις απαντητικές διευκρινήσεις της Δ.Ε.Η., ας ελπίσουμε πως έτσι θά 'ναι τα πράγματα, αρκεί να έχουν γίνει σωστά οι μετρήσεις από τους αρμόδιους υπαλλήλους.

Μακάρι και το έργο να γίνει, αφού η χώρα μας έχει ανάγκη από ενέργεια (ώστε να πάψουμε να αγοράζουμε ηλεκτρισμό από άλλες χώρες) και η χαράδρα να μη ζημιωθεί και οι αγρότες της περιοχής να μην καταστραφούν από τη μείωση του νερού.

Ευχόμαστε να επιτευχθεί ο συνδυασμός και των τριών παραγόντων και τότε θα έχουμε την ιδανική λύση του προβλήματος.

Παραπομπές και κατατόπιση

1. **Φαράγγι:** Υποκορ. του φάραγξ = βαθύ χάσμα ανάμεσα σε βουνά, απόκρημνη και βαθιά χαράδρα.
2. Στη θέση των πηγών κατασκευάστηκε το υδροηλεκτρικό φράγμα και οι πηγές χάθηκαν στα βάθη της τεχνητής λίμνης. Το ποτάμι τώρα συνεχίζει την πορεία του από το φράγμα και κάτω με τα υπόλοιπα ποταμάκια της χαράδρας.
3. **Πυροστιά:** Βουνό υψ.1967μ. κοντά στη Βάλια Κάλντα.
4. **Αυγό:** Βουνό δίπλα στη Βάλια Κάλντα υψ.2177μ.
5. **Βάλια Κάλντα:** Ζεστός λάκκος στα βλάχικα· αντίθετα με το όνομα το νερό είναι δροσερό. Ένας από τους σημαντικότερους παραποτάμους του Αώου, προτού να φτάσουμε στη Βοβούσα.
6. **Σμόλικας:** Το δεύτερο σε ύψος, βουνό της Ελλάδας, μετά τον Όλυμπο. Υψ.2637μ. Από τα σπλάχνα του αναβλύζουν πολλά και κρύα νερά. Στις χαμηλότερες πλαγιές του έχει όμορφα δάση πεύκων και άλλων δέντρων. Στα παρακλάδια του, όπως Άι-Λια Φούρκας, Ταμπούρι, Γύφτισσα, Κλέφτη κ.λ.π. έγιναν φονικές μάχες στον ελληνοϊταλικό και στον εμφύλιο πόλεμο.
7. **Τύμφη:** Παρακλάδι της οροσειράς της Πίνδου, όπως και ο Σμόλικας, ακριβώς απέναντι του Σμόλικα. Τα δυο βουνά χωρίζονται από τη βαθιά χαράδρα του Αώου, όπου είναι και τα όρια των δυο επαρχιών Ζαγορίου-Κόνιτσας.
8. **Τσούκα Ρόσια:** Μια από τις κορυφές της Τύμφης υψ.2380μ.. Στους πρόποδες είναι χτισμένο ένα όμορφο χωριό, το Βρυσοχώρι.(Τσούκα Ρόσια= Κορυφή κόκκινη).
9. **Τραπεζίτσα:** ψηλό βουνό πάνω από την Κόνιτσα και τη χαράδρα Αώου, σκεπασμένο από πυκνά δάση πεύκου υψ.2022μ..
10. **Γκαμήλα:** Το πιο απότομο βουνό της περιοχής, 6^ο μετά τη Γκιώνα σε ύψος(2497μ.) και από τα φοβερότερα της πατρίδας μας. Οι βόρειες ορθοπλαγιές του- σκέτοι γκρεμοί

-έχουν ύψος πάνω από χίλια μέτρα. Γίνονται πολλές αναρριχήσεις από δικούς μας και ξένους λάτρεις αυτού του αθλήματος. Η Γκαμήλα είναι η πιο ψηλή κορφή της Τύμφης.

11. **Στόμιο:** Το στενότερο σημείο της χαράδρας Αώου μεταξύ Γκαμήλας και Ροϊδοβουνίου.
12. **Μοναστήρι Στομίου:** Χτίστηκε στα 1774 από κάποιον ηγούμενο Κωνσταντίνο. Αυτό μας πληροφορεί η επιγραφή στην εξώθυρα. Παλιότερα το μοναστήρι ήταν απέναντι, στην τοποθεσία "Παλιομονάστηρο", αλλά δεν είναι γνωστό πώς και γιατί καταστράφηκε. Το σημερινό, μετά το κάψιμο των κελιών από τους Γερμανούς, το 1944, επισκευάστηκε και είναι σε καλή κατάσταση. Γιορτάζει στις 8 Σεπτέμβρη και το επισκέπτεται πολύς κόσμος. (Περισσότερα μπορεί ο φιλομαθής αναγνώστης να βρει στο βιβλίο του π. Διον. Τάτση "Η Ιερά Μονή Στομίου Κονίτσης" και "Η ΚΟΝΙΤΣΑ & ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ"-Σ. Τουφίδη.
13. **Ζωνάρια:** ή "ζουνάρια", όπως προφέρονται από τον πολύ κόσμο, είναι ομαλές λουριδες στις απότομες βουνοπλαγιές. Είναι σαν οάσεις-ας πούμε- με την πρασινάδα που φυτρώνει εκεί, ανάμεσα στα γυμνά βράχια. Μόνο αγριόγιδα μπορούν να σκαρφαλώσουν για βοσκή.
14. **Καταφίλι:** Ο βράχος πίσω από το ιερό του μοναστηριού της Παναγίας στο Στόμιο Αώου. Κοφτός και απότομος ως το ποτάμι· σε πιάνει φόβος να κοιτάς από κει το απύθμενο χάος. Είναι πάνω από το στενότερο σημείο της χαράδρας.
15. **Ξηρόλιμνη:** Λίμνη που σχηματίζεται από τα λιωμένα χιόνια της "Γκαμήλας" και του "Πλόσκου" γύρω στα 10 στρέμματα επιφάνεια και βάθος μέχρι 2μ. Το καλοκαίρι στερεύει. Παρουσιάζει μαγευτικό θέαμα ανάμεσα στα βουνά. Το νερό της καταλήγει στον Αώο, κοντά στο Στόμιο.
16. **Δρακόλιμνη:** Μια από τις δυο μυθικές λίμνες της Πίνδου. (Η άλλη στις πλαγιές του Σμόλικα). Βρίσκεται σε υψόμετρο 2.200 μ. δίπλα στον Πλόσκο, σ' ένα κοίλωμα του εδάφους.

Έχει έκταση 80 X 100 μ. Και βάθος 4,5 μέτρα.

Συνδέεται με διάφορους μύθους για δράκους και ξωτικά κριάρια που ζούσαν στο βυθό της. Ακόμα κι ο Αλή πασάς ένωσε την επιθυμία να την εξερευνήσει ξεκίνησε από τα Γιάννενα με βαρκάρηδες, αλλά του χάλασε τα σχέδια μια θεομηγιά που τον έπιασε στο δρόμο και ματαίωσε την πορεία του.

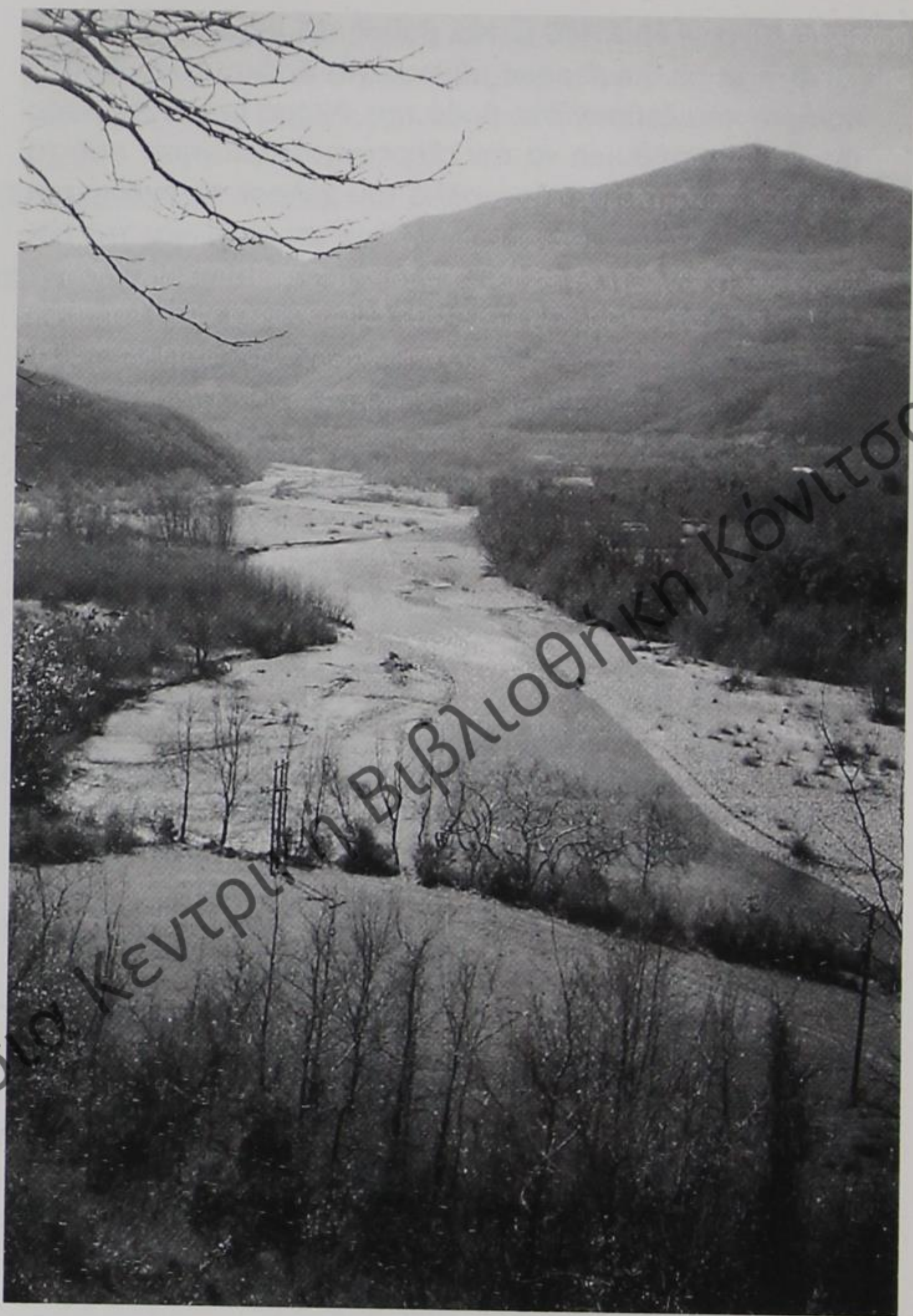
Είναι από τα ωραιότερα βουνίσια τοπία συνδυάζει τη γοητεία του γαλάζιου νερού με τις πράσινες όχθες από τη μια και τα απότομα βράχια με τη χαράδρα του Αώου, από την άλλη μεριά.

Μέσα στα νερά της κολυμπούν τα αμφίβια τρίτωνες (Triturus alpestris) - είδος σαλαμάνδρας. Τέτοια αμφίβια ζουν και στην άλλη Δρακόλιμνη που βρίσκεται στη β. Δ. πλευρά του Σμόλικα (σε υψ. 2150μ.). Και τούτη η λιμνη είχε το στοιχείό της (το Δράκο), κατά το μύθο που πετροβολούσε τον άλλο Δράκο της Τύμφης...

Μπορεί κανείς να την επισκεφθεί ύστερα από πορεία 3-4 ωρών από τα χωριά της Λέκκας Αώου, Ελεύθερο, Πάδες ή από το χωριό Αγ. Παρασκευή (Κεράσοβο), περπατώντας μέσα από περκαφυτα δάση και λουλουδόσπαρτα λιβάδια.

17. **Ασκηταριές**: Κοίλωμα βράχου, όπου ζούσαν άνθρωποι, για χρόνια και ασκήτευαν μακριά από τον κόσμο, όπως κάποιες και σήμερα σε ορισμένα μέρη στο Άγιο Όρος.

18. **Κάστρο**: Παλιό ενετικό κάστρο, που σήμερα σώζονται λίγα μόνο ερείπια στο ανατολικό σημείο της Κόνιτσας. Μέχρι τώρα δεν έγιναν καθόλου ανασκαφές.

Αώος (Μπουραζάνι).
The Aeos Valley (Bourazani).

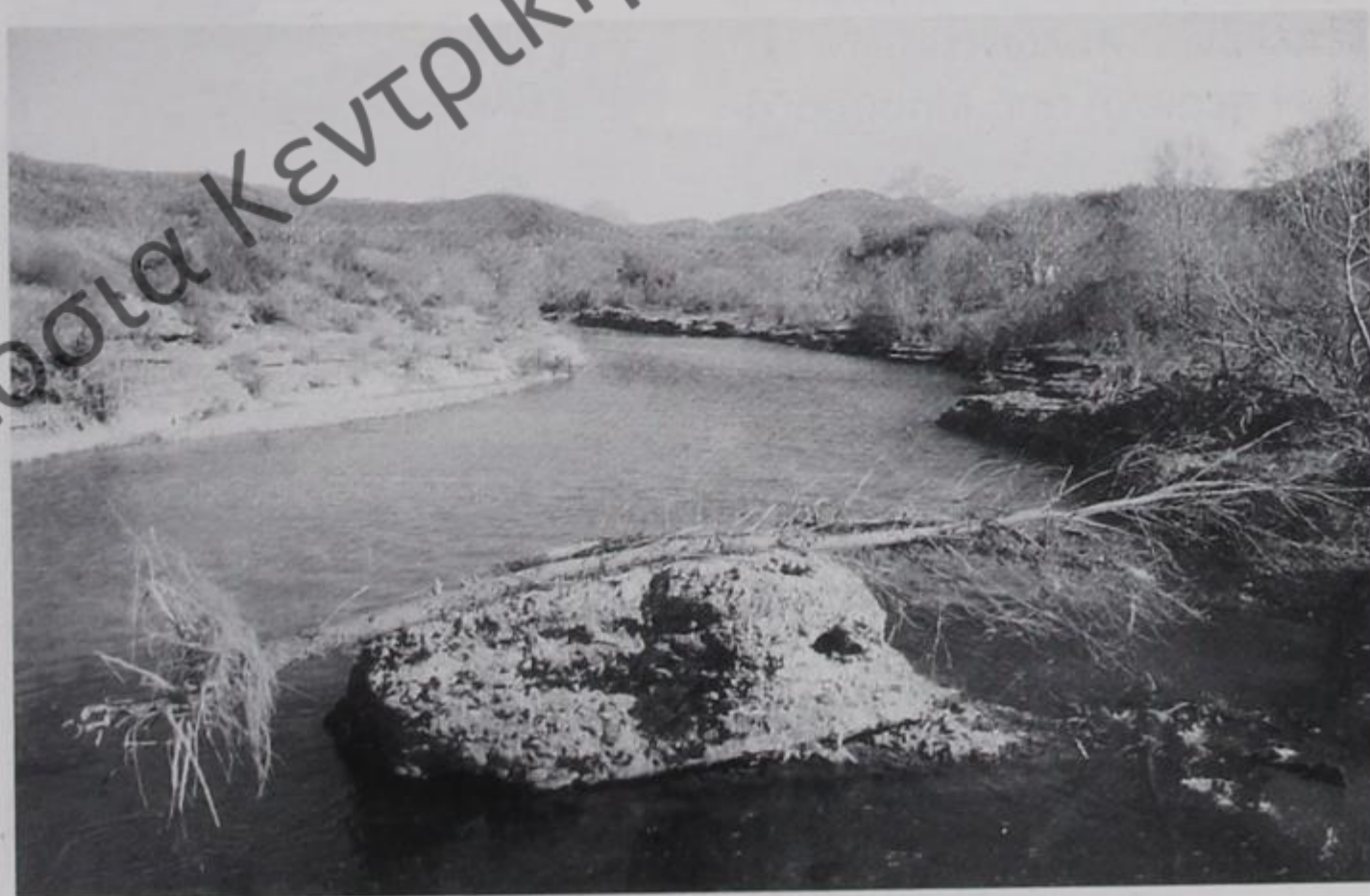
ΜΕΡΟΣ Γ΄

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΟΥ ΑΩΟΥ

Είδαμε στα προηγούμενα κεφάλαια τον Αώο και τη φύση του από τις πηγές ως το γεφύρι της Κόνιτσας. Νομίζουμε ότι μια σύντομη αναφορά στο υπόλοιπο τμήμα του ποταμού από την Κόνιτσα ως τα Ελληνοαλβανικά σύνορα είναι χρήσιμη για την ολοκληρωμένη κατατόπιση του φυσιολάτρη επισκέπτη που θα διαβάσει τούτο το βιβλίο.

Ας παρακολουθήσουμε, λοιπόν, τη διαδρομή του στα είκοσι περίπου χιλιόμετρα που φιδοσέρνεται στην πεδιάδα της Κόνιτσας, αναζωογονώντας τις καλλιέργειες της περιοχής, ως ότου μας αποχαιρετήσει τρέχοντας βιαστικά για το αιώνιο ταξίδι του...

Στα παμπάλαια προϊστορικά χρόνια και στην ύστερη αρχαιότητα, στην πεδιάδα του Αώου και γενικά στην κοιλάδα που βρίσκεται ανάμεσα στα βουνά, τρέφονταν άλογα, βοοειδή και άλλα μικρότερα ζώα.

Η κοιλάδα Αώου (Μπουραζάνι). The Aous Valley (Bourazani).

Στην εποχή του Πύρρου χτίστηκαν κάστρα σε διάφορα υψώματα, όπως στο Λιατοβούνι, Μεσογέφυρα, κ.ά. για να αναχαιτίζουν τις επιδρομές διαφόρων φύλων.

Είναι γνωστό ότι η κοιλάδα Αώου αποτελούσε έναν από τους δρόμους διακίνησης των λαών και γι αυτό ο Πύρρος φρόντισε να την οχυρώσει.

Με σήματα καπνού, από οχυρό σε οχυρό, οι πληροφορίες έφταναν στον προορισμό τους και λαμβάνονταν τα κατάλληλα μέτρα από τους αμυνόμενους.

Η περιοχή αυτή ανήκε στη Μολοσσίδα και ονομαζόταν Τριφυλλίδα. Με τις πρόσφατες ανασκαφές στο Λιατοβούνι, Παλαιογορίτσα και αλλού βρέθηκαν διάφορα αντικείμενα που επιβεβαιώνουν τα παραπάνω.

Περνώντας ο Αώος ΝΔ του Λιατοβουνίου, ενώνεται με τον παραπόταμο Βοϊδομάτη που κατεβαίνει από το Ζαγόρι και συνεχίζει την πορεία του προς Μπουραζάνι λίγο πιο κάτω- δίπλα από το μοναστήρι της Μολυβδοσκεπαστης- ενώνεται με το Σαραντάπορο που έρχεται από τα βουνά του Βοΐου. Ενισχυμένος με άφθονα νερά συνεχίζει το δρόμο του πίσω από τη Νεμέρτσικα για Πρεμετή, Τεπελένι... Αυλώνια.

Η περιοχή από Μπουραζάνι μέχρι τη Μολυβδοσκεπαστη είναι εξαιρετικού κάλλους, με πηγαία νερά και πλούσια βλάστηση, πόλος έλξης πολλών επισκεπτών, οι οποίοι φιλοξενούνται στα ξενοδοχεία και τις ταβέρνες που έγιναν τα τελευταία χρόνια.

Σε μικρή απόσταση από το Μπουραζάνι υπάρχει και παραδοσιακός νερόμυλος που λειτουργεί συνεχώς τους περισσότερους μήνες του χρόνου.

Μαντάνια-Νεροτριβή στο Μύλο (Μπουραζάνι).
Mandania-Nerotrivi at the water-mill (Bourazani).

Μοναστήρια

Σε μικρή απόσταση από τα σύνορα, λίγο πιο πάνω από το χωριό Αηδονοχώρι βρίσκεται το μοναστήρι της Γκούρας αφιερωμένο στους Ταξιάρχες. Χτίστηκε το 1600.

Στον κάμπο της Μολυβδοσκεπάστης είναι χτισμένο το ομώνυμο μοναστήρι, αφιερωμένο στην Παναγία, το οποίο κατά την παράδοση είναι έργο του βυζαντινού αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Πωγωνάτου (670μ.Χ.)

*Το Μοναστήρι της Γκούρας.
The Gaura Monastery.*

*Το Μοναστήρι της Μολυβδοσκεπάστης.
The Molyvdoskepasti Monastery.*

Γεφύρια

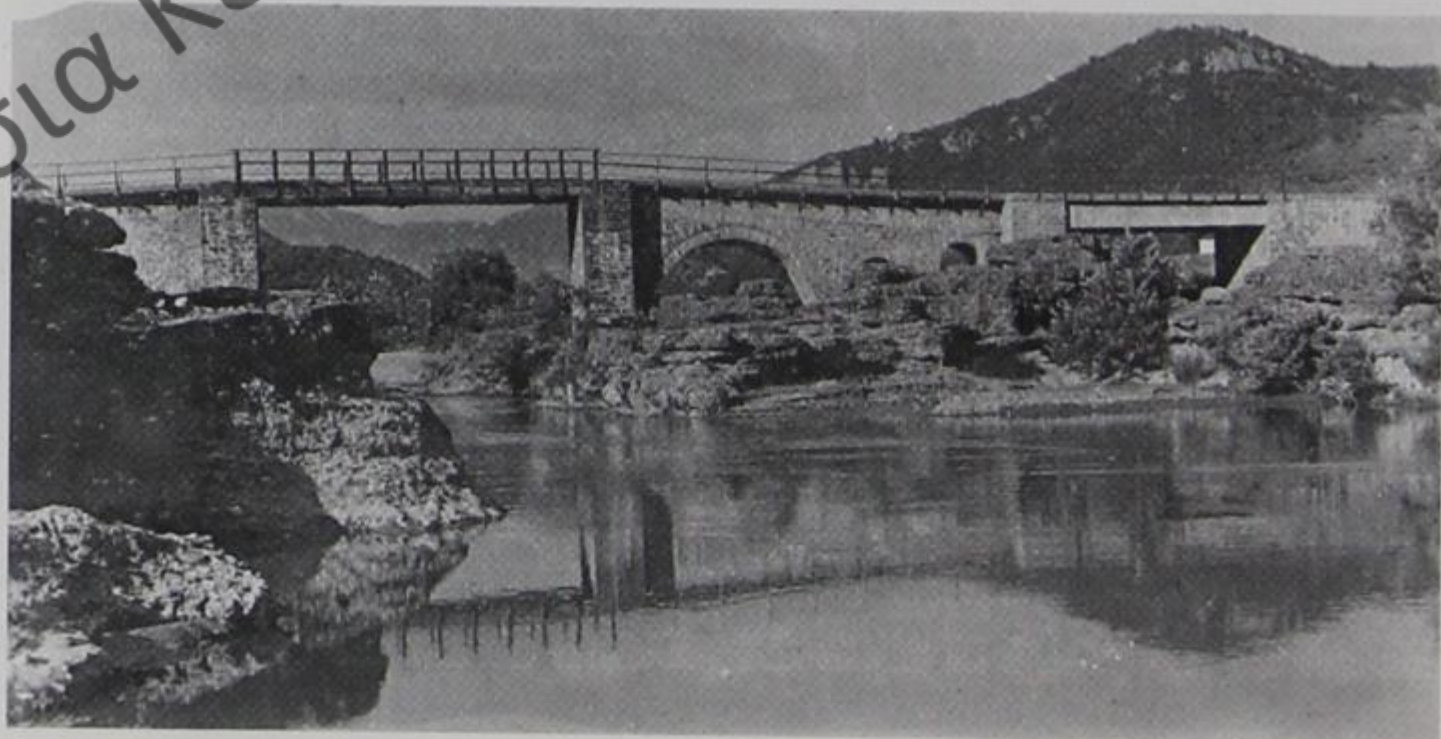
- Η γέφυρα στο Μπουραζάνι

Η παλιά γέφυρα στο Μπουραζάνι.
The old stone bridge at Bourazani.

Εκεί που τελειώνει ο κάμπος της Κόνιτσας και της Αετόπετρας, στη θέση Μπουραζάνι, σ' ένα φυσικό στένωμα του εδάφους, υπάρχει σήμερα μια σιδερένια γέφυρα που κατασκευάστηκε μετά την αποχώρηση των Γερμανών (1944), αφού η παλιά λιθόκτιστη είχε καταστραφεί απ' αυτούς.

- Η Μεσογέφυρα

Η Μεσογέφυρα (1940).

The Messogefyra (1940).

Αυτή ήταν χτισμένη επί του Αώου, μερικά χιλιόμετρα πιο κάτω από το Μπουραζάνι και ανατινάχτηκε από τον ελληνικό Στρατό, όταν εισέβαλαν στη χώρα μας οι ιταλικές δυνάμεις τον Οκτώβρη του 1940. Σήμερα σώζονται μερικά ερείπια

Ο ιστορικός Ι. Λαμπρίδης (Αγαθοεργήματα, Μέρος Β' σελ. 185) γράφει σχετικά: "...Η υπό την κώμην Οστανίτσα (σημ. Αηδονοχώρι) "Μεσογέφυρα" καλουμένη, ην έκτισε (673) κατά παράδοσιν(;) ο αυτοκράτωρ Κωνσταντίνος ο Πωγωνάτος μεταξύ δύο βράχων συνάψας την Παλαιάν και Νέαν Ήπειρον. Υπό ταύτην ακροσφαλή και ετοιμορρόπου ήδη ούσαν και παρά του Αλή πασά ανακαινισθείσαν, διέρχεται ο Αώος, οι δ' αυτήν διαβαίνοντες απέτιον μέχρι χθες και πρώην διόδια προς επισκευήν δήθεν ταύτης"...

Η κοιλάδα Αώου (Μπουραζάνι).

The Aeos Valley (Bourazani).

Ξύπνημα συνειδήσεων

Τα τελευταία χρόνια, με τον άμεσο κίνδυνο που διατρέχει η ανθρωπότητα, από την αλόγιστη συμπεριφορά των ίδιων των ανθρώπων, προς το φυσικό περιβάλλον, άρχισε ένα ξύπνημα συνειδήσεων.

Τα κρούσματα της καταστροφής όλο και πληθαίνουν. Στις θάλασσες καταστρέφεται ο ζωικός πλούτος με τις πετρελαιοκηλίδες.

Σε διάφορες χώρες ισοπεδώνουν απέραντα δάση για χωράφια, στερώντας την ατμόσφαιρα από το πολύτιμο οξυγόνο.

Στις βιομηχανικές πόλεις η ρύπανση έγινε επικίνδυνη και η ζωή των κατοίκων απελπιστική.

Απειλείται έτσι σοβαρά, η σωματική, η ψυχική και η πνευματική υγεία των κατοίκων.

Αγωνιζόμαστε να γλιτώσουμε από πυρηνικό όλεθρο και κινδυνεύουμε να πεθάνουμε από τα ίδια μας τα έργα. Το περιβάλλον που τόσο ασύδοτα καταπατήσαμε άρχισε να μας επιβάλλει τη δική του, δίκαιη και αδυσώπητη τιμωρία. Βρισκόμαστε στην ώρα δώδεκα παρά πέντε. Είναι λίγος καιρός ακόμα να συνέλθουμε. Δεν είμαστε οι μόνοι στον πλανήτη. Είμαστε μέρος του όλου που περικλείει τον ανόργανο και οργανικό κόσμο του...

Το ευτύχημα είναι ότι τον τελευταίο καιρό άρχισε ένα ξύπνημα συνειδήσεων.

Επιστήμονες, διανοούμενοι, εργάτες, επαγγελματίες, βιοτέχνες, όλοι οι απλοί άνθρωποι, μαζί με τα μέσα ενημέρωσης, άρχισαν έναν αγώνα και όλοι ελπίζουμε πως τελικά ο άνθρωπος θ' αποφύγει την αυτοκτονία του.

Η Χαράδρα του Αώου, είναι κι αυτή ένα κομμάτι από το φυσικό περιβάλλον του πλανήτη· είναι ένα κομμάτι φυσικό και καθάριο της πατρίδας μας. Ας φροντίσουμε για τη διατήρησή του και τη σωστή αξιοποίησή του· έτσι θα μπορούμε να το θαυμάζουμε και να το απολαμβάνουμε κι εμείς και τα παιδιά μας.

Παρήγορο είναι, ότι τα τελευταία χρόνια όλο και πληθαίνουν οι φωνές για την προστασία της Χαράδρας. Περιοδικά κι εφημερίδες ασχολούνται με το θέμα.

Ακόμα και κρατικές υπηρεσίες ενδιαφέρονται ζωηρά πλέον. Με χαρά κι ελπίδα για το μέλλον, παραθέτουμε παρακάτω έγγραφο του Υπ. Συντονισμού (Εθν. Συμβούλιο, Χωροταξίας και Περιβάλλοντος).

Θέμα: Προστασία της κοιλάδας του ποταμού Αώου.

Το θέμα της κοιλάδας του ποταμού Αώου έχει απασχολήσει κατ' επανάληψη την υπηρεσία μας, επανειλημμένως δε, έχουν γίνει σχετικά διαβήματα περιβαλλοντικών οργανώσεων και ατόμων που ενδιαφέρονται για την προστασία της Φύσεως. Η συγκέντρωση ορισμένων στοιχείων καθώς και δύο επιτόπιες επισκέψεις εμπειρογνομώνων, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται πράγματι για ένα από τα ωραιότερα ελληνικά τοπία, καθώς και για εξαιρετικά ενδιαφέρον οικοσύστημα με πλουσιότατη χλωρίδα και πανίδα. Η γεωγραφική θέση, η φυσική διαμόρφωση και τα άφθονα νερά της κοιλάδας, δημιουργούν πλήθος και ποικιλία βιοτόπων όπου ζουν σήμερα πολυάριθμα σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας, τα οποία απειλούνται με εξαφάνιση από τη χώρα μας. Η σημασία της κοιλάδας είναι γνωστή και στους επιστημονικούς κύκλους, αλλά και στους ντόπιους κατοίκους, οι οποίοι, εκτιμώντας σωστά την αξία του φυσικού πλούτου της περιοχής τους, επιδιώκουν μια σωστή αξιοποίηση, η οποία θα διαφυλάξει εξ ολοκλήρου την αισθητική του τοπίου και την ποικιλία του οικοσυστήματος.

Η σημερινή φυσική κατάσταση της κοιλάδας είναι ακόμη αρκετά καλή, παρόλο που οι διάφορες επεμβάσεις έχουν θέσει σε κίνηση μία αργή αλλά αισθητή διαδικασία υποβαθμίσεως. Οι βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες απειλές είναι αφ' ενός μεν οι δραστηριότητες που στρέφονται κατά της χλωρίδας και πανίδας και αφ' ετέρου η κατασκευή διαφόρων τεχνικών έργων για την αξιοποίηση της κοιλάδας. Στις πρώτες ανήκει κατά κύριο λόγο η λαθροθηρία και επίσης η λαθραλιεία, η συλλογή σπανίων φυτών κ.λ.π. Η λαθροθηρία που γινόταν σε μεγάλη έκταση και στο παρελθόν αφορά βασικά το αγριόγιδο (*Rupicapra rupicapra*) και το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*) αλλά βασικά απειλεί και τα άλλα σπάνια θηλαστικά όπως είναι η βίδρα (*Lutra lutra*), η αρκούδα (*Ursus arctos*) κ.λ.π., καθώς και σπάνια πουλιά, όπως αρπακτικά κ.ά. Πιστεύουμε ότι η μεγάλη οικολογική αξία της κοιλάδας επιβάλλει τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων, για την εξάλειψη των παράνομων και επιβλαβών αυτών δραστηριοτήτων.

Σημειώνουμε ότι εκτός από τις διατάξεις περί θήρας του Δασικού Κώδικα, ο έλεγχος μπορεί να στηριχθεί και στο Π.Δ. 67/1981 "περί προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και αγρίας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ' αυτών". Η κατασκευή τεχνικών έργων αποτελεί μία διαφορετική ανθρώπινη επέμβαση στο φυσικό περιβάλλον της κοιλάδας, και υπαγορεύεται από την ανάγκη για οικονομική ανάπτυξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων της περιοχής. Η επέμβαση αυτή είναι επιθυμητή στο μέτρο που η αλλοίωση που θα προκληθεί στο φυσικό περιβάλλον είναι περιορισμένη και δε θίγει τις βασικές λειτουργίες του οικοσυστήματος ή τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του τοπίου. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι η ορθή εκτίμηση των διαταραχών δεν είναι δυνατή, παρά μόνο με μια σφαιρική επιστημονική μελέτη των επιπτώσεων του εν λόγω έργου.

Μία κατηγορία έργων που προγραμματίζονται στην περιοχή είναι η κατασκευή φραγμάτων και υδροηλεκτρικών σταθμών από τη Δ.Ε.Η. Πιστεύουμε ότι λόγω της αξίας της κοιλάδας του Αώου από άποψη οικολογική και αισθητική, θα πρέπει τα έργα αυτά να μελετηθούν ειδικά και να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο κατασκευής ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς επιδράσεις. Απαραίτητη είναι η εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στις οποίες να περιλαμβάνεται απαραίτητα και η διερεύνηση των επιπτώσεων στη χλωρίδα και πανίδα καθώς και στο τοπίο της περιοχής. Μια δεύτερη κατηγορία αποτελούν τα έργα τουριστικής αξιοποίησης της περιοχής, στα οποία περιλαμβάνεται η κατασκευή δρόμου ή εναέριου σιδηροδρόμου από την έξοδο της κοιλάδας στην Κόνιτσα μέχρι τη Μονή Στομίου, με σκοπό την άνοδο στη συνέχεια των επισκεπτών στην κορυφή της Τύμφης με ηλεκτρικό αναβατήρα. Πιστεύουμε ότι και αυτά τα έργα πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα και ότι η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως και στην περίπτωση των φραγμάτων της Δ.Ε.Η., αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη της οριστικής απόφασης.

Ειδικότερα, η περίπτωση διανοίξεως δρόμου μέσα από την κοιλάδα αποτελεί σημαντική απειλή, η επέμβαση δε αυτή θα έχει εξαιρετικά βλαβερές συνέπειες. Ένας πρόχειρος δρόμος κατασκευάστηκε για να εξυπηρετήσει ένα έργο υδροληψίας της πόλεως της Κόνιτσας, πριν ένα χρόνο. Ο δρόμος έχει ήδη καταστραφεί σε πολλά σημεία, προκαλώντας εκτεταμένες κατολισθήσεις στις όχθες του ποταμού και σημαντική βλάβη στο τοπίο. Είναι φανερό ότι η κατασκευή ενός δρόμου που να αντέχει στη διάβρωση και να επιτρέπει την ασφαλή διακίνηση, θα απαιτήσει μεγάλες δαπάνες και ειδικά έργα υποστηρίξεως με αποτέλεσμα μια πολύ σοβαρή διατάραξη του τοπίου. Παράλληλα η εύκολη και με μηχανοκίνητα μέσα διέλευση των επισκεπτών αλλά και των λαθροκυνηγών, παράνομων συλλεκτών κ.λ.π. Θα αποτελέσει ανυπολόγιστη απειλή με βέ-

βαιο αποτέλεσμα την οριστική υποβάθμιση του οικοσυστήματος.

Τέλος σημειώνουμε ότι η Υπηρεσία μας έχει συγκροτήσει επιστημονική ομάδα ερευνών με σκοπό την έρευνα και αξιολόγηση της κοιλάδας του ποταμού Αώου, ενόψει των διαφόρων επεμβάσεων και σχεδίων αναπύξεως. Ήδη πραγματοποιήθηκε μία αποστολή της ομάδας σε διάφορες θέσεις της κοιλάδας από 25-5-1981 έως 1-6-1981 και τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων και μετρήσεων θα περιληφθούν σε σχετική έκθεση. Τα στοιχεία της εκθέσεως καθώς και τυχόν μεταγενέστερη πληροφόρηση θα βρίσκονται στη διάθεση όλων των ενδιαφερομένων, ώστε η προώθηση των σχεδίων αξιοποίησεως και εκμεταλλεύσεως της κοιλάδας καθώς και η λήψη μέτρων προστασίας και διαχειρίσεως να μπορούν να βασιστούν σε επιστημονικά δεδομένα.

Παρακαλούμε να μας γνωρίσετε τις τυχόν απόψεις σας για το θέμα, καθώς και συμπληρωματικά στοιχεία, προτάσεις και γενικότερες σκέψεις σας αναφορικά με την καλύτερη προστασία και αξιοποίηση της περιοχής.

Ο Προϊστάμενος της Γραμματείας
Μαρίνος Γερούλιανος

Επίλογος

Φίλε αναγνώστη,

Κάναμε μαζί ένα ταξίδι από την αρχή της Χαράδρας ίσαμε το τέλος της.

Γνωρίσαμε σύντομα, κι όσο ήταν μπορετό, σ' αυτό το μικρό βιβλίο, το χώρο της, τη σύνθεσή της και το τι σκέφτηκαν ή πράττουν αυτή τη στιγμή οι άνθρωποι για την αξιοποίησή της.

Αν θέλεις μπορείς να κάνεις το νοερό ταξίδι πραγματικότητα. Δεν είναι ανάγκη να περπατήσεις όλα τα βουνά και τα φαράγγια. Αυτό είναι λίγο δύσκολο.

Όταν γίνει από την πολιτεία η αξιοποίησή της με δρόμους βατούς και τελεφερίκ εκεί που είναι δυνατό να γίνουν χωρίς βλάβη, τότε θα μπορείς στα σίγουρα να τη χαρείς.

Αλλά ως τότε ας μη χάνουμε και τις λιγοστές ευκαιρίες που θα μας δώσει ο χρόνος και η ζωή· να πάμε να θαυμάσουμε, έστω και μερικούς πίνακες από τη μεγάλη τούτη φυσική πινακοθήκη. Κι όταν εσείς, τις χαρές της χαρείτε απ' τα ύψη, ή της πηγής θα πιείτε το καθαρίο κρουονέρι,

Ενώστε τη φωνή με τη δική μας. Να μείνει αλώβητος αυτός ο τόπος από βέβηλο, ανθρώπου χέρι! Ε, τότε και για μας διπλή θά' ναι η χαρά.

ημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μέγα Λεξικόν Ελληνικής Γλώσσης

Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια

Σοβιετική εγκυκλοπαίδεια

Περιοδικό " ΚΟΡΦΕΣ "

Περιοδικό " ΚΟΝΙΤΣΑ "

" Ηπειρωτικά Μελετήματα " , Ι. Λαμπρίδη

" Χρονογραφία Ηπείρου " , Π. Αραβαντινού

Επιστημονική Ομάδα Ερευνών (1982)

Σφήκας Γ. (Βίκος-Αώος, 1982)

N. GL. HAMMOND " ΗΠΕΙΡΟΣ "

Η Επαρχία Κόνιτσας στο χώρο και το χρόνο ,

Π.Κ.Δ. Κόνιτσας

ημόσια Κεντρική Βιβλ

Η τεχνητή λίμνη στις Πηγές Αώου.
The dam lake at Pigeon Lake (the Aegaeon river)

BRIEF IN ENGLISH

Dear reader,

I have translated this book, keeping in mind what might interest a tourist the most. The original version is full with historical data and details that seemed to me would be of little interest. So I have kept what I thought is essential. That's why the English translation is that small. I have used plain language since this book will not be read by English native speakers only.

You can have information about the routes by the local climbing clubs.

I wish you enjoy the book- which in its' simplicity is full with all the information you may wish to know, but mostly I wish you enjoy the Aaos Ravine with its' beauty and its' unmistakable balance and magnitude.

AOOS

The River - introduction

The Aaos ravine starts at the springs and ends at the stone bridge of Koritsa.

The springs of the Aaos River are to be found NW of Metsovo, at Politse. At this place, there is built a hydroelectric dam. After the dam the river continues to the village of Vovoussa.

As you get closer to the village, the river widens a bit, just to narrow back a few meters further down.

There, you see two bridges - a stone and a metal one - that join the two river banks. The altitude at this spot is 1000m. Up to this spot, you can go by car. All you have to do is drive along the highway which starts at Baldouma. At the village of Vovoussa, there are also inns where you can stay in.

From Vovoussa onwards, the ravine goes on NW to the village of Distrato. On the right side of the river, there's a path. It

takes two hours walking to reach the village from there.

At Armata, another village on the way, the river widens again and the ravine forms a little valley. From here, downwards, until reaching the bridge of Konitsa, there is formed a magnificent canyon, which is ideal for kayaking or canyoning.

The peaks - altitudes

Setting off from the dam lake at Piges- the Aaos springs at Politzes - on your right, you see the peaks that surround the ravine :

Mavrovouni (2160m), Avgo (2177m), Vasilitsa (2249m) - a famous ski-center as well- Smolikas (2637m) - second highest mountain in Greece - and Trapezitsa (2022m).

Descending the ravine, on your left, you see the crest of Mt. Tymphi with its' highest peak, Gamila at 2497m.

Paths and Routes

- From: Ai Thanasis, Konitsa

To: Trapezitsa and/or Roidovouni.

Duration : 4 walking hours whichever direction you wish to go to.

You drive from Konitsa to Ai Thanasis. It only takes a few minutes before you get there.

You walk through a pine forest. All you have to do is follow the marked paths. It is an easy route although a bit tiring as well. But the breathtaking view and the lush environment are compensating.

You can fill your thermos with water at Karoutia' - between Trapezitsa and Roidovouni. As a matter of fact, this is the only spot you can get water from once you take this route.

- From : the Stone Bridge of Konitsa

To : Skamneli and Zagori.

Duration : a total of 8 hs.

It takes 1.30 hs to walk to the Stomio Monastery. From

there you take the marked path to the right and walk through a pine and fir forest. You reach the Miga prairies in 3 hs. It takes 3 more hs to Skamneli.

The route can be walked backwards as well. You get water at the Stomio Monastery.

• **From : the Stomio Monastery**

To : Drakolimni (lake Dragon) or the Gamila peak.

Duration : 6 hs.

You can walk to the Stomio Monastery.

The path starts from Lakkos - Desi, a little further up the Stomio Monastery. It ascends to the right, from Amaranos to Davalista and leads to an open spot resembling a small valley. From there, on the left, the path reaches Drakolimni. Before climbing further up, you should supply with water from Siderovrisi.

If however, instead of Drakolimni you wish to proceed towards the Gamila peak, then you climb on the neck between Mt. Astraka and Mt. Ploskos and then walk on the side of Mt. Ploskos. (you can see the Papigo shelter on the right and upwards).

You get water at Romiovrissi.

It takes some 3 more hours to walk up the Gamila peak.

• **From : Lakka-Aoos**

To : Smolika and Drakolimni

There are three alternative routes.

a. from Sousnitsa to Klephtis, to Daliopolis to lake Drakolimni and finally to the Smolikas peak.

b. from Palioseli to the Palioseli shelter, to lake Drakolimni

c. from Pades to lake Drakolimni to the Smolikas peak

There are marked paths all the way up and the time you need to reach the peak is approximately the same whichever route you choose to follow.

From lake Drakolimni to the Smolikas peak, it takes from 1.30 to 2 hs.

You can get water at various spots.

Descending the Aaos Ravine (canyoning)

It is a most difficult yet exciting route.

You can start from any of the Lakka Aaos villages - such as Elefthero.

The route ends when you reach the Konitsa stone Bridge.

The route involves walking through the river at some spots, swimming at others, having a lot of gear with you and a second change of clothing and of course being eager enough to walk through an adventurous environment for about 8 hours.

If you are not familiar with such a sport you could contact the local climbing team and arrange for an outing with its' members. Usually the team are taking this route every year in August.

Information: tel.(0655) 22464,22212

Villages within the ravine

There's a bunch of villages throughout the ravine. At the Aaos Springs you see Vovoussa. Climbing down, on your left, you see Laista, Heliohori and Vrisohori. On your right, you see Distrato, Armata, Pades, Palioseli and Elefthero.

Besides Elefthero all the other villages are being inhabited by Vlachophones.(Vlachi were Greek tribes, who were keeping the paths for the Romans in ancient times and who adopted some traits of the Roman language and mixed it with the ancient Greek one. They still talk this language among themselves).

Sightseeing/Bridges

- **The Vovoussa Bridge**

It was built in 1748 with the financial aid of benefactor Alexios Missios. It is an one -arrowed - bridge with wooden baluster on both sides. It is in good condition though.

- **The Palioseli and Vrisohori Bridge.**

It was originally constructed in 1930 to join the villages of Konitsa and Zagori during the winter months, when the river is impervious.

Unfortunately, on 30.10.1940 the Greek army had to burn it in order to prevent the Italians from proceeding onto the opposite bank of Vrisohori.

It was rebuilt in 1960-62 but when the river flooded in 1998 the bridge collapsed. The Ioannina prefecture have decided to build it anew.

- **The Konitsa Bridge.**

On the exit of the ravine, you can see the one- arrowed bridge of Konitsa, which was built in 1871. Back in 1913, the Turks tried to demolish it but didn't manage.

- **The Bourazani Bridge.**

At Bourazani, where the valley of Konitsa and Aetopetra comes to an end, you can see an iron bridge that was constructed after the Germans were retreating in 1944. The original stone- bridge was destroyed by the Germans.

- **Mesogefira (the in-between- bridge.)**

It was built a couple of kms off the Bourazani bridge but was blown away by the Greek army when the Italian forces invaded Hippiurs in 1940. There are only ruins of it today.

Flora and fauna

The ravine is rich in flora and fauna. Some species are under extinction and they can only be found within the ravine's borders.

Here are some of the most common species you can see.

Flora: black pines(*pinus nigra*), beech(*Fagus sp.*), oak trees(*Quercus sp.*), limes(*Tilia sp.*), firs(*Abies sp.*), flowering ash(*Fraxinus sp.*), plane trees(*Platanus sp.*), box trees(*Buxus sempervirens*), wild roses(*brier-rosa canina*), cedar(*cedrus sp.*), fern(*Pteridophyta*), prickly bush, wild strawberries, herbs and weeds.

Fauna: bears, wolves, foxes, badgers, weasels, wild goats-balkan chamois (*rupicapra rupicapra*), deer, rabbits, ferrets, squirrels, wild cats, vidres, mice, turtles and many species of lizards and snakes.

Birds: eagles, vulture, ravens, wild pigeons, hoopoes, grouse, woodpeckers, magpies, nightingales etc

Fish: brown trout(*Salmo trutta m. fario*), rainbow trout(*S.trutta gairdneri*), chub(*Leuciscus cephalus*), nose carp(*Chondrostoma nasus*), balkan barbel(*Barbus meridionalis*), bleak(*Alburnus alburnus* and *Alburnoides bipunctatus*), gudgeon(*Gobio gobio*) and eel(*Anguila anguila*).

Paddling in the Aaos river (kayaking)

The local Sports Club has undertaken the exiting sport of Kayak and Rafting and there is a school of Kayak where people of all ages come to, all year round.

According to Joseph Schachner - a famous German paddler- Aaos is one of the most difficult rivers to paddle in. On a climax of 7, he gives Aaos a 4 and at some difficult passages even a 5 to 6 mark.

Translated by Martha Tsika.

Μερικές κρίσεις για το βιβλίο από την α' έκδοσή του με τη σειρά που τις λάβαμε

- "...Το βιβλίο σας είναι θαυμάσιο περπάτημα μες στην ομορφιά και την τραχιά κόψη του Αώου. Έχει και τη μεγάλη αρετή να είναι σύντομο, λιγόλογο, αλλά μαζί και κατατοπιστικό με πληροφορίες κάθε είδος, που προσφέρετε. Σας συγχαίρω".

Τάσος Ζάππας-Συγγραφέας

Αθήνα 28.02.1982

- "...συγχαρητήρια για το εξαιρετο αυτό πόνημά σας, που διαπνέεται από αίσθημα λατρείας στο φυσικό μας περιβάλλον και ιδιαίτερα στον Αώο και τη φύση του αίσθημα με πηγαίο λυρισμό, που κάνει γοητευτική την ξενάγησή σας στο νοερό ταξίδι, που ακολουθεί ο αναγνώστης σας με την αφήγησή σας".

Ανδρέας Λασκαράτος
πρόεδρος Δημοσιογράφων &
Συγγραφέων Τουρισμού Ελλάδος,

Αθήνα 08.03.1982

- " Ορειβάτης, φυσιολάτρης κι ένας από τους πρωτοπόρους της πολιτιστικής ζωής στην Κόνιτσα, ο Σ.Τ. μ' αυτό το δεύτερο βιβλίο του καθιερώνεται και σαν συγγραφέας-ερευνητής του ηπειρώτικου τοπίου και ειδικότερα της Κονιτσιώτικης επαρχίας..."

Ριζοσπάστης 10.03.1982

- "...Μετά το διάβασμα του βιβλίου σου, σκέφτομαι ότι θα πρέπει μαζί με το γιο μου, να έρθουμε αυτού απάνω, ώστε να δούμε με τα μάτια μας τα ωραία αυτά τοπία και το πιο σπουδαίο για μας, να σε γνωρίσουμε και να σου σφίξουμε το χέρι, με όλη τη δύναμη της καρδιάς μας".

Φίλιπ. Γελαδόπουλος-Συγγραφέας,

Αθήνα 15.03.1982

- "...Ο δικός σας "Αώος" θα κάνει πολλούς φίλους να γνωρίσουν το Ηπειρωτικό ποτάμι και το όμορφο τοπίο του".

Κ Νικολαΐδης-Συγγραφέας,

Γιάννενα 25.03.1982

- "...Ο συγγραφέας Σ.Τ. μας ζωντανεύει με λυρικότητα και περιγραφική δύναμη πίνακες που ζωγραφίζει μεταξύ της Τύμφης με τη Γκαμήλα με τις απότομες κάθετες κόψεις χιλίων μέτρων και το Σμόλικα... Αξίζει απ' όλους να διαβαστεί σαν εγκόλπιο μιας ιστορικής ακριτικής περιοχής για τη Γαλήνη του πνεύματος, για την ανάταση της ψυχής..."

Γεωργ. Βρέλης- εφ. Ελευθερία,

Γιάννενα 31.03.1982

- "...Τελικά το βιβλίο του Σ.Τ. είναι μια έκκληση για τη διάσωση του Ηπειρωτικού περιβάλλοντος, ένα βιβλίο που τόσο σπανίζει στην Ηπειρωτική βιβλιογραφία".

Εφ. "ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ"

Αθήνα, Μάρτης 1982

- "...Ο Σ. Τουφίδης ανήκει στους νέους πνευματικούς Ηπειρώτες τους πλημμυρισμένους από πατριωτικό ενθουσιασμό και φυσιολατρικό έρωτα, που για κακή τύχη αυτοί οι νέοι δεν είναι σε αριθμό όσοι έπρεπε νάναι στην εποχή μας και στην περιοχή μας... Το βιβλίο αυτό του Σ.Τ. είναι γραμμένο με λογοτεχνική χάρη, με θαυμάσιο πατριωτικό μεράκι και με άρτια καλλιτεχνική εμφάνιση. Του αξίζουν συγχαρητήρια.

Κ. Λαζαρίδης- "Ηπειρ. Αγών"

10.04.1982

- "...Είναι μια πραγματική ποιητική ζωγραφιά της μεγαλόπρεπης φύσης των Ηπειρώτικων βουνών που περικλείουν ζερβόδεξα τη μαγευτική χαράδρα. Ένας ύμνος προς τη βουνίσια ομορφιά και μια κατατόπιση του άσχετου αναγνώστη για τα θαυμάσια του δυσπρόσιτου Ηπειρώτικου τοπίου..."

Περιοδ. "ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΠΙΤΙ" (Τεύχ. 4-Απρίλ.82)

- " ...εκεί όμως που κερδίζετε, όχι μόνο το σεβασμό παρά και τον ανεπιφύλακτο θαυμασμό του αναγνώστη, είναι η αγάπη σας, για τούτο τον πανέμορφο και πανάγιο-για το κάλος του- τόπο και η ζεστή σας έγνοια για την περιβαλλοντική μοίρα του. Ένας ιερέας κι ένας "ιππότης" της ομορφιάς..."

Στ. Τηλικίδης-Ποιητής,

Θεσ/νίκη, Απρίλης 1982

- "...Έχεις τη δύναμη του δεξιοτέχνη στην περιγραφή της ομορφιάς της φύσης και του τοπίου και από την άποψη αυτή συνέθεσες μια συμφωνία σε πέτρα και νερό, που σπάνια συνάντησα σε βιβλίο του είδους..."

Κ. Χατζής-Συγγραφέας

Θεσ/νίκη, Απρίλης 1982

- "...Διαβάζοντας τον "Αώο και τη φύση του" αισθάνεσαι ζωηρή την επιθυμία να γευτείς από κοντά το μεγαλείο και την ομορφιά της απέραντης φυσικής πινακοθήκης που προσφέρουν η κοιλάδα και η Χαράδρα του ιστορικού Αώου".

Περιοδ. "ΦΘΙΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"- Μάης 1982

- "...Και στοιχεία για τη γνωριμία (του φαραγγιού) δεν είναι λίγα, είναι πολλά. Γιατί πέρα από την περιγραφή υπάρχει η ετυμολογία, το ίδιο το φαράγγι με τα διάφορα φυσιοδικά και ιστορικά του σημεία..."

Άγγ. Φουρκιώτης Αθήνα

- " Να κι ένα βιβλίο αλλιώτικο από τ' άλλα □ όλο βουνίσσιες "φωνές" κι αφκιασίδωτες βουνίσσιες εικόνες. Μας ήρθε από την Ήπειρο, από την όμορφη Κόνιτσα και μας γέμισε χρώματα, αρώματα και μοσχοβολιές από την πλούσια χλωρίδα του Αώου..."

Α. Σ. Μπακαϊμης-Καθηγητής Λαογραφίας, Θεσ/νίκη 08.05.1982

- "...Με το βιβλίο σου "Ο Αώος και η φύση του" σκαρφάλωσα κι εγώ τις βαθύσκοιες ορθοπλαγιές της χαράδρας του και χάρηκα τα διάσελά της. Εύχομαι η ανθρώπινη επέμβαση, να μη μολέψει την ομορφιά και τη χάρη του Αώου".

Παν. Τσουτάκος-Δημοσιογράφος Αθήνα.

- "...Ένα καλαίσθητα εικονογραφημένο βιβλίο, που έχει γραφεί με πολλή αγάπη για το θέμα του..."

Περιοδ. "εκδρομικά χρονικά" Αθήνα

- "...Ο "Αώος και η φύση του". Έργο ενός στοχαστή-φυσιολάτρη, που με μεράκι αφάνταστο αντλεί απ' την ηπειρωτική φύση τοπία και μνήμες και μας κάνει κοινωνικούς στη μεγάλη του αγωνία".

Τάσος Κανάτσης-Ποιητής Γιάννενα

- "...Το βιβλίο αξίζει να διαβαστεί από κάθε λάτρη της φύσης και του ωραίου".

Αναστ. Ευθυμίου-Λαογράφος-Ιστοριοδίφης Γιάννενα

- " ...Ο Σ.Π.Τ "φωτογραφίζει" με την πένα του, την εξωτερική ομορφιά και τις εσωτερικές διαστάσεις του "Αώου και της φύσης του". Ο λόγος του είναι γλαφυρός, παραστατικός και υπεύθυνος κι έτσι μας κάνει κοινωνούς όλου του μεγαλείου, της μεγαλοπρέπειας και της ιστορίας της περιοχής..."

Χρ. Χειμώνας (Περιοδ. "ΚΑΜΕΙΡΟΣ" ΑΘΗΝΑ Ιούν. 1985)

- "...Σάλπισμα και μήνυμα ανθρωπιάς το βιβλίο του Σ.Τ. που ξεπερνάει το σύγχρονο αλλαλαγμό με την ιδιάζουσα μεγαλοπρέπεια και τον ξεχωριστό αέρα, την έμπνευση στην πηγή της, το γλαφυρό λόγο, το βαθύ στοχασμό, να δονεί με την αμεσότητα των ιδεών και των αισθημάτων του..."

Λευτέρης Β. Τζόκας, συγγραφέας, Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Προλογική σκιαγράφηση	9
Σύντομο σημείωμα στην Α' έκδοση	11
ΜΕΡΟΣ Α'	
Ο Αώος	15
Η Χαράδρα του Αώου	19
Το γιοφύρι της Κόνιτσας (ποίημα)	34
Βουνά γύρω στη Χαράδρα	35
Μονοπάτια	39
Χλωρίδα και πανίδα	41
Το αγριόγιδο	44
Η αρκούδα	47
Βότανα	49
Οδοιπορικό στα φαράγγια του Αώου	51
Αώος και καγιάκ	65
ΜΕΡΟΣ Β'	
Ανθρώπινες δραστηριότητες στη Χαράδρα Αώου	69
Μοναστήρια - Γεφύρια	70
Αξιοποίηση της Χαράδρας	75
Κατασκευή Υδροηλεκτρικού Έργου	77
Παραπομπές για κατατόπιση	79
ΜΕΡΟΣ Γ'	
Η Κοιλάδα του Αώου	83
Μοναστήρια	85
Γεφύρια	86
Ξύπνημα συνειδήσεων	88
Επίλογος	93
Σύντομη μετάφραση στα Αγγλικά	97
Κρίσεις για το βιβλίο	103

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

1. "Η ΚΟΝΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ"
(Τουριστικός οδηγός) γ' έκδοση 1994
2. "Το Χρονικό της Καλλιθέας"
(Από την Εθν. Αντίσταση) β' έκδοση 1988
3. "Αγώνες και θυσίες"
(Από την Εθν. Αντίσταση) έκδοση 1988

Οι φωτογραφίες είναι του συγγραφέα.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΟΥΦΙΔΗΣ

Ο Σ. Τουφίδης γεννήθηκε στο Μαυροβούνι Ιωαννίνων το 1936 και έζησε τα παιδικά του χρόνια στο χωριό του με τις δοκιμασίες της Κατοχής και του εμφυλίου.

Αποτελείωσε το Δημοτικό στα Γιάννινα το 1949 και φοίτησε στο Γυμνάσιο Αρρένων. Μαθητής στη β' Γυμνασίου χάνει τη μητέρα του και σε δύο χρόνια πεθαίνει και ο πατέρας του στα 44 χρόνια του.

Πεντάρφανος και με δύο μικρότερες αδερφές, καταφέρνει με χίλιες στερήσεις να τελειώσει το Γυμνάσιο Πωγωνιανής το 1955.

Η φτώχεια, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και οι οικονομικές δυσκολίες της εποχής, τον αναγκάζουν να φύγει για την Αθήνα, ελπίζοντας πως θα βρει τρόπο να σπουδάσει.

Ο αγώνας για επιβίωση και αποκατάσταση των αδερφών του, τον υποχρεώνουν να κάνει διάφορες δουλειές και να καταλήξει στη χρυσοχοΐα.

Μαθαίνει την τέχνη του χρυσοχόου για το ζην, μα δεν εγκαταλείπει τα γράμματα. Παίρνει το δίπλωμα του Μελισσοκόμου, παρακολουθεί την πνευματική κίνηση, γράφει ποιήματα σε περιοδικά και ζει στην Αθήνα της εποχής του '55-'67, με εξαίρεση το διάστημα που υπηρέτησε στρατιώτης.

Όνειρό του, να ζήσει στην ιδιαίτερη πατρίδα του, την Ήπειρο και το 1968 ανοίγει ένα μαγαζάκι στην ακριτική Κόνιτσα όπου εργάζεται στην τέχνη του μέχρι σήμερα, συμμετέχοντας παράλληλα σε όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες (στο Δήμο, Συλλόγους κ.α.). Είναι παντρεμένος και έχει δυο γιους.

Ανάμεσα στ' άλλα δεν παραλείπει και την τέχνη του γράφειν. Συμμετέχει, ως υπεύθυνος, στην έκδοση του τοπικού περιοδικού "ΚΟΝΙΤΣΑ".

Δημοσίευσε σε εφημερίδες και περιοδικά, ποιήματα, διηγήματα, άρθρα κ.α.

Έγραψε και τύπωσε τα παρακάτω βιβλία:

1. "Η ΚΟΝΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ" (Α' έκδοση 1978, Έπαινος της Ένωσης Συγγραφέων και Δημοσιογράφων Τουρισμού, Β' έκδοση βελτιωμένη 1982, Γ' έκδοση 1994).

2. "Ο ΑΩΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ" 1982 (Έπαινος της Ε.Ε.Σ.Δ.Τ.)

3. "Το χρονικό της Καλλιθέας", Αντιστασιακό, 1985, (Β' έκδοση βελτιωμένη 1988).

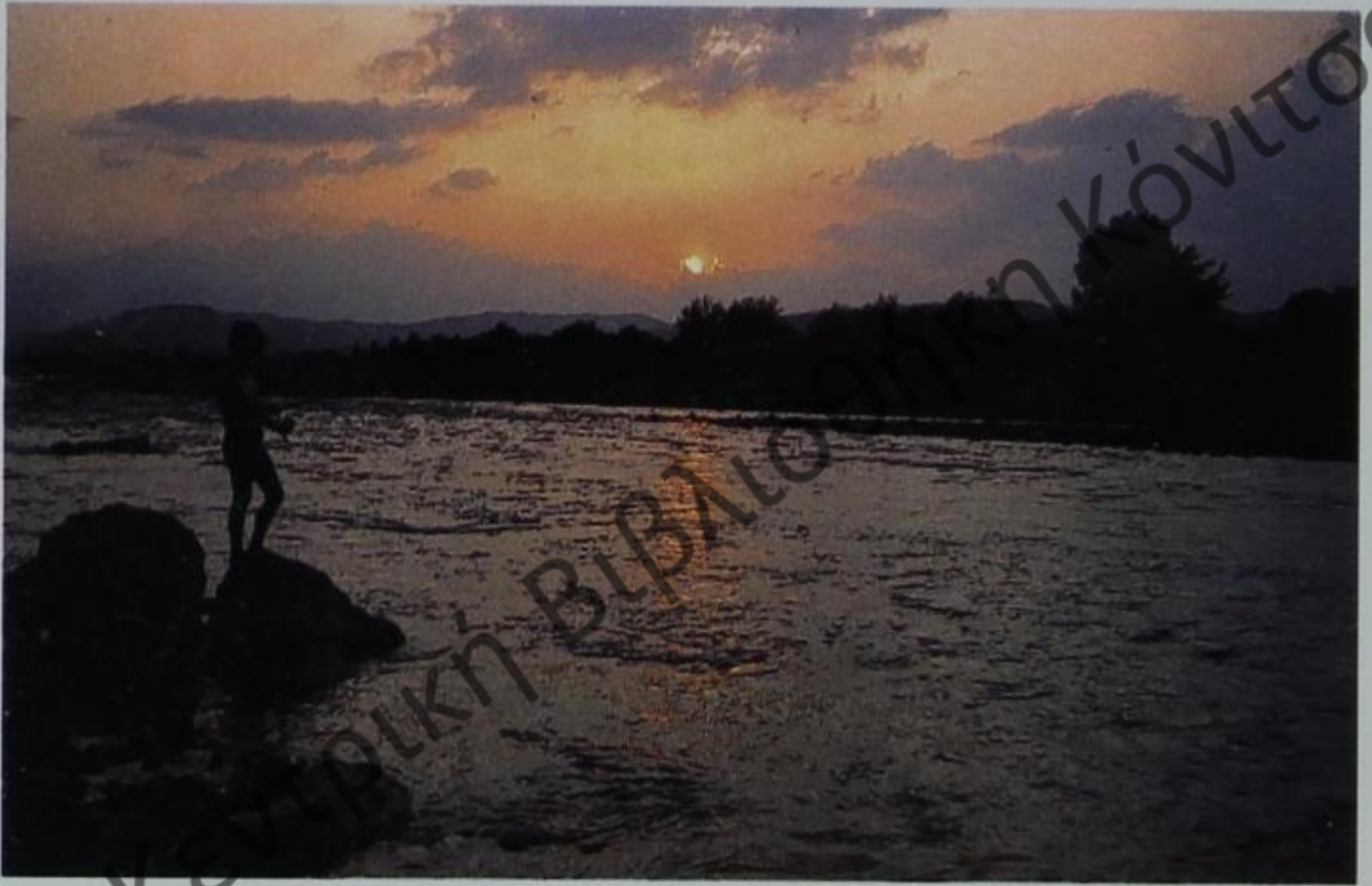
4. "Αγώνες και θυσίες" Αντιστασιακό" 1988.

Απολιθώματα στη Γκαμήλα.
Fossils at Gamila.

Επιθεώρηση Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Ηλιοβασίλεμα στον Αώο.

47262

KON